

PSU
PRINCE of
SONGKLA
UNIVERSITY
PATTANI CAMPUS

JSHRA

JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES RESEARCH IN ASIA

Vol. 31 No. 3 September - December 2025

ISSN 2774-1044 (Print) | ISSN 2822-0986 (Online)
Prince of Songkla University Pattani Campus, Thailand

JSHRA

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

ผู้จัดพิมพ์

**สำนักงานกองบรรณาธิการ
ที่ปรึกษาบรรณาธิการ**

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กองบริหารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีวิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคม วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคม วิทยาเขตปัตตานี

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ศาสตราจารย์ ดร.สุริชัย หวันแก้ว

Prof. Dr. Muhammad Kamarul Kabilan Abdullah

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรภาคย์ ไผ่ตรีพันธ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฮาริซอล ขุนอินคิริ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฮาซันอักริม ดงนะเต็ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กองบรรณาธิการ

Assoc. Prof. Dr. Nasirin Abdillah Universiti Teknologi MARA (UiTM)

Assoc. Prof. Dr. Rosalie Metro University of Missouri Assoc. Prof. Dr.

Mohd Faiz Mohd Yaakob Universiti Utara Malaysia Assoc. Prof..Dr.

Zawawi Ismail Universiti Malaya Assoc.Prof. Piotr Tomasz Nowakowsk

John Paul II Catholic University of Lublin ผศ.ดร.ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผศ.ปิยชาติ สิงห์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ผศ.ดร.กมล

บุษบรรณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Prof. Dr. Farok Zakaria Prince of Songkla

University ดร.ธัญชนก พรหมบุตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Prof. Dr.

Badaruddin Mohamed Universitas Muhammadiyah Purwokerto Dr.

Michael J. Montesano Institute of Southeast Asian Studies, Studies,

Singapore Assoc. Prof. Dr. Patrick Jory University of Queensland,

Australia ศ.เกียรติคุณพงศ์เดช ไชยคุตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รศ.ดร.เสกสรรค์

ตันยาภิรมย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รศ.ดร.ปรารภนา กาลเนาวกุล มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ ผศ.ดร.ทิพาพรรณ ศิลวัฒน์านุสาคี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผศ.ดร.นุวรรณ ทับเที่ยง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผศ.ดร.สมพร ช่วยอารีย์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ ผศ.อดิศา เบญจรัตน์นันท์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บรรณาธิการจัดการ

เบญจมาศ รัตนพงศ์

ฝ่ายศิลป์

นางสาวบศกร ป้อนา

ฝ่ายการเงิน

นางกายาตี เต็งมะ

ติดต่อกองบรรณาธิการ

กองบริหารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94001

โทรศัพท์ 06 4695 2922

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์

E-mail: benchamat.r@psu.ac.th, bossakorn.b@psu.ac.th

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/psujssh/index>

ISSN

2774-1044

JSHRA

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

Publisher	Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand
Editorial Office	Academic and Research Administration Division Pattani Campus Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand
Consulting Editors	Vice President for Pattani campus, Vice President for Academic Affairs, Vice President for Research and Social Mission, Assistant President for Research and Social Mission, Pattani Campus, Prof. Dr.Chaiwat Satha Anand, Prof. Dr.Surichai Wankaeo, Prof. Dr. Muhammad Kamarul Kabilan Abdullah
Editor-in-Chief	Asst. Prof. Dr.Warapark Maitreephun, Prince of Songkla University
Associate Editor	Asst. Prof. Dr. Hareesol khun-inkeeree, Prince of Songkla University Asst. Prof. Dr. Hasan Akrim Dongnadeng, Prince of Songkla University
Editorial Board	Nasirin Abdillah, Assoc. Prof. Dr., Universiti Teknologi MARA (UiTM) Rosalie Metro, Assoc. Prof. Dr., University of Missouri Mohd Faiz Mohd Yaakob, Assoc. Prof. Dr., Universiti Utara Malaysia Zawawi Ismail, Assoc. Prof. Dr., Universiti Malaya Piotr Tomasz Nowakowsk, Assoc. Prof., John Paul II Catholic University of Lublin Sirisak Laochankham, Asst. Prof. Dr., Khon Kaen University Piyachat Suongtee, Asst. Prof., Walailak University Kamol Bussaban, Asst. Prof. Dr., Chulalongkorn University Farok Zakaria, Prof. Dr., Prince of Songkla University Tanchanok Prombut, Dr., Prince of Songkla University Prof. Badaruddin Mohamed, Dr., Universitas Muhammadiyah Purwokerto Michael J. Montesano, Dr., Institute of Southeast Asian Studies, Singapore Patrick Jory, Assoc. Prof. Dr., University of Queensland, Australia Pongdej Chaiyakut, Emeritus Prof., Chiang Mai University Sakesan Tanyapirom, Asst. Prof. Dr., Burapha University Prathana Kannaovakun, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Tippawan Silawattananusarn, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Nuwan Thapthiang, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Somporn Chuai-Aree, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Srisompob Jitpiromsri, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Adisa Benjarattananon, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University
Managing Editor	Ms.Benchamat Rattanaphong
Art Editor	Ms.Bossakorn Buena
Finance Department	Mrs.Kayati Tengma
Inquires	Academic and Research Administration Division Pattani Campus Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani 94001, Thailand. Tel. 06 4695 2922 E-mail: benchamat.r@psu.ac.th, bossakorn.b@psu.ac.th https://so05.tci-thaijo.org/index.php/psujssh/index
E-journal	
ISSN	2774-1044

บทความวิจัย

- การพัฒนาระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ
ในจังหวัดสมุทรปราการ
นิภาภรณ์ คำเจริญ 1-14
- การศึกษาแบบแผนบทบาททางเพศ และเปรียบเทียบรูปแบบกลวิธานป้องกันตัว
ที่สัมพันธ์กับความสุข
วิไลวรรณ ศรีสงคราม 15-36
- การวิเคราะห์ห่อภิมานปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
ในประเทศไทย
อิสระ ทองสามสี 37-54
- การวิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสื่อสารองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในจังหวัดขอนแก่น
กษิพัทธ์ ทอนมณี, ปฐมพร มั่งมา, ชโรธร สารมะโน, ธนกิตต์ พิลาทา, ธนโชค คำป๋อง,
ธนภูมิ ธรณิศราติพงศ์, ธัญญาภัทร์ พิพัฒน์ภมรกุล, ศิลารัตน์ พูนศรี,
และ กฤษฎวรรณ โล้วชรินทร์ 55-70
- การพัฒนาและสร้างสรรค์ต่างหูจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอเพื่อศึกษาอัตลักษณ์
ตำบลแม่เปิน อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์
ศมลพรรณ ณะสุข 71-90
- ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงเกษตรของเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา
ปิยะกมล มหิวรรณ, วรภัทร เมฆขจร, และ ภาณุภูมิ ลภณ 91-108

บทความวิชาการ

- “ต้ม” “ตุ๋น”: ขนบร่วมวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัย
ธชมล กำลังเกื้อ 109-120

CONTENTS

Vol. 31 No. 3 September - December 2025

Research Articles

- Development of a Knowledge Database on Local Functional Food
for the Elderly in Samutprakarn Province
Nipaporn Khamcharoen 1-14
- A Study of Gender Role Patterns and A Comparison of Defense Mechanisms
Related to Happiness
Wilaiwan Srisongkhram 15-36
- A Meta-Analysis of Factors Associated with Alcohol Consumption Behavior
in Thailand
Isara Tongsamsi 37-54
- An Analysis of the Application of Social Media for Corporate Communications
Among Local Administrative Organizations in Khon Kaen Province
Kasipat Thonmanee, Pathompohn Mangma, Charotorn Sanmano,
Thanakit Philaha, Thanachock Khampong, Thanaphum Tharanisaratipong,
Thanyaphat Phiphatphamonkul, Silarat Poonsri, and Grichawat Lowatcharin 55-70
- Development and Creation of Bamboo Earrings Combined with Woven Fabric
Patterns for Studying Identity in Mae Poen Sub-district, Mae Poen District,
Nakhon Sawan Province
Samolpan Thanasuk 71-90
- Psychosocial Factors Related to Organic Farming Behavior to Promote
Agritourism Among Farmers in Chachoengsao Province
Piyakamon Mahiwan, Worapat Mekkhachorn, and Phakphoom Lobdhom 91-108

Academic Article

- “Tom” and “Tupa”: Co-cultural Desserts and Creative Practices in
Contemporary Society
Thachamon Kamlangkuea 109-120

Development of a Knowledge Database on Local Functional Food for the Elderly in Samutprakarn Province

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ
ในจังหวัดสมุทรปราการ

Nipaporn Khamcharoen*

นิภาภรณ์ คำเจริญ*

Faculty of Education, Dhonburi Rajabhat University

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

*Corresponding Author, E-mail: nipaporn.k@dru.ac.th

Article Info

- Received: December 5, 2024
- Revised: December 28, 2025
- Accepted: December 28, 2025
- Available online: December 30, 2025

Abstract

The objectives of this study were 1) to develop a local health food knowledge database system for the elderly and 2) to study the satisfaction of system users with the local health food knowledge database system for the elderly. The research was conducted using research and development methods. The sample consisted of 400 elderly in Samutprakarn Province. The research tool was a local health food website for the elderly and a satisfaction questionnaire. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results showed that Health food knowledge database system contains data tables, including a table to collect information on healthy food for the elderly, disease data collection table born to the elderly, a table of information on healthy foods that can help cure various diseases, a table of information on local vegetables that can help cure various diseases and a table to collect information on various nutrients in local vegetables. The analysis of overall satisfaction in using the system, found that satisfaction was at a high level with an average of 4.49 and a standard deviation of 0.52. When analyzing each aspect, it was found that the aspects with the highest average were utilization and application with an average of 4.62 and a standard deviation of 0.53, followed by in terms of content and presentation, the average score was 4.47 and a standard deviation of 0.50, in terms of font and color, the average score was 4.45 with a standard deviation of 0.51 and in terms of design and presentation, the average score was 4.41 with a standard deviation of 0.50 respectively.

Keywords: Elderly Person, Functional Food, Knowledge Database

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบที่มีต่อระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นเว็บไซต์อาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์ด้านอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพนั้น ประกอบด้วยตารางข้อมูล ได้แก่ ตารางเก็บข้อมูลอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ตารางเก็บข้อมูลโรคต่าง ๆ ที่เกิดกับผู้สูงอายุ ตารางเก็บข้อมูลอาหารสุขภาพที่ช่วยรักษาโรคต่าง ๆ ได้ ตารางเก็บข้อมูลผักพื้นบ้านที่ช่วยรักษาโรคต่าง ๆ และตารางเก็บข้อมูลสารอาหารต่าง ๆ ที่อยู่ในผักพื้นบ้าน ส่วนการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการใช้งานระบบโดยภาพรวมพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์และการนำไปใช้ ค่าเฉลี่ย 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 รองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ ค่าเฉลี่ย 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ด้านตัวอักษรและสีค่าเฉลี่ย 4.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 และด้านการออกแบบและนำเสนอ ค่าเฉลี่ย 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, ระบบฐานข้อมูลความรู้, อาหารสุขภาพ

บทนำ

จากการประเมินสถานการณ์ขององค์การสหประชาชาติ (The United Nations) ว่าในช่วงระหว่างปี 2544 - 2643 (2001 - 2100) จะเป็นช่วงศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ ซึ่งหมายถึงการมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรรวมทั่วโลก เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันนี้มีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรสูงอายุอย่างต่อเนื่องในทุกประเทศทั่วโลก ในช่วงระยะเวลา 10 ปี (ระหว่างปี 2550 - 2560) ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงกว่าอัตราของประชากรรวม มากถึง 4 เท่าตัว จาก 611 ล้านคน เพิ่มขึ้นเป็น 962 ล้านคน และจากข้อมูลในปี 2560 พบว่า โลกมีประชากรรวมทั้งหมดประมาณ 7,550 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มากถึง 962 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.7 โดยประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเทศที่มีอัตราผู้สูงอายุสูงที่สุดในโลก คือ สูงถึงร้อยละ 33.4 รองลงมา คือ ประเทศทางแถบทวีปยุโรป เช่น อิตาลี (ร้อยละ 29.4) เยอรมนี (ร้อยละ 28) และโปรตุเกส (ร้อยละ 27.9) (Prasartkul, 2018)

ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีประชากร จำนวน 66,054,830 คน มีผู้สูงอายุมากถึง 12,814,778 คน คิดเป็นร้อยละ 19.40 ของประชากร และคาดการณ์ว่าอีกไม่เกิน 20 ปี ผู้สูงอายุจะมีสัดส่วนถึง 1 ใน 3 ของประชากรไทย ซึ่งประชากรในวัยนี้มีความเสื่อมสภาพของร่างกาย ทั้งการมองเห็น การได้ยิน การรับรส การบดเคี้ยวและการกลืนอาหาร ตลอดจนการเคลื่อนไหวร่างกายช้าลง มีผลกับการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเรื่องการรับประทานอาหาร ส่งผลให้ประชากรในวัยนี้จะมีความต้องการอาหารและสารอาหารแตกต่างจากวัยอื่น ๆ (Wongsuwan, Saeung, Poldech, Ladkoom, Wirojdanthai, Langpamun, & Yordyamkrae, 2025)

จากแนวโน้มของกลุ่มผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นนำมาซึ่งภาวะเสี่ยงและปัญหาด้านสุขภาพโดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ผู้สูงอายุจะต้องระมัดระวังเรื่องอาหารที่บริโภคในแต่ละวัน เนื่องจากความต้องการพลังงานของผู้สูงอายุจะลดลงเมื่อเทียบกับวัยผู้ใหญ่ และมีอัตราการเผาผลาญพลังงานพื้นฐานของร่างกายที่ลดลง ทำให้มีการใช้พลังงานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ประจำวันลดลงด้วย ดังนั้น ผู้สูงอายุควรหลีกเลี่ยงอาหารทอด อาหารผัดที่ใช้ไขมันมาก ซึ่งให้พลังงานสูง โดยที่ให้สารอาหารต่าง ๆ น้อย และควรกินอาหารข้าว แป้งพอประมาณ นอกจากนั้นความสามารถในการสังเคราะห์วิตามินที่ผิวหนังลดลงเมื่ออายุมากขึ้น (The National Food Committee, 2016) ผู้สูงอายุจึงควรบริโภคอาหารที่มีวิตามินดีสูง เช่น ปลาที่มีไขมันสูง หรือมีการเสริมวิตามินดีวันละ 10 ไมโครกรัม และผู้สูงอายุจะมีความต้องการแคลเซียมสูงขึ้น ดังนั้นจึงควรบริโภคอาหารที่มีแคลเซียมสูง เช่น ปลาเล็กปลาน้อย หรือดื่มน้ำนมที่มีแคลเซียมสูง หรืออาจจำเป็นต้องเสริมแคลเซียมวันละ 1,000 มิลลิกรัม การมีภาวะโภชนาการที่ดีและการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอช่วยป้องกันการเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับอายุที่สูงขึ้น เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคความจำเสื่อม นอกจากนี้ยังสามารถช่วยป้องกันสุขภาพช่องปาก และฟัน และสุขภาพกระดูกและข้อต่อในช่วงปลายของชีวิตได้อีกด้วย

การศึกษาในครั้งนี้ได้มีการรวบรวมข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ โดยจัดทำในลักษณะของการพัฒนาเว็บไซต์ฐานข้อมูลอาหารสุขภาพที่เหมาะสมและจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งพัฒนาตามรูปแบบของ ADDIE Model (McGriff, 2000) ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) นอกจากนั้นยังมีข้อมูลด้านโภชนาการของอาหารแต่ละชนิดที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุรับประทานอาหารประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไป ซึ่งบุตรหลานหรือตัวผู้สูงอายุสามารถดูได้ในรูปแบบของเว็บไซต์ เนื่องจากในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ ตลอดจนผู้สูงอายุหลายคนได้หันมาสนใจในการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารและการสืบค้นข้อมูลมากขึ้น ดังนั้น ผู้สูงอายุเองหรือผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุสามารถเข้าไปดูข้อมูลเกี่ยวกับอาหารสุขภาพประเภทต่าง ๆ ได้เพื่อเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และเหมาะสม ไม่จำเจ ตลอดจนได้คุณค่าทางอาหารครบทั้ง 5 หมู่

อีกทั้งยังช่วยลดภาวะเสี่ยงและปัญหาด้านสุขภาพโดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคไร้เชื้อเรื้อรัง ซึ่งเป็นโรคที่มักเกิดกับผู้สูงอายุ และยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุให้มีอายุยืนยาวและมีสุขภาพดีตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบที่มีต่อระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของผู้สูงอายุ

มีหน่วยงานต่าง ๆ และนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ดังนี้

คำว่า ผู้สูงอายุ มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Elderly หรือ Aging จะใช้เรียกบุคคลที่มีอายุมาก ซึ่งศัพท์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สูงอายุ หมายถึง มีอายุมาก” หรือผู้ที่ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้ดี (กลุ่มติดสังคม) หมายถึง เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้โดยอิสระไม่ต้องมีผู้ช่วยเหลือ หรือผู้ดูแลมีสุขภาพดีหรือเพียงแค่อายุในภาวะเสี่ยงต่อโรค

2. ผู้สูงอายุที่ยังพอช่วยเหลือตัวเองได้บางส่วน (กลุ่มติดบ้าน) หมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้ดูแลในบางส่วน เพื่อกำหนดกิจวัตรประจำวัน ไม่สะดวกที่จะออกนอกบ้านเพียงลำพัง เนื่องจากปัญหาสุขภาพ มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดอันตราย ทำให้มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคม เช่น มีปัญหาเรื่องการเคลื่อนไหวหรือมีภาวะหลงลืมสมองเสื่อม

3. ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ดี (กลุ่มติดเตียง) หมายถึง กลุ่มนี้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ รวมถึงการที่ไม่สามารถทำกิจวัตรพื้นฐานต่าง ๆ ได้ เช่น การรับประทานอาหารและการขับถ่าย เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะห่มหรือเปราะบาง ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีการเจ็บป่วยจนต้องนอนรักษาตัวอยู่บนเตียงตลอดเวลา ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการแทรกซ้อนอื่น ๆ ตามมา (Department of Elderly Health, 2024)

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (Department of Elderly Affairs, 2021)

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งมักจะเข้าสู่ช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงการทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกายที่เสื่อมลง ผู้สูงอายุบางคนอาจยังคงทำงานหรือมีบทบาทในสังคม ขณะที่บางคนอาจพึ่งพาการดูแลจากครอบครัวมากขึ้น ทั้งนี้ผู้สูงอายุแต่ละคนมีลักษณะและความสามารถที่แตกต่างกันไปตามสุขภาพร่างกาย สภาพแวดล้อม และการดูแลที่ได้รับ (Surintawong, 2024)

กล่าวโดยสรุป ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและหญิง เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีความเสื่อมทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม และบางคนยังสามารถทำงานประกอบอาชีพเพื่อดูแลตัวเองได้

ความต้องการสารอาหารของผู้สูงอายุ

โดยทั่วไปแล้วผู้สูงอายุมีความต้องการสารอาหารเช่นเดียวกันกับวัยอื่น ๆ แต่จะแตกต่างกันที่ปริมาณของการบริโภค เนื่องจากในชีวิตประจำวันผู้สูงอายุไม่ได้มีกิจกรรมที่ต้องการพลังงานสูง การเคลื่อนไหวร่างกายก็ช้าลง จึงต้องได้รับพลังงานและสารอาหารอย่างเพียงพอและพอดีต่อความต้องการ สำหรับสารอาหารที่ผู้สูงอายุควรได้รับมีดังนี้ (Thai Health Official, 2019)

1. พลังงาน โดยทั่วไปความต้องการของพลังงานจะลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนของร่างกายโดยเฉพาะส่วนที่เป็นกล้ามเนื้อลดลงขณะที่เนื้อเยื่อไขมันเพิ่มขึ้น จึงทำให้อัตราการเผาผลาญพลังงานพื้นฐานของร่างกายลดลง นอกจากนี้มีผู้สูงอายุจำนวนมากที่ลดความกระฉับกระเฉงลงเมื่ออายุมากขึ้น ดังนั้นความต้องการพลังงานของผู้สูงอายุจึงน้อยกว่าวัยผู้ใหญ่

2. ไขมัน ความต้องการไขมันของร่างกายโดยปกติ คือ ร้อยละ 20-35 ของพลังงานทั้งหมดที่ได้รับต่อวัน โดยคิดเป็นกรดไขมันอิ่มตัวร้อยละ 8 - 10 กรดไขมันไม่อิ่มตัวเชิงเดี่ยวร้อยละ 15 และกรดไขมันไม่อิ่มตัวเชิงซ้อนร้อยละ 10 สำหรับกรดไขมันที่แนะนำสำหรับผู้สูงอายุ คือ กรดไขมันไม่อิ่มตัวเชิงซ้อนชนิดโอเมก้า-3 เช่น กรดแอลฟาไลโนเลนิก (Linolenic acid) กรดไขมัน อีพีเอ (Eicosapentaenoic acid, EPA) และกรดไขมันดีเอชเอ (Docosahexaenoic acid, DHA) ซึ่งมีอยู่มากในปลาทะเลและปลาน้ำจืดที่มีไขมันสูง เช่น ปลาอินทรี ปลาสำลี ปลาสวาย ปลาจะละเม็ด ปลากระพงขาว ปลาสลิด ปลาดุก ปลาช่อน เป็นต้น ซึ่งกรดไขมันชนิดโอเมก้า-3 จะช่วยลดอาการของโรคข้ออักเสบรูมาตอยด์ (rheumatoid arthritis) จึงมีผลต่อเอ็นข้อต่อต่าง ๆ นอกจากนี้ยังช่วยบำรุงสายตา เพิ่มภูมิคุ้มกัน และป้องกันการเกิดความจำเสื่อม

3. โปรตีน ปริมาณโปรตีนที่แนะนำให้บริโภคต่อวัน คือ 1 กรัม ต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม เน้นแหล่งโปรตีนที่มีคุณภาพ คือ มีกรดอะมิโนจำเป็น (Essential Amino Acids) ครบถ้วนและเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย เช่น ปลา เนื้อสัตว์ ไข่ น้านม และถั่วเมล็ดแห้งบางชนิด แต่ผู้สูงอายุก็ไม่ควรบริโภคโปรตีนมากเกินไป เพราะจะมีผลทำให้ลดการดูดกลับของแคลเซียมที่ไต ทำให้มีการขับแคลเซียมทางปัสสาวะมากขึ้นเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคกระดูกพรุน

4. คาร์โบไฮเดรต ความต้องการของคาร์โบไฮเดรตกำหนดที่ร้อยละ 45-65 ของพลังงานที่ร่างกายได้รับต่อวัน ชนิดของคาร์โบไฮเดรตที่แนะนำสำหรับผู้สูงอายุ คือ คาร์โบไฮเดรตเชิงซ้อน (Complex Carbohydrate) ได้แก่ ข้าวซ้อมมือ ข้าว ถั่วเหลือง ธัญพืชที่ไม่ขัดสี ขนมปังโฮลวีท

5. แร่ธาตุและวิตามิน โดยทั่วไปความต้องการวิตามินและแร่ธาตุของผู้สูงอายุไม่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ยกเว้นความต้องการวิตามินบางชนิดเพิ่มขึ้น เช่น วิตามินดี วิตามินบี 6 และวิตามินบี 12 ผู้สูงอายุมักมีการดูดซึมวิตามินบี 12 ลดลง สำหรับวิตามินดีซึ่งร่างกายสามารถสังเคราะห์ได้ที่ผิวหนังเมื่อถูกแสงแดด โดยมากผู้สูงอายุออกไปนอกร้านน้อยกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งผิวหนังของผู้สูงอายุจะสังเคราะห์วิตามินได้น้อยลง ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะให้ผู้สูงอายุบริโภคอาหารที่มีวิตามินดีสูง หรือได้รับวิตามินดีเสริมวันละ 10 ไมโครกรัม

สำหรับแร่ธาตุที่ผู้สูงอายุต้องการมากขึ้น คือ แคลเซียม ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นเพศหญิงต้องการธาตุเหล็กลดลง เนื่องจากการหมดประจำเดือน เช่นเดียวกับบิอิล็กโพรไลต์ (โพแทสเซียม โซเดียม และคลอไรด์) ซึ่งผู้สูงอายุวัยปลายมีความต้องการลดลง และผู้สูงอายุที่สูบบุหรี่เป็นประจำมักพบว่าการขาดวิตามินซีด้วย

6. โยอาหาร ปริมาณโยอาหารที่แนะนำให้บริโภคสำหรับผู้สูงอายุเท่ากับผู้ใหญ่ คือ 25 กรัมต่อวัน โยอาหารช่วยในการขับถ่าย ทำให้ท้องไม่ผูก ลดความเสี่ยงต่อการเป็นริดสีดวงทวาร การที่อาหารไม่อยู่ในทางเดินอาหารนานเกินไปเป็นการลดระยะเวลาที่สารพิษจะอยู่ในทางเดินอาหาร จึงเป็นการลดความเสี่ยงในการเป็นมะเร็งลำไส้ใหญ่ นอกจากนี้โยอาหารยังเป็นอาหารที่ดีสำหรับแบคทีเรียในลำไส้ใหญ่ ทำให้เกิดกรดไขมันสายสั้นซึ่งเป็นแหล่งพลังงานจำนวนน้อย ๆ อีกทางหนึ่ง โยอาหารพบมากในผักและผลไม้ ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงควรบริโภคผักและผลไม้เป็นประจำ

7. น้ำ น้ำมีความสำคัญอย่างมากต่อร่างกายมนุษย์ในทุก ๆ ช่วงอายุ น้ำมีหน้าที่เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการต่าง ๆ ของร่างกาย รวมถึงการรักษาสมดุลของร่างกาย และการขับของเสีย แม้ว่าความต้องการน้ำในผู้สูงอายุจะน้อยกว่าวัยผู้ใหญ่และเด็ก แต่พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะดื่มน้ำในปริมาณน้อยและไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ดังนั้น ผู้สูงอายุควรดื่มน้ำประมาณวันละ 6-8 แก้วเป็นประจำทุกวัน

การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์

การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์มีข้อที่ควรพิจารณาดังนี้

1. การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์เพื่อการใช้งานที่ง่ายและมีประสิทธิภาพ เว็บไซต์ที่ใช้จัดเก็บข้อมูลต้องออกแบบให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ โดยเน้นความเรียบง่าย (Simplicity) และความสม่ำเสมอ (Consistency) การออกแบบระบบนำทาง (Navigation) ที่ใช้งานง่ายจะช่วยให้ผู้ใช้ค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำการสร้างประสบการณ์การใช้งานที่ดีจะช่วยเพิ่มความประทับใจและความมั่นใจในการใช้ระบบของผู้ใช้งาน (iCONEXT, 2564)

2. ระบบฐานข้อมูลที่รองรับการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลจำนวนมาก ระบบฐานข้อมูลสำหรับเว็บไซต์ควรออกแบบให้รองรับข้อมูลจำนวนมากและสามารถสืบค้นได้อย่างรวดเร็ว โดยการสร้างดัชนีข้อมูล (Indexing) เพื่อลดเวลาในการค้นหาข้อมูล การจัดการข้อมูลต้องเป็นระบบเพื่อให้ข้อมูลที่จัดเก็บในฐานข้อมูลมีคุณภาพและพร้อมใช้ ผู้ดูแลระบบ เช่น นักวิเคราะห์ระบบ ต้องทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัยและการเข้าถึงข้อมูล รวมถึงการสำรองและกู้ข้อมูลเมื่อจำเป็น

3. การวัดความพึงพอใจของผู้ใช้เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา ความพึงพอใจของผู้ใช้เป็นดัชนีสำคัญที่บ่งบอกความสำเร็จของเว็บไซต์ การวัดความพึงพอใจสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกตการสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม ซึ่งช่วยวิเคราะห์ว่าผู้ใช้ได้รับประสบการณ์ที่ดีและระบบตอบสนองต่อความต้องการได้หรือไม่ (Phrommani, Phithayawattanchai, & Thappha, 2020)

กล่าวโดยสรุป การออกแบบเว็บไซต์ ควรมีการกำหนดรูปลักษณะของเว็บไซต์ให้มีความสวยงามเป็นส่วนทั้งในด้านการจัดระบบข้อมูล การสร้างระบบเนวิเกชัน การออกแบบหน้าเว็บรวมไปถึงการใช้กราฟิก การเลือกใช้สีและการจัดรูปแบบตัวอักษร เพื่อให้ผู้ใช้เข้ามอยากกลับเข้ามาใช้บริการอีก รวมไปถึงมีการใช้เนื้อหาที่หลากหลายทั้งแบบข้อความ รูปภาพ และมัลติมีเดีย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับเว็บไซต์มีช่องทางในการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้ช่วยกัน มีช่องทางในการติดต่อกับเจ้าของเว็บไซต์มีการเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนทั้งสิ้น 249,412 คน แบ่งเป็นเพศชาย 99,575 คน และเพศหญิง 135,362 คน (National Statistical Office, 2024)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ คำนวณโดยใช้สูตรของทาร์ ยามาเน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน โดยคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\frac{249412}{1 + 249412 \times 0.0025} = 399.36$$

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. เว็บไซต์อาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ
2. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบที่มีต่อเว็บไซต์ฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้พัฒนาเว็บไซต์ตามรูปแบบของ ADDIE Model (McGriff, 2000) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis) ประกอบด้วย

- 1.1 การศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ
- 1.2 การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเว็บไซต์
- 1.3 การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ (Design)

- 2.1 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ จากนั้นทำการออกแบบระบบการจัดเก็บฐานข้อมูล ออกแบบหน้าจอ และการทำงานต่าง ๆ ของระบบ
- 2.2 ออกแบบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์ด้านอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development)

- 3.1 การพัฒนาเว็บไซต์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ออกแบบไว้ในขั้นตอนที่ 2.1 มาพัฒนาเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและนำเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านเทคนิคและการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมและประเมินคุณภาพของเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นมา โดยมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert)

ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณภาพต้องมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ขึ้นไป จากนั้นดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเว็บไซต์ตามที่คุณเชี่ยวชาญได้ทำการตรวจสอบและให้คำแนะนำ

3.2 การพัฒนาแบบสอบถามความพึงพอใจ

- 3.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการร่างข้อคำถามความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์ด้านอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

3.2.2 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามความพึงพอใจไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์หรือ IOC (Index of Item-Objective Congruence) จากนั้นนำมาคำนวณค่า IOC และค่า IOC ที่เหมาะสมของข้อคำถามต้องมากกว่าหรือเท่ากับ .50

3.2.3 ดำเนินการปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงแล้วไปทดสอบ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่จะศึกษาจำนวน 30 คนและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .985

3.2.4 กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์ด้านอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation)

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการนำเว็บไซต์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยผู้วิจัยได้ประสานงานกับประธานชุมชนเพื่อขอเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อเว็บไซต์ด้านอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผลทำโดยนำผลคะแนนประเมินความพึงพอใจที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานกับประธานชุมชนเพื่อขอเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ และเป็นผู้ประเมินความพึงพอใจ ไปวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ มีผลการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1. ผลการพัฒนาระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ

ผลการพัฒนาระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ แสดงเป็นพจนานุกรมข้อมูล (Data Dictionary) ดังตาราง 1 – 5 ซึ่งจะแสดงข้อมูลอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ข้อมูลโรคของผู้สูงอายุ ข้อมูลอาหารสุขภาพที่ช่วยรักษาโรคต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ ข้อมูลผักพื้นบ้านต้านโรค และข้อมูลสารอาหารที่พบในผักประเภทต่าง ๆ

ตาราง 1 แสดงตารางของแฟ้มข้อมูลอาหาร

เขตข้อมูล	ชนิด/ขนาดข้อมูล	ความหมาย	คีย์หลัก	คีย์ร่วม
ลำดับที่	ตัวเลข (10)	ลำดับ		
รหัสอาหาร	ตัวอักษร (10)	รหัสอาหาร	✓	
ชื่ออาหาร	ตัวอักษร (200)	ชื่ออาหาร		

ตาราง 2 แสดงตารางของแฟ้มข้อมูลโรคของผู้สูงอายุ

เขตข้อมูล	ชนิด/ขนาดข้อมูล	ความหมาย	คีย์หลัก	คีย์ร่วม
ลำดับที่	ตัวเลข (10)	ลำดับ		
รหัสโรค	ตัวอักษร (10)	รหัสโรค	✓	
ชื่ออาหาร	ตัวอักษร (200)	ชื่ออาหาร		

ตาราง 3 แสดงตารางของแฟ้มข้อมูลอาหารสุขภาพที่ช่วยรักษาโรค

เขตข้อมูล	ชนิด/ขนาดข้อมูล	ความหมาย	คีย์หลัก	คีย์ร่วม
ลำดับที่	ตัวเลข (10)	ลำดับ		
รหัสอาหาร	ตัวอักษร (10)	รหัสอาหาร	✓	
ชื่ออาหาร	ตัวอักษร (200)	ชื่ออาหาร		
รหัสโรค	ตัวอักษร (10)	รหัสโรค		✓
ชื่อโรค	ตัวอักษร (200)	ชื่อโรค		

ตาราง 4 แสดงตารางของแฟ้มข้อมูลผักพื้นบ้านต้านโรค

เขตข้อมูล	ชนิด/ขนาดข้อมูล	ความหมาย	คีย์หลัก	คีย์ร่วม
ลำดับที่	ตัวเลข (10)	ลำดับที่		
รหัสผักพื้นบ้าน	ตัวอักษร (10)	รหัสผักพื้นบ้าน	✓	
ชื่อผักพื้นบ้าน	ตัวอักษร (200)	ชื่อผักพื้นบ้าน		
รหัสโรค	ตัวอักษร (10)	รหัสโรค		✓
ชื่อโรค	ตัวอักษร (200)	ชื่อโรค		

ตาราง 5 แสดงตารางของแฟ้มข้อมูลสารอาหาร

เขตข้อมูล	ชนิด/ขนาดข้อมูล	ความหมาย	คีย์หลัก	คีย์ร่วม
ลำดับที่	ตัวเลข (10)	ลำดับที่		
รหัสผักพื้นบ้าน	ตัวเลข (10)	รหัสผักพื้นบ้าน	✓	
ชื่อผักพื้นบ้าน	ตัวเลข (10)	ชื่อผักพื้นบ้าน		
ปริมาณโปรตีน	ตัวอักษร (10)	ปริมาณโปรตีน		
ปริมาณแคลเซียม	ตัวอักษร (200)	ปริมาณแคลเซียม		
ปริมาณฟอสฟอรัส	ตัวอักษร (10)	ปริมาณฟอสฟอรัส		
ปริมาณเหล็ก	ตัวอักษร (200)	ปริมาณเหล็ก		

จากตารางดังกล่าว สรุปได้ว่า ในระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุนั้น ประกอบด้วยตารางข้อมูลความรู้ ดังนี้

- 1.1 ตารางเก็บข้อมูลอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วยข้อมูลของรหัสอาหาร และชื่ออาหาร
- 1.2 ตารางเก็บข้อมูลโรคต่าง ๆ ที่เกิดกับผู้สูงอายุ ประกอบด้วยข้อมูลของรหัสโรค และชื่อโรค
- 1.3 ตารางเก็บข้อมูลอาหารสุขภาพที่ช่วยรักษาโรคต่าง ๆ ได้ ประกอบด้วยข้อมูลของรหัสอาหาร ชื่ออาหาร รหัสโรค และชื่อโรค
- 1.4 ตารางเก็บข้อมูลผักพื้นบ้านที่ช่วยรักษาโรคต่าง ๆ ประกอบด้วยข้อมูลของรหัสผักพื้นบ้าน ชื่อผักพื้นบ้าน รหัสโรค และชื่อโรค
- 1.5 ตารางเก็บข้อมูลสารอาหารต่าง ๆ ที่อยู่ในผักพื้นบ้าน ประกอบด้วยข้อมูลของรหัสผักพื้นบ้าน ชื่อผักพื้นบ้าน ปริมาณโปรตีน ปริมาณแคลเซียม ปริมาณฟอสฟอรัส และปริมาณเหล็ก

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบที่มีต่อระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้ระบบ

จากการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบที่มีต่อระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ ได้ผลสรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้ระบบจำแนกตามเพศ อายุ และอาชีพ ดังตาราง 6

ตาราง 6 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้ระบบ

รายการ		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	125	31.25
	หญิง	275	68.75
รวม		400	100.00
อายุ	60 – 65 ปี	138	34.50
	66 – 70 ปี	94	23.50
	71 – 75 ปี	113	28.25
	76 ปีขึ้นไป	55	13.75
	รวม	400	100.00
อาชีพ	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	124	31.00
	รับจ้างทั่วไป	97	24.25
	ค้าขาย	106	26.50
	ข้าราชการบำนาญ	73	18.25
	รวม	400	100.00

จากตาราง 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้ระบบตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพศชายจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และเพศหญิง จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ระบบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยกลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 60 - 65 ปี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.50 รองลงมา ได้แก่ อายุระหว่าง 71 - 75 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.25 อายุระหว่าง 66 - 70 ปี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 และอายุ 76 ปีขึ้นไป จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 รองลงมา ได้แก่ มีอาชีพค้าขาย จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50 อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.25 และเป็นข้าราชการบำนาญจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้ข้อมูล

จากการสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบที่มีต่อระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุได้ผลสรุปความพึงพอใจที่มีต่อระบบ ดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงคะแนนความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ			
1.1 เนื้อหาที่น่าสนใจ	4.42	0.49	มาก
1.2 เนื้อหาที่มีความกระชับเข้าใจง่าย	4.34	0.48	มาก
1.3 ภาษาที่ใช้มีความเหมาะสม	4.48	0.51	มาก
1.4 การบรรยายใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย	4.64	0.49	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.47	0.50	มาก
2. ด้านตัวอักษรและสี			
2.1 ตัวอักษร มีขนาดพอดี มีความชัดเจน	4.32	0.47	มาก
2.2 รูปแบบตัวอักษรมีความน่าสนใจ	4.48	0.51	มาก
2.3 สีตัวอักษรมีความเหมาะสม	4.51	0.51	มากที่สุด
2.4 สีพื้นมีความเหมาะสม	4.49	0.51	มาก
เฉลี่ย	4.45	0.51	มาก
3. ด้านการออกแบบและนำเสนอ			
3.1 ออกแบบเว็บไซต์ได้เหมาะสม สวยงาม	4.34	0.48	มาก
3.2 การนำเสนอเนื้อหาไม่วกวนไปมา	4.36	0.49	มาก
3.3 มีการลำดับการนำเสนออย่างเหมาะสม	4.33	0.48	มาก
3.4 เนื้อหาสามารถเข้าใจง่าย	4.61	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.41	0.50	มาก
4. ด้านการใช้ประโยชน์และการนำไปใช้			
4.1 เป็นแหล่งความรู้สำหรับผู้สูงอายุ	4.65	0.49	มากที่สุด
4.2 สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้	4.66	0.58	มากที่สุด
4.3 เป็นระบบที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็ว	4.63	0.50	มากที่สุด
4.4 ความพึงพอใจในการใช้งานระบบ	4.53	0.51	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.62	0.53	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.49	0.52	มาก

จากตาราง 7 การสอบถามความพึงพอใจในการใช้งานระบบของผู้ใช้ระบบโดยภาพรวมพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์และการนำไปใช้ค่าเฉลี่ย 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 รองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ ค่าเฉลี่ย 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ด้านตัวอักษรและสีค่าเฉลี่ย 4.45

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 และด้านการออกแบบและนำเสนอ ค่าเฉลี่ย 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านเนื้อหาและการนำเสนอ พบว่า การบรรยายใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีค่าความพึงพอใจสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 รองลงมา ได้แก่ ภาษาที่ใช้มีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 เนื้อหาที่มีความน่าสนใจค่าเฉลี่ย 4.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 และเนื้อหาที่มีความกระชับเข้าใจง่ายค่าเฉลี่ย 4.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านตัวอักษรและสี พบว่าสีตัวอักษรมีความเหมาะสมมีค่าความพึงพอใจสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 รองลงมา ได้แก่ สีพื้นมีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 รูปแบบตัวอักษรมีความน่าสนใจ ค่าเฉลี่ย 4.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 และตัวอักษรมีขนาดพอดีมีความชัดเจนค่าเฉลี่ย 4.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านการออกแบบและนำเสนอพบว่าเนื้อหาเข้าใจง่าย มีค่าความพึงพอใจสูงสุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 รองลงมา ได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาไม่วกวนไปมา ค่าเฉลี่ย 4.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 ออกแบบเว็บไซต์ได้เหมาะสม สวยงาม ค่าเฉลี่ย 4.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 และมีการลำดับการนำเสนออย่างเหมาะสมค่าเฉลี่ย 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านการใช้ประโยชน์และการนำไปใช้พบว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มีค่าความพึงพอใจสูงสุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 รองลงมา ได้แก่ เป็นแหล่งความรู้สำหรับผู้สูงอายุค่าเฉลี่ย 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 เป็นระบบที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็วค่าเฉลี่ย 4.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 และความพึงพอใจในการใช้งานระบบ ค่าเฉลี่ย 4.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 ตามลำดับ

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการใช้งานระบบของผู้ใช้ระบบโดยภาพรวม พบว่าผู้ใช้งานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 แสดงให้เห็นว่าระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุนั้นมีข้อมูลสำคัญที่ให้ความรู้กับผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เนื่องจากผู้สูงอายุมักจะมีโรคประจำตัว ดังนั้น การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ผู้สูงอายุจะต้องตระหนักและคำนึงถึง เพื่อให้อาหารที่ทานเข้าไปสามารถนำไปใช้ในการรักษาโรคประจำตัวที่มีอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Reamrimmadun, Jaidee, and Wattanaburanon (2024) ที่ได้พัฒนาเว็บแอปพลิเคชันสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวาน ซึ่งพบว่าผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับสูงสุดต่อระบบ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Wongsuwan, Saeung, Poldech, Ladkoom, Wirojdanthai, Langpamun, and Yordiyamkrae (2025) ที่ได้พัฒนาแอปพลิเคชันแนะนำอาหารสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่าผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.26

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ผู้ใช้ระบบมีความพึงพอใจด้านการใช้ประโยชน์และการนำไปใช้ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 แสดงให้เห็นว่าระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุนั้นมีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุเองหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุสามารถใช้ข้อมูลในระบบเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาว ซึ่งสอดคล้องกับ Wongsuwan, Saeung, Poldech, Ladkoom, Wirojdanthai, Langpamun, and Yordiyamkrae (2025) ที่ได้พัฒนาแอปพลิเคชันแนะนำอาหารสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่าผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในด้านระบบช่วยแนะนำอาหารที่มีประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุสูงสุด รองลงมา คือ ระบบใช้งานง่าย และระบบมีฟังก์ชันการใช้งานตรงกับความต้องการของผู้ใช้ แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีการรับรู้ว่าแอปพลิเคชันที่ใช้มีประโยชน์ต่อตนเอง และง่ายต่อการใช้งาน ส่งผลให้มี

ทัศนคติที่ดีต่อการใช้ออปพลิเคชันได้ ส่วนการศึกษาของ Yusamran, Butkote, Pruksa, and Chaitokkia (2025) ที่ได้พัฒนาระบบฐานข้อมูลอาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวาน พบว่า ความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบฐานข้อมูลอาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานของผู้ใช้งานมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกประเด็นการประเมิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของระบบในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบสามารถให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ชัดเจน และเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องเข้าถึงข้อมูลด้านโภชนาการอย่างถูกต้องและเหมาะสม

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ระบบฐานข้อมูลความรู้ด้านอาหารสุขภาพนั้น ประกอบด้วยตารางข้อมูล ได้แก่ ตารางเก็บข้อมูลอาหารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ตารางเก็บข้อมูลโรคต่าง ๆ ที่เกิดกับผู้สูงอายุ ตารางเก็บข้อมูลอาหารสุขภาพที่ช่วยรักษาโรคต่าง ๆ ได้ ตารางเก็บข้อมูลผักพื้นบ้านที่ช่วยรักษาโรคต่าง ๆ และตารางเก็บข้อมูลสารอาหารต่าง ๆ ที่อยู่ในผักพื้นบ้าน ส่วนการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการใช้งานระบบโดยภาพรวมพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการให้ประโยชน์และการนำไปใช้ค่าเฉลี่ย 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 รองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ ค่าเฉลี่ย 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ด้านตัวอักษรและสี ค่าเฉลี่ย 4.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 และด้านการออกแบบและนำเสนอ ค่าเฉลี่ย 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การออกแบบเว็บไซต์สำหรับผู้สูงอายุต้องออกแบบหน้าจอที่มีตัวอักษรขนาดใหญ่รูปแบบตัวอักษรชัดเจน ใช้พื้นที่ที่มีสีอ่อน มีการใช้ภาพประกอบคำบรรยาย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ควรใช้สีที่เรียบง่ายไม่ใช้สีที่ฉูดฉาดจนเกินไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาที่เฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับอาหารท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน และความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับอาหารสุขภาพของผู้สูงอายุ เพื่อจะได้พัฒนาต่อยอดหรือปรับปรุงเว็บไซต์ได้ตรง เช่น ตัวอย่างของเมนูอาหารท้องถิ่นที่น่าผักหรือสมุนไพร มาปรุง โดยคำนึงถึงคุณค่าและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ

2.2 ควรศึกษาการออกแบบเว็บไซต์สำหรับผู้สูงอายุให้รองรับขนาดหน้าจอสำหรับอุปกรณ์ทุกชนิด ได้แก่ หน้าจอคอมพิวเตอร์หน้าจอแท็บเล็ต และโทรศัพท์มือถือหรือสมาร์ทโฟน เนื่องจากปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมสนใจการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ดังนั้น การออกแบบเว็บไซต์ควรรองรับการดูจากอุปกรณ์ที่หลากหลายเพื่อความสะดวกของผู้สูงอายุ

References

- Department of Elderly Affairs. (2021). *The meaning of elderly*. Retrieved from <https://www.dop.go.th/th/>
- Department of Elderly Health. (2024). *Handbook of age-friendly communities for the fiscal year 2024*. Department of Health, Ministry of Public Health.
- iCONEXT. (2021). *What is UX/UI design?* Retrieved from <https://iconext.co.th/th/2021/07/19/ux-ui-design/>

- McGriff, S. J. (2000). Instructional system design (ISD): Using the ADDIE model. *Instructional Design Models*, 226(14), 1-2.
- National Statistical Office. (2024). *Survey on the elderly population in Thailand*. Retrieved from https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/iM
- Phrommani, P., Phithayawattanchai, Y., & Thappha, J. (2020). Concepts of satisfaction and construction of job satisfaction questionnaire. *Journal of Social Sciences and Humanities of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 26(1), 59–66.
- Prasartkul, P. (2018). *Situation of the Thai elderly 2018*. Bangkok, Thailand: Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute.
- Reamrimmadun, Y., Jaidee, W., & Wattanaburanon, A. (2024). Development of a blood glucose monitoring web-based application for elderly people with type 2 diabetes. *VRU Research and Development Journal Science and Technology*, 19(2), 1–15.
- Surintawong, K. (2024). *Development of the quality of life for the elderly to promote a healthy subdistrict: A case study of Pakphraek Subdistrict Administrative Organization, Donsak District, Suratthani Province* (Master's thesis). Silpakorn University.
- Thai Health Official. (2019). *Energy and nutritional requirements in the elderly*. Retrieved from <https://www.thaihealth.or.th/?p=227825>
- The National Food Committee. (2016). *Knowledge about food and nutrition for all ages*. Nonthaburi: Food and Drug Administration.
- Wongsuwan, P., Saeung, S., Poldech, T., Ladkoom, K., Wirojdanthai, W., Langpamun, S., & Yordyamkrae, K. (2025). Development of food recommendation application for the elderly. *Advanced Science Journal*, 25(1), 123–142.
- Yusamran, N., Butkote, S., Pruksa, S., & Chaitokkia, S. (2025). Web-based food and nutrition database for the elderly with diabetes. *Journal of Science, Engineering and Technology Loei Rajabhat University*, 5(1), 84–97.

A Study of Gender Role Patterns and a Comparison of Defense Mechanisms Related to Happiness

การศึกษาแบบแผนบทบาททางเพศ และเปรียบเทียบรูปแบบกลวิธีป้องกันตัว
ที่สัมพันธ์กับความสุข

Wilaiwan Srisongkhram*

วิไลวรรณ ศรีสงคราม*

Faculty of Technical Education Rajamangala University of Technology Thanyaburi

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

*Corresponding Author, E-mail: wilaiwan_s@rmutt.ac.th

Article Info

- Received: December 27, 2024
- Revised: December 27, 2025
- Accepted: December 28, 2025
- Available online: December 30, 2025

Abstract

The objectives of this research are to study the effects of gender roles and defensive styles on happiness. The sample comprised 389 teaching students selected using multi-stage random sampling. The instruments consisted of 3 questionnaires: the Bem Sex Role Inventory, the Defense Mechanism Rating Scale (DMRS-SR30), and Thai happiness indicators (THI-15), with reliability coefficients ranging from .753 to .861. Statistical analyses were tested by mean, MANOVA, and binary logistic regression. The results revealed that 1) the defensive styles that teaching students mostly used were mature defences. 2) The students with androgynous males received the highest scores for both mature and maladaptive defenses, with significantly different scores from all other gender roles in mature defenses, while having different scores when compared to feminine males, feminine females, undifferentiated males, and undifferentiated females in maladaptive styles. 3) androgynous males had the highest happiness score and had significantly higher scores than undifferentiated females, masculine females, and undifferentiated males. 4) Mature styles support an increase in happiness, whereas maladaptive defenses reduce happiness. 5) All independent variables could predict a 23.7% happiness level, with the corrective prediction for high happiness better than low happiness. Overall, the logistic equation had a corrective prediction at a happiness level of 72.8%.

Keywords: Gender Roles, Happiness Levels, Maladaptive Defense Styles, Mature Defense Styles, University Students

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาผลของบทบาททางเพศและการใช้กลวิธานป้องกันตัวที่ส่งผลต่อความสุข กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาครูจำนวน 389 คนได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วย 3 แบบวัด คือ บทบาททางเพศ กลวิธานป้องกันตัว และความสุข มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .753 - .861 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความแปรปรวนพหุคูณ และการถดถอยโลจิสติก ผลวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาครูใช้กลวิธานป้องกันตัวมากที่สุด เป็นแบบมีวุฒิภาวะ 2) นักศึกษาเพศชายที่มีลักษณะทั้งความเป็นชายและหญิงสูงจะได้คะแนนสูงสุดทั้งกลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะและแบบปรับตัวได้ไม่ดีโดยมีความแตกต่างจากกลุ่มนักศึกษาที่มีบทบาททางเพศอื่นใน กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ และมีคะแนนกลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีแตกต่างจากผู้ชายที่มีลักษณะ ความเป็นหญิง ผู้หญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิง ผู้ชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ รวมทั้งผู้หญิงที่มี ลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ 3) ผู้ชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงจะมีคะแนนความสุขสูงที่สุด และมีคะแนนสูงกว่าผู้หญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ ผู้หญิงที่มีลักษณะความเป็นชาย และผู้ชายที่มี ลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ 4) กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะจะมีผลต่อการเพิ่มความสุข ส่วนกลวิธาน ป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีจะลดความสุข และ 5) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถพยากรณ์ความสุขได้ถูกต้อง ร้อยละ 23.7 กับการพยากรณ์ความสุขระดับสูงได้ดีกว่าความสุขระดับต่ำ โดยภาพรวม สมการโลจิสติกจะพยากรณ์ ระดับความสุขได้ถูกต้องร้อยละ 72.8

คำสำคัญ: กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดี, กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ, นักศึกษามหาวิทยาลัย, บทบาททางเพศ, ระดับความสุข

บทนำ

ปัญหาสุขภาพจิตในปัจจุบันเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มขยายวงกว้าง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ตามรายงานข้อมูลสถิติของแผนกสุขภาพจิตที่กล่าวว่าในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา มีการฆ่าตัวตายและการทำร้ายตนเอง ในกลุ่มประชากรอายุ 15 – 34 ปีสูงขึ้น 4 เท่า (Public Health, 2022) โดยจัดได้ว่าเป็นปัญหาอันดับหนึ่งของนักศึกษาไทยที่จำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน (TCUJ Publication Department, 2023) อันเป็นผลมาจากการสะสมความเครียด และภาวะซึมเศร้าในช่วงวัยเรียน (Surapolchai, 2023) โดยเฉพาะอาชีพครูจัดว่าเป็นอาชีพที่ประสบกับความเครียดสูงในการทำงาน อันเนื่องมาจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาวิชาชีพครู (Inthapat, 2020) จากการศึกษาภาวะสุขภาพจิตในนักศึกษาครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล และความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็น ร้อยละ 57.1 ร้อยละ 38.1 และ ร้อยละ 63 ตามลำดับ สาเหตุมาจากความสัมพันธ์กับครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และเพื่อน ความพึงพอใจในระหว่างเรียน อาชีพที่ไม่แน่นอนตรงกับอาชีพที่อยากทำในปัจจุบัน โรคประจำตัว และด้านสภาพแวดล้อม (Kitrungrroj, 2023; Thanasupawat, Rojanamiti, Jaikaew, & Srirattanaball, 2025) ปัญหาสุขภาพจิตยังส่งผลให้มีความสุข รวมทั้งความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตลดลง ทั้งนี้ความสุขเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญของคุณภาพชีวิตและยังสะท้อนถึงความสามารถในการปรับตัวที่ดีของบุคคล และระดับความสุขมีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิต (Burns & Crisp, 2022) จากการศึกษาที่ผ่านมาพบปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความสุข เช่น สิ่งแวดล้อมที่พึงปรารถนา การมีทรัพยากรที่จัดให้จากสถานศึกษา และการได้รับการยอมรับจากเพื่อน (Boos de Quadros, Augusto Patricio, Sérgio Reinert, & Schmitt Miranda, 2023; Yazhen, 2023; Ratanasiripong, Siri, Hanklang, Chumchai, & Galvan, 2024) และปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับลักษณะตัวบุคคล เช่น การมีสติในการควบคุมตัวเอง และความภาคภูมิใจในตนเองซึ่งมีความสามารถในการพยากรณ์ความสุขได้ดีกว่าปัจจัยภายนอก (Denny & Steiner, 2009) นอกจากนี้ ปัจจัยภายในตัวบุคคล เช่น กลวิธีในการป้องกันตัวที่ทำงานปกป้องบุคคลจากสถานการณ์ความเครียดก็เป็นมิติที่สำคัญของโครงสร้างทางบุคลิกภาพที่ขึ้นอยู่กับลักษณะบุคลิกภาพพื้นฐานที่แตกต่างกัน (Basiaux, Le Bon, Dramaix, Massat, Souery, Mendlewicz, ...Verbanck, 2001) ที่จะเลือกใช้กลวิธีในการป้องกันตัวต่างชนิดกัน ที่เมื่อนำมาใช้ อย่างซ้ำ ๆ ในการแก้ไขปัญหาจนเป็นนิสัยความเคยชินจะมีผลต่อการใช้เกินซึ่งจะส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตโดยเฉพาะการใช้รูปแบบกลวิธีในการป้องกันตัวในแบบไม่มีวุฒิภาวะ (Bedel, 2019) โดยปัจจัยเหล่านี้ เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรลักษณะบุคคลที่สะท้อนออกมาในลักษณะบุคลิกภาพที่ต่างกัน (Parekh, Majeed, Khan, Khan, Khalid, Khwaja, ...Jehan, 2010) จากความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันของการใช้กลวิธีในการป้องกันตัวที่มีผลต่อสุขภาพจิต การศึกษาที่ผ่านมา นำกลวิธีในการป้องกันตัวมาศึกษาในกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาทางจิตหรือคนไข้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาวะซึมเศร้า (Balikci, Erdem, Bolu, Oznur, & Celik, 2014) การทำร้ายตัวเอง และความพยายามฆ่าตัวตาย (Baykara & Alban, 2018) รวมทั้งความผิดปกติทางบุคลิกภาพ (Mostowik, Mielimaka, Rutkowski, & Ostrowski, 2022) และมีการศึกษาจำนวนมากที่ศึกษาในกลุ่มคนปกติ และงานวิจัยที่ผ่านมา ยังขาดผลในการพยากรณ์ว่าปัจจัยเหล่านี้จะมีความสามารถในการลดหรือเพิ่มความสุขได้มากน้อยเพียงใด

ซึ่งผลการศึกษาก็สะท้อนประสิทธิภาพของกลวิธีในการป้องกันตัวในแต่ละประเภทที่มีต่อการลดความเครียดของผู้ใช้และความสามารถในการพยากรณ์ระดับความสุขที่เกิดขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมลักษณะบุคลิกภาพทางเพศที่มีผลต่อการใช้กลวิธีในการป้องกันตัว และความสุข ตลอดจนการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตได้ในระยะยาว

สำหรับการศึกษารุ่นนี้ได้เลือกศึกษากับบทบาททางเพศและเพศไปพร้อมกัน เพราะการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการเชื่อมโยงการใช้กลวิธีในการป้องกันตัวกับตัวแปรเพศที่มีการแยกออกจากตัวแปรบทบาททางเพศ ประกอบกับตัวแปรบทบาททางเพศจัดได้ว่าเป็นตัวแปรหลักของโครงสร้างบุคลิกภาพที่กำกับสุขภาพจิต (Savina, Antonovych, Gorova, Shevchenko, & Melnychuk, T. 2022) จึงมีความสัมพันธ์กับความสุขในตัวบุคคล (Ziadni, Jasinski, Labouvie-Vief, & Lumley, 2017)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทของกลวิธีป้องกันตัวที่นักศึกษาใช้มากที่สุดใน 3 อันดับแรกตามประเภทที่แตกต่างกันของบทบาททางเพศ
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างแบบแผนบทบาททางเพศและกลวิธีป้องกันตัวของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษาความสามารถของบทบาททางเพศ และกลวิธีป้องกันตัวในการพยากรณ์ระดับความสุข

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักศึกษาที่มีบทบาททางเพศแตกต่างกันมีการใช้แบบแผนกลวิธีป้องกันตัวที่ต่างกัน โดยนักศึกษาที่มีบทบาททางเพศความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงจะมีการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบมีวุฒิภาวะมากกว่า และมีการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบปรับตัวได้ไม่ดีน้อยกว่านักศึกษามีบทบาททางเพศในลักษณะอื่น
2. บทบาททางเพศและกลวิธีป้องกันตัวสามารถพยากรณ์ระดับความสุข

นิยามเชิงปฏิบัติการ

1. บทบาททางเพศ หมายถึง ภาพลักษณ์ทางพฤติกรรมที่แสดงออกมาของตัวบุคคลต่อสาธารณะหรือบุคคลอื่นที่สะท้อนออกมาในลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิง บทบาททางเพศในการศึกษาคั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็น 8 ลักษณะ โดยเป็นบทบาททางเพศของเพศชาย 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง 2) ลักษณะความเป็นชายสูง 3) ลักษณะความเป็นหญิงสูง และ 4) ลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ และบทบาททางเพศของเพศหญิง 4 ลักษณะ ได้แก่ 5) ลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง 6) ลักษณะความเป็นชายสูง 7) ลักษณะความเป็นหญิงสูง 8) ลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ สำหรับบทบาททางเพศที่ศึกษาในครั้งนี้สามารถวัดได้โดยใช้แบบสำรวจบทบาททางเพศ (Bem Sex Role Inventory Short Form)
2. แบบแผนการใช้กลวิธีป้องกันตัว หมายถึง กระบวนการทางจิตที่เกิดขึ้นทันทีในระดับจิตใต้สำนึก เพื่อที่จะปกป้องอิโก้จากความเครียดหรือความวิตกกังวล เป็นวิธีการที่บุคคลใช้เพื่อจัดการความเครียดและรักษาหน้าของตนเอง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แบบมีวุฒิภาวะ 2) แบบปรับตัวได้ไม่ดี กลวิธีป้องกันตัวที่บุคคลใช้สามารถวัดได้ด้วยแบบวัดกลวิธีป้องกันตัว (Defense Mechanism Rating Scale Self – report หรือ DMRS – SR30 Questionnaire)
3. ความสุข หมายถึง สภาวะชีวิตที่เป็นสุข มีความสามารถที่จะจัดการกับปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองเพื่อให้เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความสุขสามารถวัดได้โดยแบบประเมินความสุข ที่เป็นดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย (Thai Happiness Indicators หรือ THI – 15)

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความสุข

ความสุข (Happiness) เป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องคาบเกี่ยวกันกับสภาวะ (Well – being) ความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) และคุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นความรู้สึกต่อประสบการณ์ในชีวิตทางบวกมากกว่าทางลบ รวมทั้งมีความพึงพอใจในภาพรวมของชีวิต (Kammann, Farry, & Herbison, 1984) มีแนวคิดหลักของประเภทความสุขอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ Eudaimonia และ Hedonic ความสุขจึงเป็นโครงสร้างหลายมิติ

Eudaimonia จะเป็นความสุขที่เน้นไปที่ศักยภาพ การมีความหมายของชีวิต การติดตามเป้าหมายอย่างมีความหมายในการใช้ชีวิต (Deci & Ryan, 2008) การตระหนักรู้ด้วยตนเอง (Self – recognition) รวมทั้งความเข้าใจในความหมายของชีวิตได้เป็นอย่างดี (Martinez, 2020)

ส่วน Hedonic happiness จะให้ความสำคัญกับความรู้สึกส่วนบุคคลของการรับรู้ความสุข ความสุขคือความพึงพอใจในปัจจุบันที่เป็นอยู่อย่างสูงสุด และการหลีกเลี่ยงหรือมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความทุกข์หรือความเจ็บปวด

น้อยที่สุด (Diener, 2013) เป็นการเน้นไปที่ประสบการณ์ของความเพลิดเพลิน ความสุขในแบบนี้จะมีความยั่งยืนน้อยกว่าในแบบ Eudaimonia สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ได้ใช้แนวคิดทั้งสองแนวในการวัดความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศ

มีทฤษฎีที่อธิบายอยู่หลายทฤษฎี ได้แก่ 1) ทฤษฎีบทบาททางเพศ (Gender Role Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าบทบาททางเพศเกิดจากการเรียนรู้จากตัวแบบทางช่องทางต่าง ๆ ทางสังคม และเกิดเป็นบทบาททางเพศของชายและหญิงตามที่สังคมคาดหวัง 2) ทฤษฎีสถิติทางเพศ (Gender Schema Theory) อธิบายว่าการสร้างบทบาททางเพศเกิดจากการเรียนรู้ความแตกต่างในแต่ละเพศ โดยใช้สถิติมาทำการจัดหมวดหมู่ว่าลักษณะใดควรจัดอยู่เพศใด โดยผ่านภาพของการรับรู้จากการจัดระบบของสมองที่มีการจดจำพฤติกรรมทางเพศที่มีความสอดคล้องกับสถิติในสมอง บุคคลจึงประมวลผลข้อมูลและปรับตัวตนได้เหมาะสมกับบทบาททางเพศจากสถิติที่มี 3) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายบทบาททางเพศว่าพัฒนาจากการเรียนรู้ตัวตนผ่านการเลียนแบบและได้รับการเสริมแรงเมื่อบุคคลมีพฤติกรรมสอดคล้องกับบทบาททางเพศตามที่สังคมคาดหวัง และได้รับการลงโทษเมื่อบุคคลปฏิบัติไม่สอดคล้องกับบทบาททางเพศตามที่สังคมยอมรับ

การศึกษารoles บทบาททางเพศในการศึกษานี้ได้ใช้การวัดตาม Bem (1974) ซึ่งแบ่งบทบาททางเพศเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทมีความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ (Androgynous Type) 2) ประเภทมีความเป็นชายสูง (Masculine Type) 3) ประเภทมีความเป็นหญิงสูง (Feminine Type) และ 4) ประเภทมีความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำทั้งคู่ (Undifferentiated type) ผลสมผสานกับการจำแนกตามเพศชายและเพศหญิง

บทบาททางเพศและกลวิธีป้องกันตัว

การศึกษาที่เชื่อมโยงโดยตรงระหว่างบทบาททางเพศ และการใช้กลวิธีป้องกันตัวยังมียุทธศาสตร์อย่างจำกัด ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาการใช้กลวิธีป้องกันตัวของแต่ละเพศ Drapeau, Thompson, Petraglia, Thygesen, and Lecours (2011) พบว่า ผู้หญิงจะใช้กลวิธีป้องกันตัวในลักษณะการปกป้องจากภายใน (Internalizing Defenses) ซึ่งได้แก่ การหันกลับมาต่อต้านตนเอง (Turning Against The Self) ส่วนผู้ชายจะใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบภายนอก (Externalizing/Outward Defenses) ซึ่งได้แก่ การหันเข้าหาวัตถุ (Turning Against Object) การกล่าวโทษผู้อื่น (Projection) และความก้าวร้าว (Aggression) ในขณะที่ Juni And Grimm (1994) พบว่าลักษณะของความเป็นหญิงจะสัมพันธ์ทางบวกกับกลไกแบบภายใน ในขณะที่ลักษณะความเป็นชายจะสัมพันธ์กับกลไกแบบภายนอกของการปกป้องตนเอง โดยประเภทของการใช้ที่มีความถี่ที่แตกต่างกันของชายและหญิง จะปรากฏว่าผู้หญิงจะมีความถี่ในการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบการเก็บกด (Repression) การปฏิเสธ (Denial) และการกระจัด (Displacement) มากที่สุด เพศหญิงจะใช้การทดแทน (Sublimation) สูงกว่าเพศชายเป็น 2 เท่า ส่วนผู้ชายจะใช้การกล่าวโทษผู้อื่น (Projection) สูงกว่าเพศหญิงเป็น 2 เท่า และในกลวิธีป้องกันตัวที่ใช้กันมากที่สุด ความแตกต่างของกลวิธีป้องกันตัวที่เพศชายและเพศหญิงใช้อย่างแตกต่างกันจะมีเพียงการกล่าวโทษผู้อื่น (Projection) และการถดถอย (Regression) (Gökdağ, 2015) และการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า บุคคลที่มีบทบาททางเพศที่มีความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่ จะชอบใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบมีวุฒิภาวะมากกว่าในแบบที่ไม่มีวุฒิภาวะ (Savina, Antonovych, Gorova, Shevchenko, & Melnychuk, 2022)

บุคคลที่มีบทบาททางเพศต่างกันจะมีประเภทกลวิธีป้องกันตัวแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแต่ละประเภทที่จำแนกตามบทบาททางเพศและเพศ โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก

บทบาททางเพศและความสุข

การศึกษารoles บทบาททางเพศและความสุข มักศึกษาในงานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต และสุขภาวะแบบอัตนัย โดยการศึกษาได้นำบทบาททางเพศไปสัมพันธ์กับสุขภาวะจิต และสุขภาวะของบุคคล จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าบทบาททางเพศที่มีความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับสุขภาวะจิตและสุขภาวะส่วนบุคคลโดยไม่ได้คำนึงถึงอายุ (Nikolaev, Baranova, & Hartfelder, 2017)

การศึกษาในช่วงหลัง ได้ให้ความสนใจในตัวแปรบทบาททางเพศมากขึ้น ทั้งนี้เพราะตัวแปรเพศแต่เพียงลำพังมีความสามารถอธิบายได้ไม่ดีเท่ากับตัวแปรบทบาททางเพศ (Batz & Tay, 2018) Matud (2019) ได้พบว่าตัวแปรที่เกี่ยวข้องมากที่สุดในสภาวะของทั้งสองเพศ คือ ความเป็นชายสูง ส่วนตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาวะของเพศหญิง ก็คือ การมีความเป็นหญิงสูง และสภาวะของเพศชายจะสูงกว่าด้วยในเพศชายที่มีความเป็นหญิงสูง การที่เพศหญิงให้คุณค่ากับลักษณะความเป็นชายที่สูงขึ้นจะส่งผลต่อการรายงานความสุข (Pietraszkiewicz, Kaufmann, & Formanowicz, 2017) ลักษณะความเป็นหญิงจะสัมพันธ์ระดับสูงกับความซึมเศร้า ในขณะที่ลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่จะมีความสัมพันธ์กับระดับความซึมเศร้าที่ต่ำกว่า (Sterner, Gudmundsson, Falh, Seidu, Ahlner, Wetterberg, ...Skoog, 2020) โดยลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงของทั้งสองเพศสามารถเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของทัศนคติชีวิตทางบวก และจะส่งผลต่อสภาวะแบบอัตโนมัติ (Šnele, Todorović, & Komlenić, 2020)

การใช้กลวิธีปกป้องกันตัวและความสุข

มีงานวิจัยในสัดส่วนที่น้อยกว่าที่ได้ศึกษารูปแบบการใช้กลวิธีปกป้องกันตัวในประชากรกลุ่มปกติ Lyke (2016) ได้ศึกษาพบว่า สไตล์การใช้กลวิธีปกป้องกันตัวสามารถพยากรณ์ความสุขหรือความพึงพอใจในชีวิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สไตล์การใช้กลวิธีปกป้องกันตัวในแบบมีวุฒิภาวะจะสัมพันธ์กับความสุขที่สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจในชีวิตได้ สำหรับสไตล์แบบมีวุฒิภาวะจะเป็นวิธีที่ดีกว่าในทางออกปัญหาทางสุขภาพจิต และได้ให้ระดับของความสุขที่มีประสิทธิภาพที่สูงกว่า (Ziadni, Jasinski, Labouvie-Vief, & Lumley, 2017) ในขณะที่สไตล์แบบหวั่นไหว (Neurotic) และแบบไม่มีวุฒิภาวะ (Immature) จะมีคุณภาพต่ำกว่าในการลดความเครียด และยังสัมพันธ์กับอาการเจ็บป่วยทางจิต (Baykara & Alban, 2018) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับสภาวะทางจิตวิทยา (Mousavi, Mousavi, & Yaghubi, 2017) การใช้กลวิธีปกป้องกันตัวในแบบหวั่นไหว และแบบไม่มีวุฒิภาวะที่สูงกว่าจะปรากฏในกลุ่มประชากรที่มีอาการเจ็บป่วยทางจิต (Lyke, 2016; Baykara & Alban, 2018) การศึกษากับกลุ่มนักศึกษาที่มีวิชาเอกต่างกัน นักศึกษาที่มีคะแนนความเครียด ความซึมเศร้า และวิตกกังวลน้อยกว่าจะมีคะแนนสูงกว่าหรือมีความสัมพันธ์กับการใช้กลวิธีปกป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ (Pawlaczyk, Siembida, Balaj, & Rajewska-Rager, 2020)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้ปฏิสัมพันธ์ทั้งเพศและบทบาททางเพศในการจำแนกประเภทของบทบาททางเพศ ซึ่งการแสดงพฤติกรรมในแต่ละครั้งจะปรากฏออกมาโดยได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยสองอย่างร่วมกัน การศึกษาโดยแยกเพศและบทบาททางเพศจึงเป็นการศึกษาอิทธิพลเฉพาะอย่าง ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ อาจให้ผลการศึกษาที่มีความแตกต่างบางประการในการพยากรณ์ระดับความสุขว่าแต่ละประเภทของบุคลิกภาพจะมีความสามารถในการพยากรณ์ระดับความสุขได้มากน้อยเพียงใด สะท้อนให้เห็นความสามารถของการลดหรือการเพิ่มระดับความสุขจากปัจจัยที่ได้นำมาใช้ในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี 3 คณะที่มีหลักสูตรครู ได้แก่ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 5,144 คน โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจออนไลน์ จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 430 คน และได้ตอบกลับมาก็มีความสมบูรณ์และนำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างได้จริงจำนวน 389 คน คิดเป็น ร้อยละ 90.47 จึงใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 389 คน กำหนดจากตาราง Krejcie And Morgan (1970) กำหนดว่าประชากรจำนวน 5,000 และ 6,000 คน จะต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง 357 และ 361 คนตามลำดับ และเพิ่มร้อยละ 10 ป้องกันข้อมูลสูญหาย ใช้วิธีการสุ่มแบบสองขั้นตอน

คือ ขั้นที่ 1 สุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้คณะ 3 คณะเป็นหน่วยของการสุ่ม จากนั้นจะสุ่มจากกลุ่มนักศึกษาของคณะดังกล่าวที่ลงทะเบียนเรียนในวิชาทางการศึกษา ขั้นที่ 2 ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนจำแนกตามเพศ ทำให้ได้เพศชาย 153 คน และเป็นเพศหญิงจำนวน 236 คน ตามลำดับ ในการจำแนกบทบาททางเพศของเพศชายและเพศหญิง จำแนกโดยใช้ค่ามัธยฐาน (Median) จากแบบสอบถาม ซึ่งจะได้ประเภทของบทบาททางเพศจำแนกตามเพศ ออกเป็น 8 ลักษณะด้วยกัน ดังแสดงโดยตาราง 1

ตาราง 1 การจำแนกประเภทบทบาททางเพศของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

คะแนนมัธยฐาน ของบทบาททางเพศ		บทบาท ทางเพศ	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะ ความเป็นชาย		ลักษณะ ความเป็นหญิง	
ความเป็นชาย	ความเป็นหญิง				$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
>15	>21	AM	75	19.3	18.57	2.39	24.40	2.61
≥ 15	<21	MM	19	4.9	16.32	1.70	18.53	1.35
<15	≥21	FM	15	3.9	12.47	1.60	23.33	1.95
<15	<21	UNM	44	11.3	11.57	1.72	15.25	3.69
>15	>21	AF	96	24.7	18.60	2.36	24.84	2.56
≥ 15	<21	MF	31	8.0	15.68	1.22	18.23	1.56
<15	≥21	FF	32	8.2	12.59	1.39	23.00	2.26
<15	<21	UNF	77	19.8	11.88	1.92	16.71	3.11
รวม			389	100				

AM = ลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงในเพศชาย (Androgynous male)

MM = ลักษณะความเป็นชายสูงในเพศชาย (Masculine male)

FM = ลักษณะความเป็นหญิงสูงในเพศชาย (Feminine male)

UNM = ลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำในเพศชาย (Undifferentiated male)

AF = ลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงในเพศหญิง (Androgynous female)

MF = ลักษณะความเป็นชายสูงในเพศหญิง (Masculine female)

FF = ลักษณะความเป็นหญิงสูงในเพศหญิง (Feminine female)

UNF = ลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำในเพศหญิง (Undifferentiated female)

คะแนนมัธยฐานของบทบาททางเพศ ได้แนวทางมาจากการศึกษาวิธีการของ Bem ร่วมกับการใช้ค่ามัธยฐานของกลุ่มตัวอย่างเป็นเกณฑ์ในการตัด เพื่อแบ่งประเภทของบทบาททางเพศ

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การศึกษาวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ RMUTT_REC No.Exp35/65 และมีการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 3 ชุด และได้ดำเนินการหาคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง

(IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 2) ผู้วิจัยได้ทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มจริงของการศึกษา จำนวน 30 คน ได้ค่าความเที่ยงของแบบวัดทุกชุดมีค่าอยู่ระหว่าง .753 ถึง .861 และ 3) การนำแบบวัดที่ได้ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง สำหรับรายละเอียดของเครื่องมือในแต่ละชุด มีดังนี้

แบบวัดบทบาททางเพศ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสำรวจ The Bem Sex Role Inventory เวอร์ชันสั้น ที่พัฒนาขึ้นโดย Mateo and Fernández (Carver, Vafaei, Guerra, Freire, & Phillips, 2013; Mateo & Fernández, 1991) เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีความกระชับในการนำไปใช้วัดได้ดี จากการทดสอบค่าความเที่ยง จะมีข้อคำถามผ่านเกณฑ์ 11 ข้อจาก 12 มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับของแบบสอบถามเท่ากับ 0.78 การนำไปใช้กับการแบ่งกลุ่มบทบาททางเพศ ผู้วิจัยได้แนวทางการศึกษามาจากวิธีการของ Bem (Lenney, 1991) ร่วมกับการใช้ค่ามัธยฐานของกลุ่มตัวอย่างเป็นเกณฑ์ตัด ซึ่งจะได้ประเภทต่าง ๆ ตามจำนวนที่ได้แสดงไว้ในตาราง 1

แบบวัดกลวิธีอันป้องกันตัว (Defense Mechanism) การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ Defense Mechanism Rating Scales (Self-report/DMRS-SR30 Questionnaire) เพราะมีความครอบคลุมรูปแบบของกลวิธีอันป้องกันตัวที่บุคคลใช้ โดยแบบวัดนี้ ผู้วิจัยได้นำมาหาค่าความเที่ยง พบว่ามีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.86 และเมื่อทำการวิเคราะห์ในส่วนตัวแปรตามว่ามีความสัมพันธ์กันเองสูงหรือไม่ (Multicollinearity) ของแบบวัด DMRS-SR30 ได้พบว่า ประเภห้วนไหว และประเภทไม่มีภูมิภาวะมีปัญหาในเรื่อง Multicollinearity ($r = 0.79$) ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เฉพาะแบบห้วนไหว (Neurotic) หรือแบบปรับตัวได้ไม่ดี เนื่องจากผ่านเกณฑ์ของข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ MANOVA ด้วย Box's test จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอีกครั้งได้ค่า r ที่ผ่านเกณฑ์อยู่ระหว่าง - 0.27 - 0.51 ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิจัยได้

แบบวัดความสุข ผู้วิจัยได้ใช้ Thai happiness indicators (THI-15) ที่พัฒนาขึ้นโดย Mongkol, Hattaphanom, Chetchotisak, Chalorkul, and Punyayai (2001) ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากเป็นแบบวัดที่พัฒนาขึ้นสำหรับการประเมินความสุขของคนไทย ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้นำมาหาค่าความเที่ยงพบว่า มีจำนวน 10 ข้อที่ผ่านเกณฑ์ จากจำนวน 15 ข้อ โดยมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.75 ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ร้อยละ 60 (คะแนน 18-30) เป็น “ความสุขระดับสูง” และคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 (คะแนนเท่ากับ 17 หรือน้อยกว่า 17) เป็น “ความสุขระดับต่ำ” เพราะเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับและใช้กันโดยทั่วไปในการประเมินคุณลักษณะต่าง ๆ

ผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอผลตามลำดับดังนี้ ข้อที่ 1 การวิเคราะห์รูปแบบกลวิธีอันป้องกันตัวที่ใช้อย่างแตกต่างกันของนักศึกษา เพื่อศึกษาประเภทของกลวิธีอันป้องกันตัวที่นักศึกษาใช้มากที่สุดใน 3 อันดับแรกตามบทบาททางเพศที่แตกต่างกัน ดังแสดงไว้ในตาราง 2 ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของกลวิธีอันป้องกันตัวในแบบมีภูมิภาวะและแบบปรับตัวได้ไม่ดีจำแนกตามบทบาททางเพศของแต่ละเพศ และข้อที่ 3 การพยากรณ์ระดับความสุขจากบทบาททางเพศและการใช้กลวิธีอันป้องกันตัว ซึ่งได้ผล ดังนี้

ตาราง 2 รูปแบบกลวิธานป้องกันตัวที่ใช้ในแต่ละประเภทของบทบาททางเพศ

กลวิธานที่ใช้		ประเภทบทบาททางเพศ						
ลำดับที่	ชายสูง หญิงสูง	ค่าเฉลี่ย & (S.D.)	ชายสูง	ค่าเฉลี่ย & (S.D.)	หญิงสูง	ค่าเฉลี่ย & (S.D.)	ชายต่ำ หญิงต่ำ	ค่าเฉลี่ย & (S.D.)
เพศชาย								
1	การทดเทิด	2.9 (.92)	อารมณ์ขัน	2.74 (.99)	การคาดการณ์	2.60 (.99)	การทดเทิด	2.20 (1.03)
					การทดเทิด	2.60 (1.35)		
2	ประโยชน์ ต่อผู้อื่น	2.95 (.84)	การทดเทิด	2.58 (1.17)	ประโยชน์ ต่อผู้อื่น	2.47 (1.06)	ประโยชน์ ต่อผู้อื่น	2.00 (1.01)
3	ทำตรงกัน ข้าม	2.79 (.93)	ทำตรงกันข้าม	2.32 (.75)	อารมณ์ขัน	2.40 (1.12)	การเก็บกด	1.95 (1.12)
					การกดระงับ	2.40 (1.12)		
เพศหญิง								
1	ประโยชน์ ต่อผู้อื่น	2.89 (.84)	ประโยชน์ ต่อผู้อื่น	2.29 (1.01)	ประโยชน์ ต่อผู้อื่น	2.94 (.80)	การทดเทิด	2.17 (.95)
2	การทดเทิด	2.81 (.98)	ทำตรงกันข้าม	2.26 (.93)	การทดเทิด	2.91 (.73)	การกด ระงับ	2.16 (.97)
3	การยื่นหยัด ด้วยตนเอง	2.68 (.85)	การคาดการณ์	2.23 (.76)	ทำตรงกันข้าม	2.50 (.72)	การเก็บกด	2.14 (1.09)

ตัวเลขในวงเล็บ คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่าโดยมากแล้วของบุคคลที่มีบทบาททางเพศในแต่ละแบบจะชอบใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะในแบบเห็นประโยชน์ผู้อื่น (Altruism) และแบบการทดเทิด (Sublimation) ผู้ชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่ จะมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ส่วนในประเภทของกลวิธานป้องกันตัวในแบบปรับตัวได้ไม่ดีที่มีการใช้มากที่สุด คือ การทำตรงกันข้าม (Reaction formation) และการเก็บกด (Repression) ทั้งนี้ ทั้งชายและหญิงจะใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะเช่นเดียวกัน

ในการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการใช้สถิติ MANOVA ซึ่งได้แก่ 1) การวิเคราะห์เอกภาพเวกเตอร์ความแปรปรวนร่วม ด้วย Box's test of Equality of Covariance 2) การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กัน โดยใช้การทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity 3) การแจกแจงของตัวแปรตามต้องมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ และ 4) การทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างว่ามีความแปรปรวนเท่ากันหรือไม่ โดยใช้ Levene's test สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตาราง 3 ผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย MANOVA

การทดสอบ	F	df1	df2	Sig	p-value	การแปลผล
Box's test	1.524	21	55744.726	.059	>.05	ไม่พบความแตกต่างของเมตริกซ์ความแปรปรวนร่วม
Bartlett's test	.000	2		.000	<.05	ตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กัน
การแจกแจงปกติ						
ตัวแปร	ความเบ้ (Skewness)/ SD.	S.D.	ความโด่ง (Kurtosis)/ SD.	S.D.		การแปลผล
กลวิธานป้องกันตัว แบบมีวุฒิภาวะ	.000/.124 = 0	.124	-0.219/.247 = -0.89	.247		ค่าอยู่ระหว่าง -1.96 ถึง +1.96 (การแจกแจงไม่แตกต่าง)
กลวิธานป้องกันตัว แบบปรับตัวได้ไม่ดี	.183/.124 = 1.48	.124	-0.224/.247 = -0.91	.247		ค่าอยู่ระหว่าง -1.96 ถึง +1.96 (การแจกแจงไม่แตกต่าง)
Levene's Test	Levene's statistic	df1	df2	Sig.		
กลวิธานป้องกันตัว แบบมีวุฒิภาวะ	1.986	7	381	.056	>.05	ความแปรปรวนเท่ากัน ในทุกกลุ่ม
กลวิธานป้องกันตัว แบบปรับตัวได้ไม่ดี	2.041	7	381	.049	<.05	ความแปรปรวนไม่เท่ากัน

ตาราง 4 ค่าความแปรปรวนของรูปแบบกลวิธานป้องกันตัวจำแนกตามบทบาททางเพศ

Effect	F	p
บทบาททางเพศ	Pillai's Trace	7.715
	Wilks' Lambda	8.066
	Hotelling's Trace	8.417
	Roy's Largest Root	15.313

***p <.001

จากตาราง 4 พบว่า บทบาททางเพศที่ต่างกันส่งผลต่อรูปแบบกลวิธานป้องกันตัวที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตาราง 5 ความแตกต่างของบทบาททางเพศที่ส่งผลต่อประเภทของการใช้กลวิธานป้องกันตัว

แหล่ง	ตัวแปรตาม กลวิธานป้องกันตัว	SS	df	MS	F	p
บทบาททางเพศ	แบบมีวุฒิภาวะ	2284.781	7	326.397	15.283	.000***
	แบบปรับตัวได้ไม่ดี	905.616	7	129.374	5.100	.000***

***p < .001

ตาราง 6 ความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยกลวิธานป้องกันตัว จำแนกตามลักษณะบทบาททางเพศ โดยใช้วิธี LSD (กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ) และใช้วิธี Games-Howell (กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดี)

ตัวแปรตาม (กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ)									
บทบาททางเพศ	$\bar{X}$ & (Std. Error)	บทบาททางเพศ							
		AM	MM	FM	UNM	AF	MF	FF	UNF
AM	21.73 (.53)	-	3.36** (1.19)	3.33* (1.31)	7.28*** (.88)	1.47* (.71)	4.44*** (.99)	2.80** (.98)	5.60*** (.75)
MM	18.37 (1.01)		-	-0.03 (1.60)	3.91** (1.27)	-1.89 (1.16)	1.08 (1.35)	-0.57 (1.34)	2.24 (1.18)
FM	18.40 (1.19)			-	3.95** (1.38)	-1.86 (1.28)	1.11 (1.45)	-0.54 (1.45)	2.27 (1.30)
UNM	14.46 (.70)				-	-5.81*** (.84)	-2.84** (1.08)	-4.48*** (1.07)	-1.68 (.87)
AF	20.26 (.42)					-	2.97** (.96)	1.32 (.94)	4.13*** (.71)
MF	17.29 (.83)						-	-1.65 (1.17)	1.16 (.98)
FF	18.94 (.82)							-	2.81** (.97)
UNF	16.13 (.53)								-

ตัวแปรตาม (กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดี)									
บทบาททางเพศ	$\bar{X}$ & (Std. Error)	บทบาททางเพศ							
		AM	MM	FM	UNM	AF	MF	FF	UNF
AM	17.76 (.58)	-	2.81 (1.23)	3.96* (1.10)	4.92*** (1.02)	1.73 (.84)	1.89 (.97)	3.76* (1.17)	3.16** (.84)
MM	14.95 (1.16)		-	1.15 (1.37)	2.11 (1.31)	-1.08 (1.17)	-0.92 (1.27)	0.95 (1.42)	0.35 (1.17)
FM	13.80 (1.30)			-	0.96 (1.18)	-2.23 (1.03)	-2.07 (1.14)	-0.20 (1.31)	-0.80 (1.03)
UNM	12.84 (.76)				-	-3.19* (.95)	-3.03 (1.06)	-1.16 (1.25)	-1.76 (.95)
AF	16.03 (.51)					-	0.16 (.89)	2.03 (1.11)	1.43 (.75)
MF	15.87 (.91)						-	1.87 (1.21)	1.27 (.89)
FF	14.00 (.89)							-	-0.60 (1.10)
UNF	14.60 (.57)								-

ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standardized error)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

จากตาราง 5 ได้แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน (MANOVA) ที่แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวม บทบาททางเพศที่แตกต่างกันมีผลต่อการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบมีวุฒิภาวะและแบบปรับตัวได้ไม่ดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จึงต้องทดสอบในลำดับต่อไปว่าแบบแผนบทบาททางเพศในลักษณะใดที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยทำการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรายคู่ของแบบแผนบทบาททางเพศลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา โดยได้แสดงผลการวิเคราะห์ไว้ในตาราง 6 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ได้พบว่า สำหรับกลวิธีป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดี เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่จะได้รับคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด ตามมาด้วยเพศชายที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่ตามลำดับ ผลลัพธ์นี้ได้สนับสนุนกลุ่มที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่ที่มีคะแนนสูงสุดในการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้ไม่สนับสนุนที่ว่าบุคคลที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่จะมีการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีที่ควรจะได้คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผลที่ได้จึงไม่สนับสนุนต่อสมมติฐานข้อที่ 1

ตาราง 7 ผลของการพยากรณ์ระดับความสุขจากการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก

ความสุข		ผลการทำนายระดับความสุข		
		ต่ำ	สูง	เปอร์เซ็นต์ความถูกต้อง
ระดับความสุข	ต่ำ	36	75	32.4
	สูง	31	247	88.8
เปอร์เซ็นต์ทั้งหมด				72.8

ตาราง 8 การพยากรณ์ระดับความสุขจากบทบาททางเพศและสไตล์การใช้กลวิธีป้องกันตัวโดยผลการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก

ตัวแปร	B	S.E.	Wald	df	Exp (B)	P
บทบาททางเพศ			21.688	7		.003**
เพศชายที่มีความเป็นชายสูง	-.429	.639	.451	1	.651	.502
เพศชายที่มีความเป็นหญิงสูง	-.493	.710	.482	1	.611	.488
เพศชายที่มีความเป็นชายและหญิงต่ำ	-.976	.491	3.949	1	.377	.047*
เพศหญิงที่มีความเป็นชายและหญิงสูง	.363	.455	.637	1	1.438	.425
เพศหญิงที่มีความเป็นชายสูง	-1.094	.505	4.699	1	.335	.030*
เพศหญิงที่มีความเป็นหญิงสูง	-.153	.577	.070	1	.859	.791
เพศหญิงที่มีความเป็นชายและหญิงต่ำ	-1.228	.420	8.540	1	.293	.003**
กลวิธีแบบมีวุฒิภาวะ	.154	.035	19.422	1	1.166	.000***
กลวิธีแบบปรับตัวได้ไม่ดี	-.106	.032	11.151	1	.900	.001**
ค่าคงที่	.320	.694	.213	1	1.377	.645

Chi-square (Omnibus tests of model coefficients) model = 70.29, df = 9, p = .000

Chi-square (Hosmer and Lemeshow test) = 3.261, df = 8, p = .917

2 log Likelihood = 394.902, Cox & Snell R² = .165, Pseudo R² (Nagelkerke R²) = .237

กลุ่มอ้างอิง คือ เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง

* p < .05 ; ** p < .01; *** p < .001

จากตาราง 7 โดยภาพรวมแล้ว การทำนายระดับความสุขจากสมการถดถอยโลจิสติกจะพบว่า สมการถดถอยโลจิสติกมีความสามารถในการพยากรณ์ระดับความสุขได้ถูกต้องร้อยละ 72.8 รวมทั้งจากตาราง 8 โมเดลบุคลิกภาพพบทางเพศ กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ และกลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีที่ใช้ในการพยากรณ์ระดับความสุขของนักศึกษาที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ [-2LL based model = 465.192, -2LL proposed model = 394.902 ($\chi^2 = 70.29$, df = 9, p = .000)] และพบว่าเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่ เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายสูง และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่ การใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ และการใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีมีอิทธิพลในการพยากรณ์ระดับความสุขของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบกับเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งคู่ จะพบว่าเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่ เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายสูง และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่ จะมีอิทธิพลในการพยากรณ์ระดับความสุขที่ลดลง และการใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ จะมีอิทธิพลต่อการเพิ่มระดับความสุข ในขณะที่การใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีจะมีอิทธิพลต่อการลดระดับความสุข ส่วนบุคลิกภาพพบทางเพศอื่น ๆ ไม่มีอิทธิพลต่อระดับความสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยภาพรวมแล้ว ตัวแปรที่มีอิทธิพลในโมเดลสามารถพยากรณ์ระดับความสุขของนักศึกษาได้ร้อยละ 23.7 โดยที่ผลลัพธ์ได้นำมาเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{Log (Odds ratio)} = & .320 \text{ (masculine males)} - .493 \text{ (Feminale males)} - .976^* \\ & \text{(undifferentiated males)} + .363 \text{ (androgynous_females)} - 1.094^* \text{ (masculine females)} \\ & - .153 \text{ (feminine females)} - 1.228^{**} \text{ (undifferentiated females)} + .154^{***} \text{ (mature} \\ & \text{defenses)} - .106^{**} \text{ (maladaptive defenses)} \end{aligned}$$

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย ได้ดังตาราง 9

ตาราง 9 การสรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย

สมมติฐาน ข้อ 1	การเปรียบเทียบความแตกต่างของแบบแผนการใช้กลวิธานป้องกันตัวตามพบทางเพศที่ แตกต่างกัน พบผลที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้
1.1 การใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ	
	(1) กลุ่มเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง (AM) มีการใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะสูงกว่ากลุ่มอื่นทั้งหมด (สรุป AM ใช้แบบมีวุฒิภาวะ > ทุกกลุ่ม)
	(2) มี 5 ลักษณะพบทางเพศ ได้แก่ เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชาย (MM) เพศชายที่มีลักษณะความเป็นหญิง (FM) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิง (FF) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชาย (MF) และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง (AF) ที่มีการใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะสูงกว่ากลุ่มเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNM) (สรุป MM, FM, FF, MF และ AF ใช้แบบมีวุฒิภาวะ > UNM)
	(3) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง (AF) มีการใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะสูงกว่าเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชาย (MF) (สรุป AF ใช้แบบมีวุฒิภาวะ > MF)

ตาราง 9 (ต่อ)

สมมติฐาน ข้อ 1	การเปรียบเทียบความแตกต่างของแบบแผนการใช้กลวิธานป้องกันตัวตามบทบาททางเพศที่แตกต่างกัน พบผลที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้
	(4) มี 2 บทบาททางเพศ คือ เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง (AF) และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิง (FF) ที่มีการใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะสูงกว่าเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNF) (สรุป AF และ FF ใช้แบบมีวุฒิภาวะ > UNF) 1.2 การใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดี (1) เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง (AM) มีการใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีสูงกว่า 4 กลุ่ม ได้แก่ เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNM) เพศชายที่มีลักษณะความเป็นหญิง (FM) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิง (FF) และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNF) (สรุป AM ใช้แบบปรับตัวได้ไม่ดี > UNM, FM, FF, และ UNF) (2) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง (AF) มีการใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีสูงกว่าเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNM) (สรุป AF ใช้แบบปรับตัวได้ไม่ดี > UNM)
สมมติฐาน ข้อ 2	บทบาททางเพศ และแบบแผนการใช้กลวิธานป้องกันตัวสามารถพยากรณ์ความสุข
	(1) บทบาททางเพศ การใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ และแบบปรับตัวได้ไม่ดีสามารถพยากรณ์ความสุขของนักศึกษาได้ร้อยละ 23.7 (2) เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNM) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชาย (MF) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNF) การใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ และแบบปรับตัวได้ไม่ดีมีความสามารถในการพยากรณ์ความสุข (3) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิง (เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูง หรือ AM) พบว่าเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNM) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชาย (MF) และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำ (UNF) จะมีความสามารถในการพยากรณ์ระดับความสุขที่ลดลง (4) การใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะจะมีผลต่อการเพิ่มระดับความสุข (5) การใช้กลวิธานป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีจะมีผลต่อการลดระดับความสุข

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาสะท้อนว่านักศึกษาในแต่ละบทบาททางเพศจะใช้กลวิธานป้องกันตัวในแบบมีวุฒิภาวะเป็นส่วนใหญ่มากกว่ากลวิธานป้องกันตัวในแบบปรับตัวได้ไม่ดี กลวิธานป้องกันตัวแบบการกล่าวโทษผู้อื่น (Projection) จะใช้อย่างมากในเพศชายสูงกว่าเพศหญิงเป็น 2 เท่า (Mahalik, Cournoyer, Defranc, Cherry, & Napolitano, 1998) ส่วนกลวิธานป้องกันตัวในแบบการทดแทน (Sublimation) จะใช้ในเพศหญิงสูงกว่าเพศชายเป็น 2 เท่า โดยความแตกต่างของการใช้กลวิธานป้องกันตัวในระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่มีความแตกต่างกันมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญจะเป็นประเภทการกล่าวโทษผู้อื่น (Projection) และการถดถอยไปสู่วัยเด็ก (Regression) เท่านั้น (Gökdağ, 2015) ผลการศึกษาที่ได้แตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมาในแง่ของประเภทกลวิธานป้องกันตัวที่ใช้

มากที่สุดโดยการศึกษาครั้งนี้ไม่พบว่าการกล่าวโทษผู้อื่นจะใช้มากในเพศชายหรือในเพศหญิง แต่มีการใช้การทอดเทิดและการเห็นประโยชน์แก่ผู้อื่นทั้งในเพศชายและเพศหญิง ส่วนกลวิธีป้องกันตัวที่เป็นการปรับตัวไม่ดีที่ใช้มากที่สุดชายและหญิงกลับเป็นการทำตรงกันข้าม (Reaction Formation) ส่วนการเก็บกด (Repression) จะมีใช้ในอันดับที่ 3 ทั้งชายและหญิงที่มีบทบาททางเพศในความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่เท่านั้น การที่ได้ผลการศึกษาแตกต่างออกไปอาจเป็นผลมาจากการศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้การวิเคราะห์พร้อมกันทั้งตัวแปรเพศและบทบาททางเพศ นอกจากนี้แต่ละงานวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลาย เช่น เป็นกลุ่มที่เป็นคนใช้ทางจิต ในขณะที่ผลการศึกษาที่ได้ยืนยันกับงานวิจัยที่ผ่านมาที่พบว่า คนปกติจะมีการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะมากกว่าคนใช้ทางจิตที่มักใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบปรับตัวได้ไม่ดี (Taghdisi Heydarian, 2022; Pawlaczyk, Siembida, Balaj, & Rajewska-Rager, 2020; Siembida, Balaj, & Rajewska-Rager, 2020) โดยกลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ เช่น การทอดเทิด (sublimation) และอารมณ์ขัน (humor) (Corruble et al., Bronnec, Falissard, & Hardy, 2004) จะสัมพันธ์ทางลบกับความซึมเศร้า รวมทั้งกลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะจะสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดและความวิตกกังวล (Pawlaczyk, Siembida, Balaj, & Rajewska-Rager, 2020) กลวิธีป้องกันตัวในแบบมีวุฒิภาวะจะมีการใช้ระดับต่ำในคนที่เจ็บป่วยทางจิต แต่กลวิธีป้องกันตัวในแบบหวั่นไหว (Neurotic) และแบบไม่มีวุฒิภาวะ (Immature) จะมีการใช้สูงกว่าในกลุ่มประชากรที่มีอาการทางจิต ซึ่งในการศึกษานี้ได้ศึกษากับนักศึกษาปกติ จึงมีการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบมีวุฒิภาวะด้วยความถี่ที่สูงกว่า (Lyke, 2016)

จากผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ในแง่ของการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีที่ควรจะมีคะแนนต่ำที่สุด อธิบายได้ว่าการมีบทบาททางเพศลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่ กลไกภายในร่างกายจะมีประสิทธิภาพในการขจัดความเครียดได้ดีแม้ว่าจะมีคะแนนการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีสูงกว่าก็ตาม จึงมีการปกป้องตนเองและปรับตัวต่อความเครียดได้ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาททางเพศในแบบอื่น (Savina, Antonovych, Gorova, Shevchenko, & Melnychuk, 2022) ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสภาวะแวดล้อมที่มีความเครียดเพิ่มขึ้น อาจเป็นตัวกระตุ้นให้มีการใช้กลวิธีป้องกันตัวที่มีความหลากหลายตามสถานการณ์ ดังนั้น นักศึกษาจึงมีโอกาสเลือกใช้กลวิธีป้องกันตัวที่เอื้อต่อการจัดการกับปัญหาได้ดีในขณะนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่จะใช้กลวิธีที่ดีและไม่ดีปะปนกันไป แต่เนื่องจากกลไกในร่างกายมีประสิทธิภาพดีกว่าในการขจัดความเครียด จึงมีผลต่อความรู้สึกว่ามีความสุขได้มากกว่าบทบาททางเพศในลักษณะอื่น ซึ่งผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับทฤษฎีสถิตภาพทางเพศ (Gender schema theory) ที่เสนอว่า บุคคลที่มีลักษณะทั้งความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงจะมีความสามารถในการปรับตัวและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ได้ดีกว่าบุคคลที่มีลักษณะบทบาททางเพศในลักษณะเดียว โดยจะต้องไม่ยึดติดกับกรอบบทบาททางเพศในแบบเดิม ๆ เมื่อบุคคลปรับตัวได้ดีจึงส่งผลให้มีความสุขในการดำเนินชีวิตมากกว่า (Bem, 1981) ผลลัพธ์ที่ได้ยังพบแนวโน้มของการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีในประเภทของบทบาททางเพศที่มีลักษณะความเป็นชายสูงกว่า เช่น เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายสูง ($\bar{X} = 15.87$) และเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายสูง ($\bar{X} = 14.95$) ในขณะที่ลักษณะบทบาททางเพศที่มีคะแนนต่ำกว่าในลักษณะความเป็นชายจะมีการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบปรับตัวได้ไม่ดีต่ำกว่า ได้แก่ เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง ($\bar{X} = 14.00$) และเพศชายที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง ($\bar{X} = 13.80$) เป็นต้น

เช่นเดียวกัน ผลลัพธ์ที่ได้ก็ให้ผลสนับสนุนต่อการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะ ในบทบาททางเพศที่มีคะแนนสูงกว่าในลักษณะความเป็นหญิง เมื่อพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ยในบทบาททางเพศ 8 ลักษณะจะเห็นได้ว่าบทบาททางเพศที่มีองค์ประกอบของความเป็นหญิงสูงกว่าจะมีค่าเฉลี่ยของการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะสูงกว่า โดยพิจารณาจากข้อมูลของผลคะแนนเฉลี่ยที่ได้มีคะแนนการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะเรียงตามลำดับดังนี้ เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่ ($\bar{X} = 21.73$) เพศหญิงที่มีลักษณะ

ความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่ ($\bar{X} = 20.26$) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิง ($\bar{X} = 18.94$) เพศชายที่มีลักษณะความเป็นหญิง ($\bar{X} = 18.40$) เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชาย ($\bar{X} = 18.37$) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชาย ($\bar{X} = 17.29$) เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่ ($\bar{X} = 16.13$) และเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่ ($\bar{X} = 14.46$) ผลลัพธ์สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะความเป็นหญิงจะสัมพันธ์กับการให้คุณค่ากับความรับผิดชอบและการดูแลบุคคลอื่นมากกว่า (Gould, 1988) ซึ่งแสดงแนวโน้มในการใช้วิธีการที่มีวุฒิภาวะ ดังเช่น การเห็นประโยชน์ผู้อื่น (altruism) และการทดทิต (sublimation) สอดคล้องกับ Jahanbakhsh, Jomehri and Mujembari (2015) ที่พบว่าลักษณะความเป็นหญิงมีผลต่อความเชื่อมั่นในตนเองสูงสุด สามารถเป็นตัวกันชนพฤติกรรมความก้าวร้าว (Krahé, 2018) และเป็นปัจจัยปกป้องต่อต้านการทำลายตนเองทางอารมณ์ (Tsirigotis, 2018) ดังนั้น จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปรับตัวที่ดี

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ได้ผลที่อธิบายระดับความสุขที่พบว่า เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูงจะมีคะแนนสูงกว่าในระดับความสุขมากกว่าเพศชายที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง (Beltz, Loviska, & Weigard, 2021) เช่นเดียวกับเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายสูงเปรียบเทียบกับเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายสูง ผลที่ได้ยืนยันว่าบุคคลที่มีบทบาททางเพศสัมพันธ์กับเพศทางชีววิทยาจะสามารถจัดการกับความเครียดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลที่มีบทบาททางเพศที่ขัดแย้งกับเพศทางชีววิทยา ซึ่งผลการศึกษาได้สะท้อนสัมพันธ์ที่ลดลงของ B ของระดับความสุขเมื่อได้ถูกนำไปเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิง (เพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่) เช่น ระหว่างเพศชายที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง ($B = -.493$) และเพศชายที่มีลักษณะความเป็นชายสูง ($B = -.429$) และระหว่างเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายสูง ($B = -1.094$) และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นหญิงสูง ($B = -.153$) ดังผลลัพธ์ความขัดแย้งของบทบาททางเพศกับเพศทางชีววิทยาสามารถส่งผลกระทบต่อระดับความสุข ทั้งนี้เพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายจะแสดงการลดลงในระดับความสุขมากกว่าผู้ชายที่มีลักษณะความเป็นหญิง เพราะลักษณะความเป็นชายในเพศหญิงสามารถลดความภาคภูมิใจในตนเอง และปัจจัยองค์ประกอบนี้จะกำหนดระดับความสุข (Jahanbakhsh, Jomehri, & Mujembari, 2015) จากผลที่ได้ยืนยันว่าบทบาททางเพศจะเป็นปัจจัยที่ดีกว่าเพศแต่เพียงลำพังในการพยากรณ์ความสุข (Batz & Tay, 2018)

ผลการศึกษาอีกส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก ได้ผลพบว่าการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบมีวุฒิภาวะและแบบปรับตัวได้ไม่ดีสามารถพยากรณ์ระดับความสุขได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยที่กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะจะพยากรณ์ระดับความสุขที่เพิ่มขึ้น ส่วนกลวิธีป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีจะพยากรณ์ระดับความสุขที่ลดลง ผลการศึกษาที่ได้สนับสนุนต่อการศึกษที่ผ่านมาที่พบว่าการใช้กลวิธีป้องกันตัวในแบบไม่มีวุฒิภาวะและแบบห้วนไหจะสัมพันธ์กับอาการเจ็บป่วยทางจิตที่หลากหลายและเป็นกลวิธีป้องกันตัวหลักที่ใช้ในคนไข้ ในขณะที่กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะจะสัมพันธ์กับคะแนนการใช้กลวิธีป้องกันตัวในคนปกติ (Taghdisi Heydarian, 2022; Baykara & Alban, 2018; Ziadni, Jasinski, Labouvie-Vief, & Lumley, 2017)

จากผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพบทบาททางเพศมีส่วนต่อกลไกภายในร่างกายของการจัดการกับปัญหาโดยผ่านประเภทของการใช้กลวิธีป้องกันตัวที่มีประสิทธิภาพต่างกันของผู้ที่มีบทบาททางเพศต่างกัน ซึ่งการที่มีบุคลิกภาพทางเพศที่เหมาะสมจึงน่าจะมีส่วนต่อการเป็นตัวปกป้องต่อการเจ็บป่วยทางจิต เนื่องจากความสามารถในการช่วยลดระดับความเครียดและเพิ่มระดับความสุขได้มากกว่า

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

นักศึกษาจะใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาททางเพศทั้งหมด บทบาททางเพศในแบบความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่จะใช้ทั้งกลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะและแบบปรับตัวได้ไม่ดี

สูงที่สุด ผลได้แสดงว่าการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบมีวุฒิภาวะและบทบาททางเพศลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่ที่มีแนวโน้มเพิ่มระดับความสุข ในขณะที่กลวิธีป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดี บทบาททางเพศในลักษณะมีความเป็นชายและหญิงต่ำทั้งคู่ และเพศหญิงที่มีลักษณะความเป็นชายจะมีผลต่อระดับความสุขที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าบทบาททางเพศและสไตล์การใช้กลวิธีป้องกันตัวสามารถพยากรณ์ระดับความสุขได้ร้อยละ 23.7 หรือประมาณ 1 ใน 4 ของตัวแปรที่พยากรณ์ระดับความสุข

สำหรับผลการศึกษานี้ ได้มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ครูสามารถนำผลวิจัยไปเสนอแนะให้ครอบครัวส่งเสริมบทบาททางเพศที่เหมาะสมให้กับบุตรเพื่อส่งผลต่อการปรับตัวที่ดี และมีความสุขในการดำเนินชีวิตจากการที่มีความสามารถที่ดีกว่าในการจัดการกับความเครียดซึ่งจะมีผลต่อการป้องกันปัญหาทางสุขภาพจิตของเยาวชน

นักวิจัย/นักวิชาการใช้เป็นแนวทางในการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ในลำดับต่อไป อันจะนำไปสู่การอธิบายเพิ่มเติมในการทำงานภายในร่างกายว่ามีตัวแปรอื่นใดบ้างที่เป็นสื่อกลางและมีอิทธิพลต่อความสุข ที่อาจมาแทรกกลางความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางเพศและการใช้กลวิธีป้องกันตัวที่เชื่อมโยงไปสู่ระดับความสุข โดยเฉพาะบทบาททางเพศลักษณะความเป็นชายและหญิงสูงทั้งคู่ที่มีคะแนนการใช้กลวิธีป้องกันตัวแบบปรับตัวได้ไม่ดีสูงกว่าบทบาททางเพศลักษณะอื่น แต่เพราะเหตุใดจึงมีผลต่อการเพิ่มระดับความสุข การศึกษาตัวแปรภายในระดับตัวบุคคลอื่นเพิ่มเติม น่าจะมีประโยชน์ต่อความเข้าใจกลไกของการเพิ่มระดับความสุขของตัวบุคคลที่มีบทบาททางเพศลักษณะดังกล่าวในการลดความเครียด

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. การแบ่งประเภทบทบาททางเพศ อาจมีปัญหาในการแบ่งกลุ่มบทบาททางเพศที่จะทำให้ได้ข้อมูลใกล้เคียงกันทุกกลุ่ม จะมีบางกลุ่มที่มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างน้อย และต้องใช้กลุ่มตัวอย่างปริมาณมากขึ้น ซึ่งลักษณะบทบาททางเพศบางลักษณะอาจมีจำนวนน้อยกว่าในกลุ่มประชากรที่เลือกมาศึกษา ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อข้อถกเถียงเบื้องต้นของการใช้สถิติและความคลาดเคลื่อนของการทดสอบ

2. ขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครูเท่านั้น ซึ่งผลการศึกษาที่ได้อาจไม่ได้ครอบคลุมในการนำผลไปใช้กับประชากรในกลุ่มอื่นที่มีลักษณะปัจจัยแวดล้อมแตกต่างกัน

References

- Balikci, A., Erdem, M., Bolu, A., Oznur, T., & Celik, C. (2014). Defense mechanisms in endogenous depression. *Gülhane Tıp Dergisi*, 56(3), 154-158.
- Basiaux, P., Le Bon, O., Dramaix, M., Massat, I., Souery, D., Mendlewicz, J., Pelc, I., Verbanck, P. (2001). Temperament and character inventory (TCI) personality profile and sub-typing in alcoholic patients: A controlled study. *Alcohol and Alcoholism*, 36(6), 584-587.
- Batz, C., & Tay, L. (2018). Gender differences in subjective well-being. In E. Diener, S. Oishi, & L. Tay (Eds.), *Handbook of well-being*. Salt Lake City, UT: DEF Publishers. DOI: nobascholar.com.
- Baykara, S., & Alban, K. (2018). The relationship between self-harming behavior, suicide attempt history and defense mechanisms in patients with opioid-use disorder. *Düşünen Adam: Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 31(3), 265-273. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2018310304>

- Bedel, A. (2019). The role of interpersonal problem solving in using the immature defense mechanisms in adolescents. *Universitas Psychologica*, 18(5), 1-12. <https://doi.org/10.11144/Javeriana.upsy18-5.rips>
- Beltz, A. M., Loviska, A. M., & Weigard, A. (2021). Daily gender expression is associated with psychological adjustment for some people, but mainly men. *Scientific Reports*, 11(1), 9114. <https://doi.org/10.1038/s41598-021-88279-4>.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical psychology*, 42(2), 155-162. <https://doi.org/10.1037/h0036215>
- Bem, S. L. (1981). Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing. *Psychological Review*, 88, 354-364. <https://doi.org/10.1037//0033-295X.88.4.354>.
- Boos de Quadros, C. M., Augusto Patricio, G., Sérgio Reinert, P., & Schmitt Miranda, C. M. (2023). Subjective well-being in college students: Determining factors and implications for academic management. *Revista Alcance*, 30(3), 83-95. <https://doi.org/10.14210/alcance.v30n3>
- Burns, R. A., & Crisp, D. A. (2022). Prioritizing Happiness has Important Implications for Mental Health, but Perhaps Only if you Already are Happy. *Applied Research Quality Life*, 17, 375-390. <https://doi.org/10.1007/s11482-020-09891-6>
- Carver, L. F., Vafaei, A., Guerra, R., Freire, A., & Phillips, S. P. (2013). Gender differences: examination of the 12-item bem sex role inventory (BSRI-12) in an older Brazilian population. *PLoS One*, 8(10), e76356. doi:10.1371/journal.pone.0076356.
- Corruble, E., Bronnec, M., Falissard, B., & Hardy, P. (2004). Defense styles in depressed suicide attempters. *Psychiatry & Clinical Neurosciences*, 58(3), 285-288. <https://doi.org/10.11111/j.1440-1819.2004.01233.x>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Psychologie canadienne*, 49(3), 182-185. <https://doi.org/10.1037/a0012801>
- Denny, K. G., & Steiner, H. (2009). External and internal factors influencing happiness in Elite collegiate athletes. *Child Psychiatry & Human Development*, 40(1), 55-72. <https://doi.org/10.1007/s10578-008-0111-z>
- Diener, E. (2013). The remarkable changes in the science of subjective well-being. *Perspectives on Psychological Science*, 8(6), 663-666.
- Drapeau, M., Thompson, K., Petraglia, J., Thygesen, K. L., & Lecours, S. (2011). Defense mechanisms and gender: An examination of two models of defensive functioning derived from the Defense Style Questionnaire. *International Journal of Psychology & Psychological Therapy*, 11(1), 149-155.
- Gökdağ, R. (2015). Defense mechanisms used by university students to cope with stress. *International journal on new trends in education and their implications*, 6(2), 1-12.
- Gould, K. H. (1988). Old wine in new bottles: A feminist perspective on Gilligan's theory. *Social Work*, 33(5), 411-415.

- Inthapat, T. B. (2020). Conceptual framework of stress during teacher practice training among student teachers. *Journal of Education Studies*, 48(4), Article 9. <https://doi.org/10.58837/Chula.Educu.48.4.9>
- Jahanbakhsh, S., Jomehri, F., & Mujembari, A. K. (2015). The Comparison of Women's Self Confidence in Base of Gender Role. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 2285-2290.
- Juni, S., & Grimm, D. W. (1994). Sex roles as factors in defense mechanisms and object relations. *The Journal of Genetic Psychology*, 155(1), 99-106. <https://doi.org/10.1080/00221325.1994.9914762>
- Kammann, R., Farry, M., & Herbison, P. (1984). The analysis and measurement of happiness as a sense of well-being. *Social Indicators Research*, 15(2), 91-115. <https://doi.org/10.1007/BF00426282>
- Kitrungrroj, N. (2023). *Mental health status and self-worth of undergraduate students in the Faculty of Education, Suan Dusit University*. Master of Science Thesis in Mental Health, Chulalongkorn University.
- Krahé, B. (2018). Gendered self-concept and the aggressive expression of driving anger: Positive femininity buffers negative masculinity. *Sex Roles*, 79(1-2), 98-108. <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0853-9>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Lenney E. (1991) Sex role: The measurement of masculinity, femininity and androgyny. In: JP RobinsonPR ShaverLS Wrightsman. *Measures of Personality and Social Psychological Attitudes*, Vol. 1. San Diego: Academic Press. pp. 573-660.
- Lyke, J. (2016). Defense style predicts subjective well-being in a non-clinical sample. *The Journal of Happiness & Well-being*, 4(1), 62-71.
- Mahalik, J. R., Cournoyer, R.J., DeFranc, W., Cherry, M., & Napolitano, J.M. (1998). Men's gender role conflict and use of psychological defenses. *Journal of Counseling Psychology*, 45(3), 247-255. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.45.3.247>
- Mateo, M. A., & Fernández, J. (1991). La dimensionalidad de los conceptos de masculinidad y feminidad. *Investigaciones Psicológicas*, 9, 95-116.
- Martinez, D. (2020). Eudaimonic and hedonic wellbeing among Bangkokians: a qualitative study of Maslow's needs, intrinsic and extrinsic values. *Asean Journal of Management & Innovation*, 7(2), 17-47. <https://doi.org/10.14456/ajmi.2020.13>
- Matud, M. P. (2019). Masculine/instrumental and feminine/expressive traits and health, well-being, and psychological distress in Spanish men. *American Journal of Men's Health*, 13(1), Article 1557988319832749. <https://doi.org/10.1177/1557988319832749>
- Mongkol, A., Hattaphanom, R., Chetchotisak, P., Chalorkul, W., & Punyayai, L. (2001). *The study of Thai mental health index (individual level)*. Khon Kaen: Klang Nana Wittaya.

- Mostowik, J., Mielimaka, M., Rutkowski, K., & Ostrowski, T. (2022). Time in the mental health context: Neurotic symptomatology, defense mechanisms and the perception of time perspective among patients diagnosed with neurotic and personality disorders-A Clinical study. *Psychological Reports*, 125(1), 232-255. <https://doi.org/10.1177/0033294120978164>
- Mousavi, A., Mousavi, M. V., & Yaghubi, H. (2017). Defense mechanisms in psychological health and sport success of athletes. *Journal of Kerman University of Medical Sciences*, 24(5), 379-388.
- Nikolaev, E. L., Baranova, E. A., & Hartfelder, D. V. (2017). Androgyny in dentists: The contribution of masculinity and femininity to mental health and well-being. *Psychology in Russia*, 10(2), 117-133. <https://doi.org/10.11621/PIR.2017.0208>
- Parekh, M. A., Majeed, H., Khan, T. R., Khan, A. B., Khalid, S., Khwaja, N. M., Khalid, R., Jehan, Khan, M. A., Rizqui, I. M., Jehan, I. (2010). Ego defense mechanisms in Pakistani medical students: a cross sectional analysis. *BMC Psychiatry*, 10, 12-19. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-10-12>
- Pawlaczyk, M., Siembida, J., Balaj, K., & Rajewska-Rager, A. (2020). The assessment of stress level, anxiety, depressive symptoms, and defense mechanisms among Polish and English medical students. *Annals of General Psychiatry*, 19, Article 29. <https://doi.org/10.1186/s12991-020-00274-7>
- Pietraszkiewicz, A., Kaufmann, M. C., & Formanowicz, M. (2017). Masculinity ideology and subjective well-being in a sample of Polish men and women. *Polish Psychological Bulletin*, 48(1), 79-86. <https://doi.org/10.1515/ppb-2017-0010>
- Public Health. (2022, April 28). Within the past 4 years, Thailand has met an increase 4 times of suicides that are higher in adolescents than working age people, *Krungthep Thurakit*, 1. <https://www.bangkokbiznews.com/social/1001472>
- Ratanasiripong, P., Siri, S., Hanklang, S., Chumchai, P., & Galvan, F. (2024). Factors related to mental health and quality of life among college and university teaching professionals in Thailand. *Thai Journal of Public Health*, 54(1), 828-845.
- Savina, M., Antonovych, M., Gorova, O., Shevchenko, L., & Melnychuk, T. (2022). Peculiarities of defense mechanisms and personal maturity in different women's sex-role types with signs of exercise addiction. *Neuropsychology*, 17(1-2), 58-65. <https://doi.org/10.5114/nan.2022.117957>
- Šnele, M. S., Todorović, J., & Komlenić, M. (2020). Gender roles and dimensions of family functioning as predictors of subjective well-being in men and women. *Teme-Časopis za Društvene Nauke*, 681-701.
- Sterner, T. R., Gudmundsson, P., Falk, H., Seidu, N., Ahlner, F., Wetterberg, H., Rydén, L., Sigström, R., Östling, S., Zettergren, A., Kern, S., Waern, M., Skoog, I. (2020). Depression in relation to sex and gender expression among Swedish septuagenarians: Results from the H70 study. *PLoS ONE*, 15(9), e0238701. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0238701>

- Surapolchai, P. (2023). *The survey of university student's health behavior* (Research report). Bangkok: Chulalongkorn University Social Research Institute.
- Taghdisi Heydarian, S. M. (2022). Comparing brain behavioral systems, defense mechanisms, and cognitive-emotional regulation in patients with type I bipolar disorder and normal individuals. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 24(4), 281-290.
- TCIJ Publication Department. (2023, February 6). 'Stress and depression' are the first urgent problems of Thai students. *Breaking News, TCIJ makes the truth appear*. <https://www.tcijthai.com/news/2023/06/scoop/12765>
- Thanasupawat, B., Rojanamiti, S., Jaikaew, S., & Srirattanaball, J. (2025). Factors influencing stress and stress management among Bachelor of Education students, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. *Journal of Dhamma for Life*, 31(3), 321-339.
- Tsirigotis, K. (2018). Indirect self-destructiveness in individuals with schizophrenia. *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 40(1), 41-47. <https://doi.org/10.1590/1516-4446-2016-2012>
- Yazhen, Z., Onyon, N., Kochasit, S., & Charoontham, O. (2023). Factors affecting the stress management ability of college students. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews (IJSASR)*, 3(3), 65-76. <https://doi.org/10.14456/jsasr.2023.35>
- Ziadni, M. S., Jasinski, M. J., Labouvie-Vief, G., & Lumley, M. A. (2017). Alexithymia, defenses, and ego strength: Cross-sectional and longitudinal relationships with psychological well-being and depression. *Journal of Happiness Studies*, 18(6), 1799–1813. <https://doi.org/10.1007/s10902-016-9800-7>

A Meta-Analysis of Factors Associated with Alcohol Consumption Behavior in Thailand

การวิเคราะห์ห่อภิมานปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

Isara Tongsamsi*

อิสระ ทองสามสี*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

*Corresponding Author, E-mail: issara.th@skru.ac.th

Article Info

- Received: February 6, 2025
- Revised: October 14, 2025
- Accepted: October 15, 2025
- Available online: December 30, 2025

Abstract

The purpose of this meta-analysis was to explore the characteristics of the research, analyze the standard indices, and compare the differences in the standard indices of the factors associated with alcohol consumption behavior in Thailand classified by the variables of the research characteristics. The population consisted of 48 studies on factors related to alcohol drinking behavior in Thailand, conducted during 2013 - 2022, which contained sufficient statistics for conversion into standard index and passed research quality assessment. These studies were selected purposively. The research instruments were research quality scales and coding form, which passed content validity testing by three experts. All the data were calculated using the meta-analysis method of Rosenthal and Hedges, and analyzed using the JAMOMI program, and MAJOR-Meta-Analysis for JAMOMI module. The results showed that the research characteristics consisted of three aspects including general characteristics, substantives of the research, and methodological characteristics. The standard indices of factors related to alcohol consumption behavior in Thailand, from the highest to the lowest, was the influence factor from the cultural environment with a moderate negative standard indices ($r = -.27$, $p < .001$), followed by the influence factor from the social context with a moderate positive standard indices ($r = .25$, $p < .001$), and the influence factor from intra-personal with a low negative standard indices ($r = -.14$, $p < .001$), respectively. The variables with high positive standard indices were the variable of having a friend drink alcohol ($r = .40$, $p < .001$), and the remaining variables had medium and low standard indices. Research characteristics that influenced variations in standard indices included publication year, research institution, participants' occupations, sample size, and hypothesis testing statistics. The results of this research can be used as a guide to determine how to solve problems caused by alcohol consumption.

Keywords: Alcohol Consumption Behavior, Meta-Analysis, Moderator Analysis, Research Synthesis, Theory of Triadic Influence

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ห่อภิมานมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจคุณลักษณะงานวิจัย วิเคราะห์ห่อภิมานหาค่าดัชนีมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ประชากรคือผลงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ที่ดำเนินการในช่วงปี 2556 – 2565 โดยมีค่าสถิติเพียงพอสำหรับแปลงให้เป็นค่าดัชนีมาตรฐาน และผ่านการประเมินคุณภาพงานวิจัย จำนวน 48 เรื่อง ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัย โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ข้อมูลทั้งหมดคำนวณด้วยวิธีการของ Rosenthal และ Hedges วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม JAMOMI และโมดูล MAJOR-Meta-Analysis for JAMOMI ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะงานวิจัยประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะทั่วไป ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย และด้านวิธีวิทยาการวิจัย ค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยสูงที่สุดไปหาค่าต่ำสุด ได้แก่ ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับปานกลาง ($r = -.27, p < .001$) รองลงมาคือ ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคม มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับปานกลาง ($r = .25, p < .001$) และปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับต่ำ ($r = -.14, p < .001$) โดยตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับสูงคือ ตัวแปรการมีเพื่อนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($r = .40, p < .001$) ส่วนตัวแปรอื่นมีค่าดัชนีมาตรฐานระดับปานกลางและระดับต่ำ โดยคุณลักษณะงานวิจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของค่าดัชนีมาตรฐาน ได้แก่ ปีที่พิมพ์เผยแพร่ หน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง และสถิติทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

คำสำคัญ: การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์, การวิเคราะห์ตัวแปรปรับ, การวิเคราะห์ห่อภิมาน, การสังเคราะห์งานวิจัย, ทฤษฎีอิทธิพลไทรออดิก

บทนำ

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการด้านควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ระดับชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2565 - 2570) ระยะเวลา 6 ปี โดยเป็นแผนต่อเนื่องมาจากแผนยุทธศาสตร์นโยบายแอลกอฮอล์ระดับชาติระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2554 - 2563) ที่สิ้นสุดลง มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมขนาดและความรุนแรงของปัญหาที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสังคมไทย และมีเป้าหมาย 4 ประการ ได้แก่ 1) ควบคุมและลดปริมาณการบริโภคของประชาชน 2) ปกป้องนักดื่มหน้าใหม่และควบคุมจำนวนผู้บริโภค 3) ลดความเสี่ยงจากการบริโภค ทั้งในมิติของปริมาณการบริโภค รูปแบบการบริโภค และพฤติกรรมหลังการบริโภค และ 4) จำกัดและลดความรุนแรงของปัญหาจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง และประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ซึ่งมีมาตรการหรือกิจกรรมหลักภายใต้กลยุทธ์ที่อ้างอิงและปรับปรุงจากมาตรการแนะนำสำหรับการจัดการปัญหาแอลกอฮอล์ที่ควรดำเนินการและมีความคุ้มค่าที่สุดขององค์การอนามัยโลก โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนปฏิบัติการดังกล่าวไปดำเนินการตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การขับเคลื่อนดำเนินการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สอดคล้องกับแผนระดับชาติ ซึ่งเป็นกรอบทิศทางในการดำเนินงานควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศ (Ministry of Public Health, 2022; The Secretariat of the Cabinet, 2022)

การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ ทำให้ผู้ดื่มอาจเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจวาย มะเร็งกระเพาะอาหาร ตับแข็งและเส้นเลือดในสมองแตก คนเมาที่ขับรถจะขาดการควบคุม สติสัมปชัญญะ ทำให้เกิดอุบัติเหตุ หญิงมีครรภ์อาจแท้งลูก หรือเด็กที่คลอดออกมาจะมีร่างกาย สติปัญญาที่บกพร่อง ยิ่งถ้าผู้ดื่มเป็นผู้ที่หารายได้หลักให้กับครัวเรือน ยิ่งทำให้เกิดปัญหาต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยจากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2565 พบว่า การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ ยาตอง กระแช่ สาโท หรือที่ผลิตจากผัก หรือผลไม้ เช่น มันฝรั่ง ข้าว น้าองุ่น โดยการนำวัตถุดิบดังกล่าวมาหมักและเติมน้ำตาลลงไป เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตที่คนไทยไม่ผ่านเกณฑ์และเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขมากที่สุดเป็นลำดับที่สองของประเทศ (ตัวชี้วัดที่ 24) โดยมีคนในครัวเรือนไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 1,448,523 คน (Department of Community Development, 2022) ซึ่งการสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากรทุก 3 ปี ล่าสุดใน พ.ศ. 2564 พบว่า ผู้ดื่มเคยมีปัญหาด้านสุขภาพ ร้อยละ 10 มีทั้งอาการเล็กน้อย ปานกลาง อาการรุนแรงจนต้องไปพบแพทย์ และเจ็บป่วยจนต้องเข้ารับการรักษา ผู้ดื่มมีปัญหาในครัวเรือน ร้อยละ 7.8 และมีปัญหานอกครัวเรือน ร้อยละ 1.5 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการก่อให้เกิดความรำคาญ ความรุนแรงทางวาจา และความรุนแรงที่เกิดจากการทำร้ายร่างกาย (National Statistical Office, 2021) สอดคล้องกับข้อมูลอุบัติเหตุบนโครงข่ายถนนของกระทรวงคมนาคม ในระบบ MOT DATA CATALOG ปี 2565 ที่มีการบันทึกอุบัติเหตุบนถนนที่เกิดขึ้น จำนวน 20,338 ครั้ง โดยสาเหตุที่เกิดขึ้นมักมาจากความประมาทของผู้ขับขี่ โดยมีมูลเหตุสำนึกฐานมากที่สุด 5 ลำดับแรก ได้แก่ ขับรถเร็วเกินอัตรากำหนด คน/รถ/สัตว์ตัดหน้ากระชั้นชิด หลับใน อุบัติการณ์ยานพาหนะบกพร่อง และเมาสุรา ตามลำดับ (Ministry of Transport, 2023)

จากการสืบค้นงานวิจัยของนักวิชาการไทยที่ทำการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบโดยเป็นเรื่องเกี่ยวกับมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Prutipinyo, 2022) การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วขับยานพาหนะ (Khamphang, 2022) รูปแบบการลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Ketchu, Kachiangra, Jaimala, & Chaikoolvatan, 2020) และพฤติกรรมการดื่มและผลกระทบจากการบริโภคแอลกอฮอล์ (Saengow, Jinpon, Khunpol, Laohaprapanon, & Asksonthong, 2019) นอกจากนี้ ยังพบการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสารในประเด็นมาตรการการจำกัดการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Satsanaphitak, Kongpradit, & Thamrongjariyakul, 2020) และผลของความรุนแรงในครอบครัวจากการดื่มสุรา (Tongsamsi & Tongsamsi, 2019) ส่วนงานวิจัยที่ใช้วิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณหาดัชนีมาตรฐานพบเพียงเรื่องเดียวและดำเนินการ

นานมาแล้ว โดยเป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่และการดื่มสุราในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2547 (Juntachum, 2006)

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย มีผู้วิจัยได้ศึกษาไว้หลากหลายกลุ่มอาชีพ หลากหลายพื้นที่ และมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมาณ (Meta-Analysis) เป็นการรวมผลการวิจัยเชิงปริมาณหลาย ๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาการวิจัยเดียวกัน โดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อคำนวณผลโดยรวมหรือผลสัมบูรณ์ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มความแม่นยำของผลลัพธ์ในกรณีที่ผลการวิจัยแต่ละเรื่องมีขนาดตัวอย่างเล็กเกินไปที่จะให้หลักฐานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับผลของตัวแปรอิสระหรือตัวแปรจัดกระทำ รวมถึงเพื่อตอบคำถามในกรณีที่ผลการวิจัยเพียงเรื่องเดียวไม่สามารถตอบได้ และเพื่อคลี่คลายข้อขัดแย้งหรือสร้างสมมติฐานใหม่ที่เกิดจากการศึกษาที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกัน (Shorten & Shorten, 2025) เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ซึ่งข้อสรุปที่ได้มีอำนาจในการอธิบายที่สูงกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัยแต่ละเรื่องเพียงลำพัง (Paul & Barari, 2022) ผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณในครั้งนี้ได้ข้อสรุปและองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย และสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ในการหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อไป

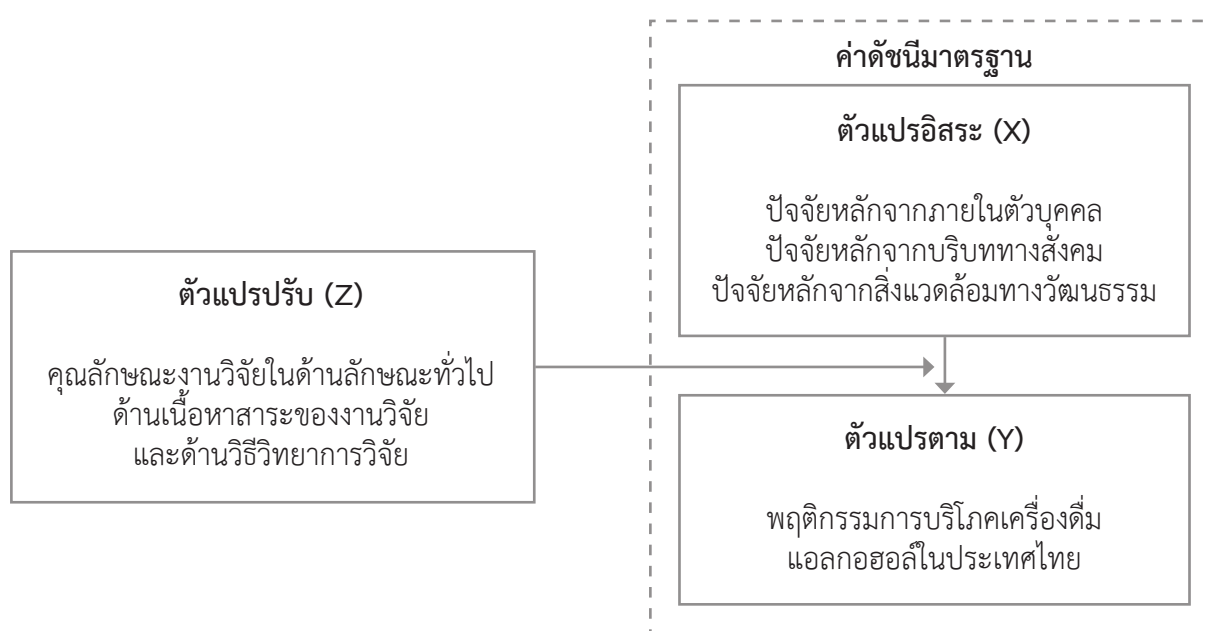
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจคุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย จำแนกตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ห่อภิมาณปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยครั้งนี้ ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีอิทธิพลไตราติก หรือทฤษฎีอิทธิพลสามทาง (Theory of Triadic Influence: TTI) ของ Flay and Petraitis (1994) และ Snyder and Flay (2012) ซึ่งอธิบายพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสุขภาพโดยบูรณาการปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจากทฤษฎีระดับจุลภาคหลายทฤษฎีเข้าด้วยกัน โดยนำข้อสันนิษฐานจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนซึ่งปัจจัยที่อธิบายพฤติกรรมเป็นปัจจัยในระดับบุคคลและมีขนาดอิทธิพลสูงต่อการแสดงพฤติกรรมมาเป็นหลักในการอธิบายพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสุขภาพ ทฤษฎีนี้จึงมีประโยชน์ในการอธิบายและแก้ไขพฤติกรรมที่ซับซ้อน แต่ก็มีข้อจำกัดที่ควรพิจารณาในการนำไปประยุกต์ใช้กับผู้ที่มีความเสี่ยงในระดับรุนแรงเป็นหลัก กรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามซึ่งจะถูกประมาณค่าด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ห่อภิมาณให้ได้ค่าดัชนีมาตรฐาน โดยตัวแปรอิสระประกอบไปด้วย ปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล (Intra-Personal Influence Factors) ได้แก่ เพศ ผลการเรียนรู้เฉลี่ย สมรรถนะแห่งตนในการปฏิเสธการดื่ม และความกังวลในการเข้าสังคม ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคม (Social Context Influence Factors) ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคมของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การมีเพื่อนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสมาชิกในครอบครัว ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment Influence Factors) ได้แก่ เจตคติต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การคาดหวังผลที่ดีในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค่านิยมด้านการดื่มเครื่องดื่ม

แอลกอฮอล์ และความรู้ด้านการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ซึ่งนิยามว่าเป็นการกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลที่สามารถสังเกตเห็นได้ในเรื่องของความถี่ ปริมาณ ค่าใช้จ่าย ประสิทธิภาพ ประเภของการดื่ม ผลจากการดื่ม และการแสดงออกหลังการดื่ม เครื่องดื่มทุกชนิดที่มีส่วนผสมของเอทิลแอลกอฮอล์ หรือเอทานอล จำพวกสุราแช่หรือสุราหมัก เช่น ไวน์ แชมเปญ สาโท อุ กระแช่ น้ำตาลเมา สาเก ไวน์คูลเลอร์ สปาร์คกลิงไวน์ เบียร์ เป็นต้น และสุรากลั่น เช่น วิสกี้ บรั่นดี คอนยัค วอดก้า จิน รัม ตากีล่า เหล้าขาว ลิเคียว เป็นต้น ซึ่งเมื่อบริโภคเข้าไปแล้วจะออกฤทธิ์ทำให้มีอาการมึนเมาตามปริมาณส่วนผสมที่แตกต่างกันของเอทิลแอลกอฮอล์ หรือเอทานอล ในขณะที่ตัวแปรปรับที่ส่งผลต่อค่าดัชนีมาตรฐานในการวิจัย คือ ตัวแปรเกี่ยวกับคุณลักษณะงานวิจัย 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะทั่วไป ได้แก่ ปีที่พิมพ์ เผยแพร่ และหน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย ได้แก่ อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง และแหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่าง ด้านวิธีวิทยาการวิจัย ได้แก่ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง และสถิติทดสอบสมมุติฐาน ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณ โดยเลือกใช้วิธีการของ Rosenthal และ Hedges เป็นหลัก (Wiratchai, 1999) เนื่องจาก สามารถสังเคราะห์ค่าดัชนีมาตรฐานในรูปแบบของขนาดอิทธิพลและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตลอดจนการวิเคราะห์ตามตัวแปรคุณลักษณะของงานวิจัย โดยมีการวิเคราะห์ความแตกต่างของงานวิจัยด้วยค่าสถิติ Q ที่มีการแจกแจงแบบไคสแควร์ ก่อนที่จะเลือกทำการสังเคราะห์งานวิจัยได้ในสองลักษณะ ได้แก่ แบบอิทธิพลคงที่ (Fixed-Effects Model) และแบบอิทธิพลสุ่ม (Random-Effects Model)

ประชากร

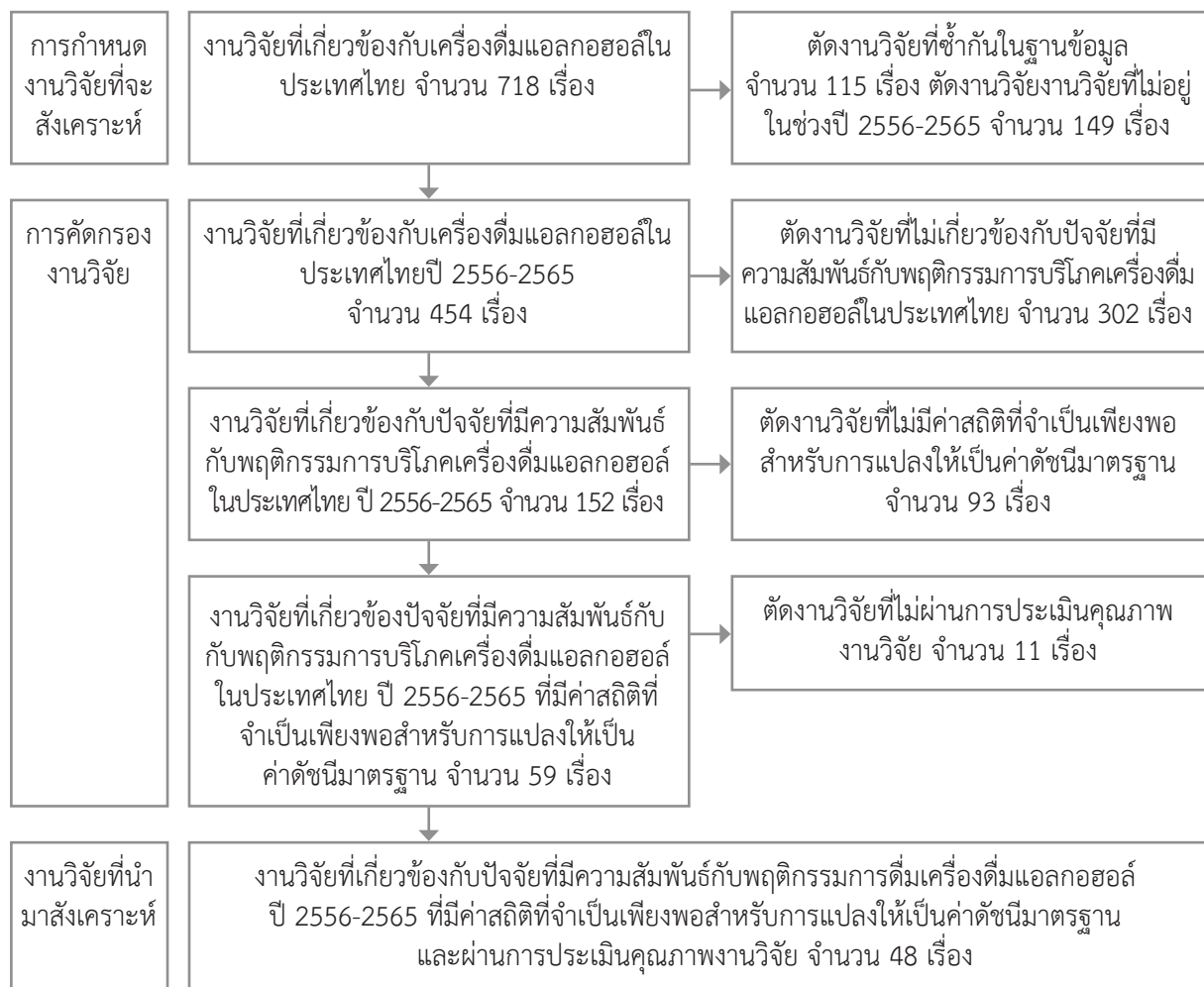
ในการกำหนดประชากรสำหรับการวิเคราะห์ห่อภิมาณมีกระบวนการสืบค้นและผลการคัดเลือกงานวิจัยตามรูปแบบแผนภูมิแสดงขั้นตอนของ PRISMA 2020 (Page, McKenzie, Bossuyt, Boutron, Hoffmann, Mulrow, Shamseer, Tetzlaff, Akl, Brennan, Chou, Glanville, Grimshaw, Hróbjartsson, Lalu, Li, Loder, Mayo-Wilson, McDonald, ...Moher, 2021) ดังนี้

1. การกำหนดงานวิจัยที่จะสังเคราะห์ (Identification) คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์ในประเทศไทย สืบค้นจากฐานข้อมูลโครงการพัฒนาระบบเครือข่ายห้องสมุดอุดมศึกษาในประเทศไทย (ThaiLIS Digital Collection: TDC) ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online: ThaiJO) ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI) และฐานข้อมูล Google Scholar ซึ่งจัดเก็บเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ใช้คำสำคัญในการสืบค้นคือ “เครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์” จำนวน 718 เรื่อง

2. การคัดกรองงานวิจัย (Screening) คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์ในประเทศไทย จำนวน 454 เรื่อง โดยตัดงานวิจัยที่ซ้ำกันในฐานข้อมูล จำนวน 115 เรื่อง และตัดงานวิจัยที่ไม่อยู่ในช่วงปี 2556 - 2565 จำนวน 149 เรื่อง

3. งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ (Included) คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์ในประเทศไทย ปี 2556 - 2565 ที่มีค่าสถิติที่จำเป็นเพียงพอสำหรับการแปลงให้เป็นค่าดัชนีมาตรฐาน และผ่านการประเมินคุณภาพงานวิจัย จำนวน 48 เรื่อง โดยตัดงานวิจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์ในประเทศไทย จำนวน 302 เรื่อง ตัดงานวิจัยที่ไม่มีค่าสถิติที่จำเป็นเพียงพอสำหรับการแปลงให้เป็นค่าดัชนีมาตรฐาน จำนวน 93 เรื่อง และตัดงานวิจัยที่ไม่ผ่านการประเมินคุณภาพงานวิจัย จำนวน 11 เรื่อง

ขั้นตอนการกำหนดประชากรวิจัย ดังภาพ 2

ภาพ 2 ขั้นตอนการกำหนดประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัย โดยประเมินคุณภาพงานวิจัย 5 ประเด็น ได้แก่ บทนำ การทบทวนวรรณกรรม วิธีการวิจัย ผลการวิจัย และสรุปผลการวิจัย ส่วนแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยมี 4 ตอน ได้แก่ คุณลักษณะทั่วไปของงานวิจัย เนื้อหาสาระของงานวิจัย วิธีวิทยาการวิจัย และผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยนำแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงและความครบถ้วนของเนื้อหา (Content Validity) พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) สูงกว่า .5 แสดงว่าใช้ได้ และผู้วิจัยยังได้ปรับปรุงเนื้อหาในข้อคำถามแต่ละข้อตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญอีกด้วย จากนั้นจึงทดลองใช้แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย จำนวน 1 เรื่อง โดยนักวิจัยและผู้ช่วยวิจัย รวม 3 คน พบว่าแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยมีค่าความสอดคล้อง (Agreement Rate: AR) เท่ากับ .80 และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 แปลผลได้ว่ามีความสอดคล้องกันดีมาก (Cooper, Hedges, & Valentine, 2019) จากนั้นจึงนำไปใช้งานจริงโดยผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินงานวิจัย และสรุปคุณลักษณะงานวิจัยทุกเรื่องด้วยตนเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลประกอบไปด้วยการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์ห่อภิมาณ การสืบค้นงานวิจัยจากฐานข้อมูลที่จัดเก็บเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ การประเมินคุณภาพงานวิจัยโดยงานวิจัยที่ผ่านการประเมินคืองานวิจัยที่ได้คะแนนระดับดีขึ้นไป การรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ห่อภิมาณให้ครบถ้วน การบันทึกข้อมูลลงในแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยที่สร้างขึ้น ลงรหัส และเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การพรรณนาข้อมูลคุณลักษณะของงานวิจัยใช้ค่าสถิติจำนวน และร้อยละ การหาค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ห่อภิมาณหาค่าดัชนีมาตรฐานเมื่อข้อมูลอยู่ในรูปค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันจะทำการแปลงเป็นค่าของฟิชเชอร์ซี (Fisher's Z Transformation) ก่อนที่จะรวมผลเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้ค่าดัชนีมาตรฐานด้วยโมเดลแบบแบบสุ่ม (Random Effect Model) ทั้งนี้เพราะปรากฏความแตกต่างของผลจากงานวิจัยโดยพิจารณาจากค่าสถิติ I^2 และ Q และเมื่อพิจารณาจากสถิติ Egger's test พบว่างานวิจัยเกือบทั้งหมดไม่มีอคติจากการตีพิมพ์ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าดัชนีมาตรฐาน จำแนกตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวแปรปรับ (Moderator Analysis) เพื่อคำนวณค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรปรับ และระดับนัยสำคัญทางสถิติโดยการทดสอบค่าซีด้วยโปรแกรม JAMOMI และโมดูล MAJOR-Meta-Analysis for JAMOMI (The jamovi project, 2024) การตีความหมายค่าดัชนีมาตรฐานสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ (Matthay, Hagan, Gottlieb, Tan, Vlahov, Adler, & Glymour, 2021)

ค่าน้อยกว่า .10	หมายถึง	ต่ำมาก (Very small)
ค่าระหว่าง .10 ถึง .23	หมายถึง	ต่ำ (Small)
ค่าระหว่าง .24 ถึง .36	หมายถึง	ปานกลาง (Medium)
ค่าระหว่าง .37 ถึง .50	หมายถึง	สูง (Large)
ค่าระหว่าง .51 ถึง .70	หมายถึง	สูงมาก (Very large)
ค่ามากกว่า .70	หมายถึง	สูงที่สุด (Huge)

การรับรองจริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ผ่านการคัดกรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา รหัสโครงการ HREC 040/2565 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2565 สรุปว่า โครงการวิจัยไม่เข้าข่ายการขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่ใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่ไม่แบ่งชี้ถึงตัวบุคคล หรือไม่มีกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ จึงไม่ต้องขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ผลการวิจัย

1. งานวิจัยจำนวน 48 เรื่องส่วนใหญ่พิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2561-2565 จำนวน 36 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 75.0 สถาบันอุดมศึกษาผลิตผลงานวิจัยเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 37 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 77.1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน และนักศึกษา จำนวน 33 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 68.8 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากต่างจังหวัด จำนวน 39 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 81.3 ส่วนใหญ่มีขนาดกลุ่มตัวอย่าง 300 คนขึ้นไป จำนวน 28 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 58.3 ค่าสถิติส่วนใหญ่ที่ใช้ทดสอบสมมติฐานคือการหาค่าความสัมพันธ์อย่างเดียวนับจำนวน 42 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 87.5 และงานวิจัยส่วนใหญ่มีคุณภาพระดับดีมาก จำนวน 38 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 79.2 รองลงมาคือคุณภาพระดับดี จำนวน 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 20.8

2. ผลการวิเคราะห์ห่อถักหาค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย จากงานวิจัย จำนวน 48 เรื่อง พบว่า มีการนำเสนอค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทั้งหมด 152 ค่า ประกอบด้วย 3 ปัจจัย โดยปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม มีจำนวนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด จำนวน 61 ค่า รองลงมา คือ ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคม จำนวน 47 ค่า และปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล จำนวน 44 ค่า ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ห่อถักหาค่าดัชนีมาตรฐานของแต่ละปัจจัยจากสูงที่สุดไปหาต่ำที่สุด พบว่า ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับปานกลาง ($r=-.27, p<.001$) ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคมมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับปานกลาง ($r=.25, p<.001$) และปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคลมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับต่ำ ($r=-.14, p<.001$) ตามลำดับ

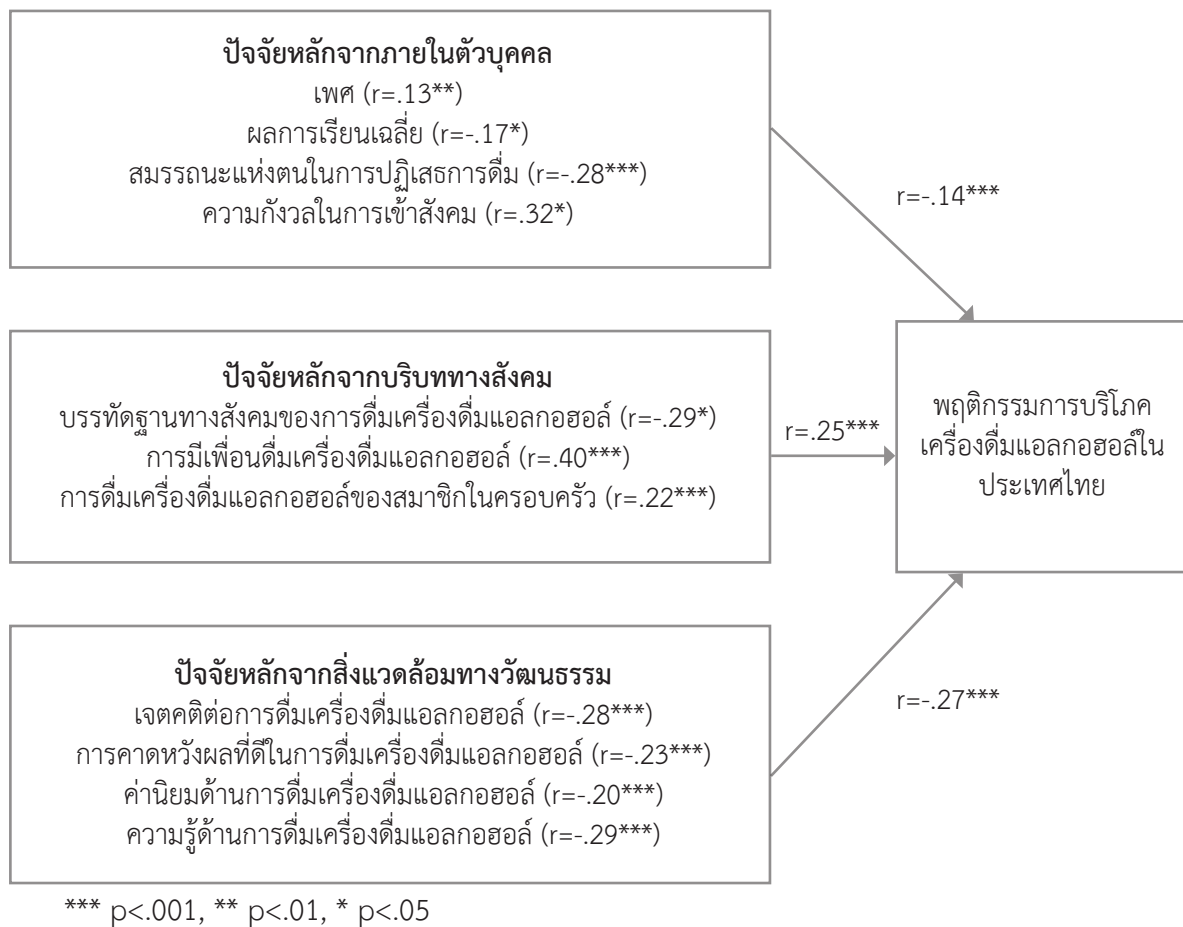
เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปรใน 3 ปัจจัยข้างต้น พบว่า ตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับสูง คือ ตัวแปรการมีเพื่อนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($r=.40, p<.001$) ตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับปานกลาง คือ ตัวแปรความกังวลในการเข้าสังคม ($r=.32, p=.044$) ตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับปานกลาง คือ ตัวแปรบรรทัดฐานทางสังคมของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($r=-.29, p=.023$) ตัวแปรความรู้ด้านการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($r=-.29, p<.001$) ตัวแปรเจตคติต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($r=-.28, p<.001$) และตัวแปรสมรรถนะแห่งตนในการปฏิเสธการดื่ม ($r=-.28, p<.001$) ตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับต่ำ คือ ตัวแปรการคาดหวังผลที่ดีในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($r=-.23, p<.001$) ตัวแปรค่านิยมด้านการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ($r=-.20, p<.001$) ตัวแปรผลการเรียนเฉลี่ย ($r=-.17, p=.016$) ตัวแปรเพศ ($r=-.13, p=.004$) และตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับต่ำ คือ ตัวแปรการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสมาชิกในครอบครัว ($r=.22, p<.001$) ดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

ปัจจัย	k	r estimate	SE	95%CI	Z	p	Q	I ²	Egger
ปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล	44	-.14***	.041	-.22, -.06	-3.37	<.001	788.69	95.8%	.885
เพศ	23	-.13**	.046	-.23, -.04	2.90	.004	347.69	93.5%	-.046
ผลการเรียนเฉลี่ย	5	-.17*	.072	-.32, -.03	2.41	.016	35.49	86.2%	.034
สมรรถนะแห่งตนใน	12	-.28***	.060	-.39, -.16	4.61	<.001	163.55	93.2%	-.854
การปฏิเสธการดื่ม									
ความกังวลในการเข้าสังคม	4	.32*	.157	.01, .62	2.01	.044	107.53	96.4%	4.112
ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคม	47	.25***	.039	.17, .33	6.34	<.001	1519.22	96.0%	1.951
บรรทัดฐานทางสังคมของ	4	-.29*	.129	-.54, -.04	2.27	.023	109.22	97.0%	.601
การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์									
การมีเพื่อนดื่มเครื่องดื่ม	19	.40***	.044	.31, .48	9.03	<.001	333.70	91.4%	1.374
แอลกอฮอล์									
การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	24	.22***	.038	.15, .30	5.91	<.001	382.52	90.8%	.288
ของสมาชิกในครอบครัว									
ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทาง	61	-.27***	.028	-.32, -.21	-9.63	<.001	1054.68	94.1%	-.667
วัฒนธรรม									
เจตคติต่อการดื่มเครื่องดื่ม	26	-.28***	.038	-.35, -.20	7.33	<.001	288.57	92.1%	-1.120
แอลกอฮอล์									
การคาดหวังผลที่ดีในการดื่ม	11	-.23***	.045	-.32, -.14	5.12	<.001	92.10	87.5%	-.515
เครื่องดื่มแอลกอฮอล์									
ค่านิยมด้านการดื่มเครื่องดื่ม	6	-.20***	.046	-.29, -.11	4.38	<.001	25.65	80.5%	-.694
แอลกอฮอล์									
ความรู้ด้านการดื่มเครื่องดื่ม	18	-.29***	.070	-.43, -.15	4.14	<.001	634.65	97.0%	.075
แอลกอฮอล์									

*** p<.001, ** p<.01, * p<.05

จากผลการวิเคราะห์ห่อถักหาค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย สามารถสรุปได้ดังภาพ 3

ภาพ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

3. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย จำแนกตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวแปรปรับ ซึ่งเป็นการทดสอบว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยส่งผลให้ค่าดัชนีมาตรฐานของงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย แตกต่างกันตามกลุ่มย่อยของตัวแปรปรับ (Categorical Moderator) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยพบว่า ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรเพศได้รับอิทธิพลจากตัวแปรปีพิมพ์เผยแพร่ ($r=.28$, $p=.027$) และตัวแปรอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ($r=-.20$, $p=.030$) ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรผลการเรียนเฉลี่ยได้รับอิทธิพลจากตัวแปรปีพิมพ์เผยแพร่ ($r=.32$, $p=.002$) ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรความกังวลในการเข้าสังคมได้รับอิทธิพลจากตัวแปรสถิติทดสอบสมมติฐาน ($r=-.55$, $p=.008$) ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรบรรทัดฐานทางสังคมของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรหน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย ($r=-.43$, $p=.037$) และตัวแปรขนาดกลุ่มตัวอย่าง ($r=-.44$, $p=.033$) ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสมาชิกในครอบครัวได้รับอิทธิพลจากตัวแปรปีพิมพ์เผยแพร่ ($r=.16$, $p=.037$) ในขณะที่ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรสมรรถนะแห่งตนในการปฏิเสธการดื่ม ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรการมีเพื่อนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรเจตคติต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรการคาดหวังผลที่ดีในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรค่านิยมด้านการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรความรู้ด้านการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไม่ได้ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าดัชนีมาตรฐาน จำแนกตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมการบริโภค เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใน ประเทศไทย	คุณลักษณะงานวิจัย					
	ปีที่พิมพ์ เผยแพร่	หน่วยงาน ที่ผลิต ผลงานวิจัย	อาชีพของ กลุ่มตัวอย่าง	แหล่งที่มา ของ กลุ่มตัวอย่าง	ขนาดกลุ่ม ตัวอย่าง	สถิติทดสอบ สมมุติฐาน
ปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล						
เพศ	.28*	.08	-.20*	.17	.02	-.11
ผลการเรียนเฉลี่ย	.32**	-.03	NaN	NaN	-.02	NaN
สมรรถนะแห่งตนใน การปฏิเสธการดื่ม	-.04	-.18	-.23	.36	.04	.12
ความกังวลใน การเข้าสังคม	.01	.01	-.03	NaN	-.42	-.55**
ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคม						
บรรทัดฐานทางสังคม ของการดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์	.01	-.43*	NaN	NaN	-.44*	-.06
การมีเพื่อนดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์	.03	.07	.10	-.06	-.07	-.01
การดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ของสมาชิก ในครอบครัว	.16*	.11	.03	-.04	-.02	-.09
ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม						
เจตคติต่อการดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	.08	.03	.09	.01	.05	-.10
การคาดหวังผลที่ดีใน การดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์	-.02	.11	-.13	.16	.01	-.01
ค่านิยมด้านการดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	.04	-.11	.18	.11	-.06	-.07
ความรู้ด้านการดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	.05	.02	.02	.23	-.08	.34

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$, NaN หมายถึง ไม่มีข้อมูล (คุณลักษณะงานวิจัยมีกลุ่มเดียว)

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์หोरัสมานพบว่าทั้ง 3 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ซึ่งผลการวิเคราะห์หोरัสมานหาค่าดัชนีมาตรฐานจากค่าสูงที่สุดไปหาต่ำที่สุดของแต่ละปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคม และปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล ตามลำดับ ดังนี้

1. ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย โดยมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับปานกลาง โดยค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรทุกตัวที่อยู่ในปัจจัยหลักนี้ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีอิทธิพลไตราติก หรือ ทฤษฎีอิทธิพลสามทาง และงานวิจัยต่าง ๆ (Jenkins, Riddley, Lang-Lindsey, & Johnson, 2024; Corcoran, Doucette, Merrill, Pielech, López, Egbert, Nelapati, Gabrielli, Colby, & Jackson, 2023; Nayab, Fatima, Rustam, Gul, Khan, Bibi, Begum, Qureshi, & Qayum, 2022; Popova, Dozet, Laboni, Brower, & Temple, 2021; Eashwar, Umadevi, & Gopalakrishnan, 2020) กล่าวคือ ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมอันประกอบไปด้วยแหล่งที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาทิ สถาบันการศึกษา สื่อสังคมออนไลน์ และบุคคลสาธารณะซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและอยู่ในความสนใจของสาธารณชนทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากแหล่งที่ให้ข้อมูลเหล่านี้มีการถ่ายทอดไปยังตัวบุคคลให้รับรู้และเกิดความตระหนักในข้อมูลความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว การตระหนักถึงความรู้เกี่ยวกับปัญหาของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลต่อการคาดหวัง (Expectancies) ผลเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการแสดงพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างไม่เหมาะสม นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมยังทำให้เกิดการปรับแต่งค่านิยม (Values) ว่าการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุของปัญหาและความรุนแรงหลายอย่างตามมาในสังคม และถูกถ่ายทอดต่อโดยรัฐบาล สถาบันการศึกษา นักร้อง นักแสดง ศิลปิน ดารา เน็ตไอดอล อินฟลูเอนเซอร์ สื่อสังคมออนไลน์ การโฆษณาและบุคคลสาธารณะ ค่านิยมที่ถูกส่งต่อมานี้เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้บุคคลประเมินค่าผลที่คาดหวังที่ดีจากการแสดงพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ เช่น เมาไม่ขับ ดื่มไม่ขับปลอดภัยที่สุด ขับไม่ดื่ม ดื่มไม่ขับ กลับบ้านปลอดภัย (Drink don't Drive) เป็นต้น การคาดหวังผลจากแสดงพฤติกรรมร่วมกับการประเมินค่าผลที่คาดว่าจะเกิดจากการแสดงพฤติกรรมไปปรับเปลี่ยนเจตคติ (Attitudes) ซึ่งเป็นความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่าเป็นเรื่องที่ควรหลีกเลี่ยง ซึ่งเจตคตินี้มีอิทธิพลต่อความตั้งใจและการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้ดื่มลดน้อยลง

2. ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย โดยมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับปานกลาง โดยค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรบรรทัดฐานทางสังคมของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และตัวแปรการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสมาชิกในครอบครัวซึ่งอยู่ในปัจจัยหลักกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย สอดคล้องกับทฤษฎีอิทธิพลไตราติก หรือทฤษฎีอิทธิพลสามทาง และงานวิจัยต่าง ๆ (DeLay, Burk, & Laursen, 2022; Douglass, Block, Eghrari, Horyniak, Hellard, & Lim, 2022; Marqués-Sánchez, Quiroga Sánchez, Liébana-Presa, Fernández-Martínez, García-Rodríguez, Benítez-Andrades, 2020) กล่าวคือ ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมของบุคคลที่มีขนาดเล็ก ได้แก่ การมีคนในครอบครัวดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การมีกลุ่มเพื่อน หรือเพื่อนบ้านที่สนิทกันดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รูปแบบการใช้ชีวิตและค่านิยมของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ความสนิทสนมคุ้นชินกับกลุ่มเพื่อนและเพื่อนบ้าน แหล่งอิทธิพลกลุ่มนี้จะส่งผลให้บุคคลรับรู้แรงกดดันจากสังคมให้กระทำตามบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) หรือกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับและคาดหวังให้สมาชิกปฏิบัติตามในเรื่องของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเชื่อว่าสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากการสังเกตและเลียนแบบบุคคลใกล้ชิด เจือปนของสถานการณ์ทางสังคมดังกล่าวส่งผลต่อความผูกพันกับบุคคลที่มีโอกาสอยู่ด้วยมากที่สุด (Social Bonding) ความผูกพันนี้มีอิทธิพลต่อการถูกจูงใจให้ยินยอมกระทำตาม (Motivation in Comply) ยิ่งสมาชิกในครอบครัว กลุ่มเพื่อน หรือเพื่อนบ้านดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อสังสรรค์เป็นประจำ บุคคลย่อมมีโอกาสแสดงพฤติกรรมคล้ายตามได้โดยง่าย เจือปนของสถานการณ์ทางสังคมนี้มีผลกระทบต่อเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของบุคคล

นี้ไปมีผลต่อการรับรู้บรรทัดฐานของสังคม (Perceived Norms) การยินยอมกระทำตามผู้ที่ชักชวนรวมทั้งรับรู้ว่าการกระทำเช่นนี้เป็นสิ่งที่บุคคลอื่น ๆ ในสังคมกระทำกัน บุคคลจะมีความเชื่อตามบรรทัดฐานทางสังคม (Social Normative Beliefs) กล่าวคือ ถ้าบรรทัดฐานทางสังคมกำหนดว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสิ่งที่เหมาะสม ก็ย่อมส่งผลต่อความตั้งใจและการแสดงพฤติกรรมของบุคคลในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่เป็นประจำในทางกลับกัน ถ้าบรรทัดฐานทางสังคมกีดกันว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ก็จะไปมีอิทธิพลต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรม และควบคุมพฤติกรรมในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของบุคคลให้ดื่มลดน้อยลง

3. ปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย โดยมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับต่ำ โดยค่าดัชนีมาตรฐานของตัวแปรเพศ ตัวแปรผลการเรียนเฉลี่ย และตัวแปรความกังวลในการเข้าสังคมที่อยู่ในปัจจัยหลักกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีอิทธิพลไตราสิก หรือทฤษฎีอิทธิพลสามทาง และงานวิจัยต่าง ๆ (Bowdring & Sayette, 2023; Plata, Laghi, Zammuto, & Pastorelli, 2023; Htet, Saw, Saw, Htun, Mon, Cho, Thike, Khine, Kariya, Yamamoto, & Hamajima, 2020) กล่าวคือ ปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะทางพันธุกรรมและบุคลิกภาพ (Genetic Traits & Personality) ประกอบไปด้วยการควบคุมพฤติกรรม (Behavior Control) การควบคุมอารมณ์ (Emotional Control) สติปัญญา (IQ) บุคลิกภาพแบบชอบสังคมหรือไม่ชอบสังคม (Extraversion or Introversion) และความสามารถทางสังคม (Sociability) โดยบุคคลเพศชาย และนักเรียนนักศึกษาที่มีผลการเรียนเฉลี่ยน้อยซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสติปัญญาไม่ค่อยดี ส่วนใหญ่มีความสามารถควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ได้น้อย การเห็นคุณค่าในตนเอง การใช้ชีวิตแบบสนุกสนานไปวัน ๆ และการไม่รู้จักรักหน้าที่ของตนเองย่อมน้อยตามมา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดตนเอง (Self-Determination) การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการควบคุมพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ลดลง เกิดความกังวลในการเข้าสังคมสูงเนื่องจากกลัวคนรอบข้างไม่ยอมรับ บุคคลดังกล่าวจึงขาดความตั้งใจที่จะควบคุมพฤติกรรมของตนเองในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่เป็นประจำ ในทางกลับกัน บุคคลเพศหญิง และนักเรียนนักศึกษาที่มีผลการเรียนเฉลี่ยมากซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสติปัญญาดีส่วนใหญ่มีความสามารถควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ได้มาก การเห็นคุณค่าในตนเอง การใช้ชีวิตแบบมีเป้าหมาย การรู้จักรักหน้าที่ของตนเอง และการมั่นใจในตนเองย่อมมากตามมา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้ทักษะการแสดงพฤติกรรม การกำหนดตนเองต่อการแสดงพฤติกรรมร่วมกับการรับรู้ทักษะทางสังคมเฉพาะด้านซึ่งไปมีอิทธิพลต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุคคลที่มีความตั้งใจควบคุมพฤติกรรมตนเองและเชื่อว่าตนเองมีทักษะในการควบคุมพฤติกรรมการดื่มจะมีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนสูงและมีความตั้งใจ และบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์น้อยลง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบอีกว่าคุณลักษณะงานวิจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของค่าดัชนีมาตรฐาน ได้แก่ ปีที่พิมพ์เผยแพร่ หน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง และสถิติทดสอบสมมติฐาน ซึ่งเป็นคุณลักษณะงานวิจัยในด้านลักษณะทั่วไป ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย และด้านวิธีวิทยาการวิจัย จึงเป็นที่ยืนยันว่าความแตกต่างของค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย เป็นผลมาจากความแตกต่างของผลจากรายงานวิจัย (Heterogeneity) ที่นำมาวิเคราะห์อภิमान โดยพิจารณาได้จากค่าค่าสถิติ Q และ I^2 ที่มีค่าค่อนข้างสูงและเข้าใกล้ 100% (Stogiannis, Siannis, & Androulakis, 2024; Kepes, Wang, & Cortina, 2023; Migliavaca, Stein, Colpani, Barker, Ziegelmann, Munn, & Falavigna, 2022) แสดงว่างานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยที่นำมาวิเคราะห์อภิमानในครั้งนี้มีความแตกต่างของผลจากรายงานวิจัย ซึ่งเป็นผลมาจากคุณลักษณะงานวิจัยที่มีความหลากหลายในเรื่องของปีที่พิมพ์เผยแพร่ หน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง และสถิติทดสอบสมมติฐาน การนำผลการวิจัยไปอ้างอิงหรือใช้ประโยชน์จึงควรแยกพิจารณาผลลัพธ์ตามกลุ่มย่อยของคุณลักษณะงานวิจัยดังกล่าว

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ห่อภิมาณหาค่าดัชนีมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย พบว่า มีค่าดัชนีมาตรฐานทั้งหมด 152 ค่า ประกอบด้วย 3 ปัจจัย โดยปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม มีจำนวนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด รองลงมา คือ ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคม และปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณหาค่าดัชนีมาตรฐานของแต่ละปัจจัย พบว่า ปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับปานกลาง ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคมมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับปานกลาง และปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคลมีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับต่ำ โดยตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับสูงคือตัวแปรการมีเพื่อนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงบวกระดับปานกลาง คือ ตัวแปรความกังวลในการเข้าสังคม ตัวแปรที่มีค่าดัชนีมาตรฐานเชิงลบระดับปานกลาง คือ ตัวแปรบรรทัดฐานทางสังคมของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตัวแปรความรู้ด้านการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตัวแปรเจตคติต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และตัวแปรสมรรถนะแห่งตนในการปฏิเสธการดื่ม ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ที่เหลือมีค่าดัชนีมาตรฐานระดับต่ำ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยหลักจากสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ปัจจัยหลักจากบริบททางสังคม และปัจจัยหลักจากภายในตัวบุคคล ล้วนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น อาทิ กระทรวงสาธารณสุขในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ศูนย์ศึกษาเพื่อการเลิกสุราและการเสพติด ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า จึงควรนำตัวแปรในกลุ่มปัจจัยเหล่านี้ไปใช้พิจารณาในการกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยการจัดโครงการสื่อสาร และกิจกรรมรณรงค์เพื่อสร้างภาพลักษณ์และสอดแทรกความรู้ที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบต่อนตนเองและสังคมจากการดื่มแอลกอฮอล์ โดยมุ่งเป้าไปที่กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ส่วนใหญ่มีกลุ่มเพื่อนและคนรอบข้างชักชวนให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และมักเกิดความกังวลว่ากลุ่มเพื่อนจะไม่ยอมรับหากปฏิเสธการดื่ม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มโอกาสในการไม่ดื่ม และเป็นการสร้างค่านิยมเพื่อลดการดื่ม และควรประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความยั่งยืนของโครงการและกิจกรรมดังกล่าว

1.2 ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรบรรทัดฐานทางสังคม และเจตคติต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย จึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่ารัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการควบคุม และบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรพิจารณาถึงการส่งเสริมการเฝ้าระวัง การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด การสร้างกลไก และมาตรการใหม่ ๆ ในการควบคุมและจัดการปัญหาแอลกอฮอล์ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด การเพิ่มอัตราค่าลงเจ้าหน้าที่ในวันหยุดราชการ วันหยุดสุดสัปดาห์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ การเพิ่มอัตราโทษผู้เมาแล้วขับและบังคับใช้กฎหมายอย่างรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องปรามสังคมและควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งในประชากรกลุ่มเสี่ยงและสังคมโดยรวม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งเป็นการวิเคราะห์ห่อภิมาณปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย โดยวิเคราะห์ห่อภิมาณจากงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์และเชิงเปรียบเทียบ การวิจัยครั้งต่อไป

จึงควรทำการวิเคราะห์ห่อภิมานแบบเครือข่าย (Network Meta-Analysis) ผลของโปรแกรมการลดพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย โดยวิเคราะห์ห่อภิมานจากงานวิจัยเชิงทดลองและกึ่งทดลอง ทั้งนี้เพื่อ ทำให้ผลการวิเคราะห์ห่อภิมานพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2 ผลการวิเคราะห์ห่อภิมานทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระดับทวิตัวแปร ในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำปัจจัยเหล่านี้รวมถึง ปัจจัยอื่น ๆ ไปทำการวิเคราะห์พหุตัวแปรโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ห่อภิมานด้วยโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Meta-Analytic Structural Equation Modeling) ในรูปแบบการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Model) การวิเคราะห์ องค์ประกอบ (Factor Analytic Model) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเต็มรูปแบบ (Full SEMs) เพื่อช่วยสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากยิ่งขึ้น

References

- Bowdring, M. A. & Sayette, M. A. (2023). Beer goggles or liquid courage? alcohol, attractiveness perceptions, and partner selection among men. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 84(4), 598–604. <https://doi.org/10.15288/jsad.22-00355>
- Cooper, H., Hedges, L. V., & Valentine, J. C. (2019). *The handbook of research synthesis and meta-analysis* (3rd ed.). New York, NY: Russell Sage Foundation.
- Corcoran, E., Doucette, H., Merrill, J. E., Pielech, M., López, G., Egbert, A., Nelapati, S., Gabrielli, J., Colby, S. M., & Jackson, K. M. (2023). A qualitative analysis of adolescents' perspectives on peer and influencer alcohol-related posts on social media. *Drug and Alcohol Review*, 43(1), 13–27. <https://doi.org/10.1111/dar.13720>
- DeLay, D., Burk, W. J., & Laursen, B. (2022). Assessing peer influence and susceptibility to peer influence using individual and dyadic moderators in a social network context: The case of adolescent alcohol misuse. *International Journal of Behavioral Development*, 46(3), 208–221. <https://doi.org/10.1177/01650254221084102>
- Department of Community Development. (2022). *Report on the quality of life of Thai people from basic needs data in 2022*. Bangkok: BTS Press Company Limited.
- Douglass, C. H., Block, K., Eghrari, D., Horyniak, D., Hellard, M. E., & Lim, M. S. C. (2022). “You have to drink with a little bit of shame”: Alcohol and other drug use among young people from migrant and ethnic minority backgrounds in Melbourne, Australia. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 23(2), 340–364. <https://doi.org/10.1080/15332640.2022.2091703>
- Eashwar, V. M. A., Umadevi, R., & Gopalakrishnan, S. (2020). Alcohol consumption in India—An epidemiological review. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 9(1), 49–55. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_873_19
- Flay, B. R. & Petraitis, J. (1994). The theory of triadic influence: a new theory of health behavior with implications for preventive interventions. *Advances in Medical Sociology*, 4, 19–44.
- Htet, H., Saw, Y. M., Saw, T. N., Htun, N. M. M., Mon, K. L., Cho, S. M., Thike, T., Khine, A. T., Kariya, T., Yamamoto, E., & Hamajima, N. (2020). Prevalence of alcohol consumption and its risk factors among university students: A cross-sectional study across six universities in Myanmar. *PLoS ONE* 15(2), e0229329. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0229329>

- Jenkins, P., Riddley, C., Lang-Lindsey, K., & Johnson, B. (2024). Examining demographic & socio-cultural factors as predictors of alcohol consumption among African American male college students attending an urban historically black college and university. *Social Work in Public Health, 39*(7), 767–777. <https://doi.org/10.1080/19371918.2024.2387022>
- Juntachum, W. (2006). *Meta-analysis of research results on smoking and alcohol drinking*. [Unpublished doctoral dissertation]. Srinakharinwirot University.
- Kepes, S., Wang, W., & Cortina, J. M. (2023). Heterogeneity in meta-analytic effect sizes: An assessment of the current state of the literature. *Organizational Research Methods, 27*(3), 369-413. <https://doi.org/10.1177/10944281231169942>
- Ketchu, K., Kachiangra, W., Jaimala, W., & Chaikoolvatan, C. (2020). Alcohol consumption behavior reduction model for undergraduate student: A systematic review. *Journal of Nursing Science & Health, 43*(3), 124-134. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/nah/article/view/217495/166535>
- Khamphang, R. (2022). Synthesizing the results of studies on drinking and driving issues in Thailand in 2021. Bangkok: Mahidol University.
- Matthay, E. C., Hagan, E., Gottlieb, L. M., Tan, M. L., Vlahov, D., Adler, N., & Glymour, M. M. (2021). Powering population health research: Considerations for plausible and actionable effect sizes. *SSM - Population Health, 14*, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2021.100789>
- Marqués-Sánchez, P., Quiroga Sánchez, E., Liébana-Presa, C., Fernández-Martínez, E., García-Rodríguez, I., Benítez-Andrades, J. A. (2020) The consumption of alcohol by adolescent schoolchildren: Differences in the triadic relationship pattern between rural and urban environments. *PLoS ONE, 15*(11), e0241135. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0241135>
- Migliavaca, C.B., Stein, C., Colpani, V., Barker, T.H., Ziegelmann, P.K., Munn, Z., & Falavigna, M. (2022). Meta-analysis of prevalence: I2 statistic and how to deal with heterogeneity. *Research Synthesis Methods, 13*(3), 363-367. <https://doi.org/10.1002/jrsm.1547>
- Ministry of Public Health. (2022). *National alcohol control action plan, phase 2 (2022-2027)*. Aksorn Graphic and Design Publishing.
- Ministry of Transport. (2023). *Road accidents in 2022*. <https://datagov.mot.go.th/dataset/7e077ffd-dc4f-4dc6-a71c-0813726f3c12/resource/94b10b47-7bda-4f11-b6ce-e45c447c8dcd/download/accident2022.xlsx>
- National Statistical office. (2021). *Health behaviour of population survey 2021*. Bangkok, Thailand: Author.
- Nayab, A., Fatima, S., Rustam, S. A., Gul, A., Khan, A. U., Bibi, A., Begum, K., Qureshi, M. U., & Qayum, J. (2022). Alcohol consumptions and prevention of underage alcohol consumption in Pakistan. *Comprehensive Research and Reviews in Life Sciences, 1*(1), 14–21. <https://doi.org/10.57219/crrls.2022.1.1.0033>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ...Moher, D.

- (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372(71), 1-9. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Paul, J., & Barari, M. (2022). Meta-analysis and traditional systematic literature reviews-What, why, when, where, and how? *Psychology & Marketing*, 39, 1099–1115. <https://doi.org/10.1002/mar.21657>
- Plata, M. G., Laghi, F., Zammuto, M., & Pastorelli, C. (2023). Refusal self-efficacy and alcohol-related behaviours in community samples: a systematic review and meta-analysis. *Curr Psychol* 42, 29349–29376. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03954-7>
- Popova, S., Dozet, D., Laboni, S. A., Brower, K., & Temple, V. (2021). Why do women consume alcohol during pregnancy or while breastfeeding? *Drug and Alcohol Review*, 41(4), 759-777. <https://doi.org/10.1111/dar.13425>
- Prutipinyo, C. (2022). *A synthesis of alcohol control measures from research in Thailand*. Bangkok: Mahidol University.
- Saengow, U., Jinpon, P., Khunpol, S., Laohaprapanon, A., & Asksonthong, R. (2019). *Review of research methodologies for assessing effects of price, product differentiation, availability, and marketing on drinking behavior and impact of alcohol*. Center of Excellence in Health System and Medical Research (CE-HSMR), Walailak University. <https://cas.or.th/?p=6499>
- Satsanaphitak, A., Kongpradit, S., & Thamrongjariyakul, J. (2020). The synthesis of limiting alcohol drinking access in the group of ASEAN countries. *Journal of Management Science Review*, 22(2), 81-93. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/msaru/article/view/244922/167778>
- Shorten A., Bratches R., & Shorten B. (2025). What is a meta-analysis? *Evidence-Based Nursing*, 28(2), 74-76. <https://doi.org/10.1136/ebnurs-2024-104230>
- Snyder, F. J. & Flay, B. R. (2012). *Brief Introduction to the Theory of Triadic Influence*. Purdue University. Retrieved May 14, 2023, from <https://silo.tips/download/brief-introduction-to-the-theory-of-triadic-influence>
- Stogiannis, D., Siannis, F., & Androulakis, E. (2024). Heterogeneity in meta-analysis: a comprehensive overview. *The International Journal of Biostatistics*, 20(1), 169-199. <https://doi.org/10.1515/ijb-2022-0070>
- The jamovi project. (2024). Jamovi (Version 2.5) [Computer Software]. <https://www.jamovi.org>
- The Secretariat of the Cabinet. (2022). *National Alcohol Control Action Plan, Phase 2 (2022-2027)*. https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2565/P_406951_1.pdf
- Tongsamsi, K., & Tongsamsi, I. (2019). Family violence resulting alcohol misuse: an analysis of Thai newspapers' reports during 2011-2015. *Walailak Journal of Social Science*, 12(1), 61-90. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/asi/article/view/199525>
- Wiratchai, N. (1999). *Meta-analysis*. Bangkok: Chulalongkorn University.

An Analysis of the Application of Social Media for Corporate Communications Among Local Administrative Organizations in Khon Kaen Province การวิเคราะห์การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสื่อสารองค์กร ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

Kasipat Thonmanee¹, Pathompohn Mangma², Charotorn Sanmano³, Thanakit Philaha³, Thanachock Khampong³, Thanaphum Tharanisaratipong³, Thanyaphat Phiphatphamonkul³, Silarat Poonsri³, and Grichawat Lowatcharin^{3*}

กษิพัทธ์ ทอนมณี¹, ปฐมพร มั่งมา², ชโรธร สารมะโน³, ธนกิตต์ พิลaha³, ธนโชค คำป้อง³,
ธนภูมิ ธารณิสรติพงษ์³, ธัญญภาทร พิพัฒน์ภมรกุล³, ศิลารัตน์ พูนศรี³, และ กฤษวรวรณ โล่ห์วัชรินทร์^{3*}

¹Management for Development College, Thaksin University

¹วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

²Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education

²สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

³College of Local Administration, Khon Kaen University

³วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*Corresponding Author, E-mail: grichawat@kku.ac.th

Article Info

■ Received: February 6, 2025

■ Revised: December 27, 2025

■ Accepted: December 28, 2025

■ Available online: December 30, 2025

Abstract

This study aims to examine and compare the use of social media for organizational communication among local government organizations in Khon Kaen Province. A qualitative research approach was employed, with data collected from the Facebook pages of eight local government organizations and analyzed using qualitative content analysis. The findings indicate substantial variations in social media use for organizational communication across different levels of local government. Lower-tier local government organizations—particularly certain town municipalities, subdistrict municipalities, and subdistrict administrative organizations—tend to emphasize posts related to public service delivery and rapid responses to local issues. In contrast, upper-tier local government organizations, such as provincial administrative organizations, as well as lower-tier organizations in the category of city municipalities, primarily focus on content promoting quality of life and the management of organizational functions and missions. Furthermore, the results reveal that the outcomes of social media use are not necessarily associated with organizational size. In some cases, lower-tier local government organizations in the town municipality category were able to generate higher levels of public engagement than upper-tier organizations, such as provincial administrative organizations, and

lower-tier city municipalities, as reflected in significantly higher numbers of comments and shares. Accordingly, local government organizations should develop social media strategies that are aligned with their specific organizational contexts and foster sustainable public participation through content that effectively addresses community-level needs.

Keywords: Corporate Communication, Digital Government, Local Administrative Organization, Social Media

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบวิธีการใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับการสื่อสารองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเพจเฟซบุ๊กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 8 แห่ง และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษพบว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสื่อสารองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง กลุ่มเทศบาลเมืองบางแห่ง กลุ่มเทศบาลตำบลบางแห่ง และกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ความสำคัญกับการโพสต์ในประเด็นการจัดทำบริการสาธารณะและการตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน อย่างองค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง กลุ่มเทศบาลนคร เน้นการโพสต์ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการบริหารจัดการภารกิจของหน่วยงาน นอกจากนี้ยังพบว่า ผลลัพธ์ของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้สัมพันธ์กับขนาดขององค์กรเสมอไป โดยบางครั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง กลุ่มเทศบาลเมืองสามารถสร้างการมีส่วนร่วมที่สูงกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน อย่างองค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง กลุ่มเทศบาลนคร ในด้านจำนวนการแสดงความคิดเห็นและการแชร์อย่างมีนัยสำคัญ ฉะนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนากลยุทธ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนผ่านเนื้อหาที่ตอบสนองความต้องการในระดับชุมชน

คำสำคัญ: การสื่อสารองค์กร, รัฐบาลดิจิทัล, สื่อสังคมออนไลน์, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทนำ

เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการทำงาน การเรียนรู้ และการเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายของผู้คนทั่วโลก ประเทศต่าง ๆ ได้นำเทคโนโลยีเหล่านี้มาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในกิจการต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งการประยุกต์ใช้เหล่านี้มีส่วนสำคัญในการจัดทำบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Haleem et al., 2022; Rosenbloom et al., 2022) พัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัลนับตั้งแต่ทศวรรษ 1990 ได้ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนทั่วโลกทั้งในเขตชุมชนเมืองและเขตชนบท สำหรับภาครัฐเทคโนโลยีดังกล่าวได้นำมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในการติดต่อสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการให้บริการสาธารณะ ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการที่สะดวกและรวดเร็ว เพิ่มความโปร่งใส และความเชื่อมั่นในระบบการให้บริการสาธารณะของรัฐบาล (Lowatcharin, 2024; Kaewsrinmol, 2022)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาและมีความมุ่งมั่นในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในหลายภาคส่วน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ประเทศไทยได้ดำเนินการตามแนวนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมศักยภาพในการบริหารจัดการของภาครัฐ สำหรับประเทศไทย แนวนโยบายนี้ได้ถูกขับเคลื่อนผ่านโครงการ e-Thailand ซึ่งเป็นกลไกในการพัฒนาระบบบริหารภาครัฐให้มีความแม่นยำและสะดวกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดช่องว่างทางสังคมและส่งเสริมความเท่าเทียมกันในสังคม โดยการกระจายความเจริญไปยังพื้นที่ชนบทอย่างทั่วถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศจึงจำเป็นต้องปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางที่วางไว้ (Kamudhamas, 2022)

ในปี พ.ศ. 2567 ประเทศไทยมีประชากรราว 71 ล้านคน แต่มีการเปิดใช้ข้อมูลเซลล์สูงถึง 97.81 ล้านเลขหมาย ซึ่งสะท้อนถึงความนิยมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสารและเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตราว 63.21 ล้านคน และผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ประมาณ 49.10 ล้านคน ตัวเลขเหล่านี้บ่งบอกถึงการเติบโตของแพลตฟอร์มดิจิทัลในชีวิตประจำวันของประชาชน โดยสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดจำนวน 5 อันดับ ในประเทศไทยประกอบด้วย เฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตต็อก เฟซบุ๊กเมสเซนเจอร์ และอินสตาแกรม (Datareportal, 2024)

ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ ในฐานะช่องทางที่รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐทุกระดับสามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนได้รับรู้ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความโปร่งใส การตอบสนองความต้องการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปกครองสาธารณะด้วย จังหวัดขอนแก่นเป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญและเป็นเมืองต้นแบบของเมืองอัจฉริยะในประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดขอนแก่นมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้การให้บริการสาธารณะมีความรวดเร็ว สะดวก ประหยัด และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของบริการสาธารณะ (Kamudhamas, 2022) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น มีแนวโน้มที่จะนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ เช่น การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารหรือโครงการต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้การสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลจากภาครัฐเป็นไปอย่างรวดเร็วและประหยัด ทั้งยังช่วยลดต้นทุนในการบริหารจัดการ (Sangsuriyaka & Lowatcharin, 2019; Pornkuna & Lowatcharin, 2020; Saenbut & Lowatcharin, 2022) การศึกษานี้จึงมุ่งตอบคำถามการวิจัยที่ว่า “การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสื่อสารองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นมีความแตกต่างกันอย่างไร”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับการสื่อสารองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับการสื่อสารองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

การทบทวนวรรณกรรม

พื้นที่สาธารณะและการมีส่วนร่วมทางดิจิทัลของการจัดการปกครองในระดับท้องถิ่น

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงเป็นพื้นที่สาธารณะทางดิจิทัล โดยให้ภาครัฐนำข้อมูล ความคิดเห็น รวมถึงการตัดสินใจของประชาชนมาใช้ เพื่อพัฒนาการทำงานของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและตรงต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญหนึ่งของแนวทางการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่ตอบสนองต่อแนวนโยบายของรัฐบาลและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (UN Sustainable Development Goals: SDG) (Digital Government Development Agency, 2023) แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ของ Habermas ในปี 1962 เป็นต้นมาและวรรณกรรมสืบเนื่องจากแนวคิดนี้มีขอบเขตไปสู่พรมแดนทางดิจิทัลมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้สร้างพื้นที่ในการอภิปรายสำหรับพลเมือง โดยได้เปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธารณะรูปแบบดั้งเดิมไปสู่ออนไลน์มากขึ้น เพื่อโต้ตอบระหว่างรัฐบาลกับพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลไกท้องถิ่นเป็นตัวแสดงของรัฐบาลสำหรับการจัดการปกครองในระดับท้องถิ่น อำนาจการบริหารทรัพยากรของรัฐและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมทางดิจิทัลมากขึ้นของประชาชนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ให้เกิดความครอบคลุม (Inclusivity) และความโปร่งใส ในการจัดการปกครอง (Bertot, Jaeger, & Grimes, 2012; Barabanov & Usacheva, 2024; Chen et al., 2020; Reilly, 2020; Setthasuravich et al., 2024)

การมีส่วนร่วมทางดิจิทัลสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการมีส่วนร่วมช่วยเพิ่มความโปร่งใส ครอบคลุม และให้บริการดีขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยการใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มดิจิทัล ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจให้ข้อเสนอแนะ และเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมทางดิจิทัลช่วยลดช่องว่างระหว่างประชาชนกับหน่วยงาน ส่งเสริมความไว้วางใจและความร่วมมือ (Gilman & Peixoto, 2019; Hovik & Giannoumis, 2022; Tejedo-Romero et al., 2022) ยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วมทางดิจิทัลยังส่งเสริมการนับรวม โดยให้กลุ่มต่าง ๆ รวมถึงชุมชนที่ถูกกล่เลย มีส่วนร่วมในการกำกับดูแล ตัวอย่างเช่น การสำรวจออนไลน์ แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย และการเป็นรัฐบาลหรือภาครัฐอิเล็กทรอนิกส์ทำให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคทางภูมิศาสตร์หรือทางกายภาพ (Bricout et al., 2021; Saner & Nguyen, 2020, Reneland-Forsman, 2018)

การบูรณาการการมีส่วนร่วมทางดิจิทัลเข้ากับการบริหารท้องถิ่นสามารถแปลงวิธีการทำงานของภาครัฐให้ตอบสนองได้ดีขึ้น รับผิดชอบมากขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เมื่อเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้นนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องและการลงทุนในเครื่องมือดิจิทัลจะยังคงมีความจำเป็นต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสาธารณชนที่มีประสิทธิภาพ

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่มีความคุ้มค่าในเชิงการบริหารแทบทุกด้านมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ดังการศึกษาของ Blank and Niaounakis (2021) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับความยั่งยืนทางการเงินและการให้บริการสาธารณะ โดยได้แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่มักจะได้เปรียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ในแง่ของการประหยัดค่าใช้จ่ายในการบริหาร (Economies of Scale) ซึ่งช่วยลดต้นทุนในการบริหารงานต่าง ๆ เช่น การจัดซื้อจัดจ้างในปริมาณที่มากในแต่ละครั้ง อาจได้รับส่วนลดจากผู้จัดจำหน่าย เป็นต้น จึงส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขนาดใหญ่ มีความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการให้บริการแก่ประชาชนในต้นทุนที่ต่ำกว่า เมื่อเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก

อย่างไรก็ตามการเพิ่มขนาดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความใหญ่ขึ้นอาจจะทำให้ความยืดหยุ่นในองค์กรลดลงเนื่องจากโครงสร้างขององค์กรก็จะมีขนาดใหญ่มากขึ้นและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงอาจก่อให้เกิดความใกล้ชิดและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับประชาชนในท้องถิ่นลดลงตามมา

ในขณะที่ Steiner et al. (2018) ชี้ให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กมีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้รวดเร็วและยืดหยุ่นในแง่ของการบริหารจัดการมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ เนื่องจากมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เรียบง่ายและขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจมีความไม่ซับซ้อน จึงทำให้ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้รวดเร็วกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ทั้งนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กอาจมีศักยภาพในการรวมทรัพยากรและการพัฒนาโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ได้ไม่เท่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่กว่า ซึ่งถือเป็นข้อเสียเปรียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก

สำหรับการสื่อสารองค์กรผ่านสื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย การศึกษาของ Rattanawipa (2023) พบว่า เทศบาลนครปากเกร็ดสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการให้ความสำคัญในระดับนโยบายของผู้บริหารสูงสุด โดยกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาล ให้มีโครงสร้างพื้นฐานของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมถึงจัดให้มีระบบประชาสัมพันธ์และบริการข้อมูลข่าวสารของเทศบาลผ่านช่องทางหรือสื่อที่ใช้ในการสื่อสารแบบผสมผสาน ทั้งช่องทางตามแนวทางแบบเดิมและตามแนวทางเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องที่หลากหลายกลุ่ม หลายระดับ ทั้งภายในและภายนอกเทศบาล เช่นเดียวกับการศึกษาของ Tokeaw & Suksoe (2024) ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารเพื่อเป็นการรับเรื่องราวร้องเรียน ร้องทุกข์ หรือพูดคุยตามปกติ โดยมีการสื่อสารอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ Sirisuntornpaiboon (2024) พบว่า การใช้สื่อใหม่ในการประชาสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตมีการใช้ทั้งสื่อใหม่และสื่อดั้งเดิมผสมผสานกัน โดยสื่อที่ถูกใช้งานมากที่สุดคือ เฟซบุ๊ก (Facebook) ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มหลักที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมถึง เว็บไซต์ และ รายงานประจำปี ที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายเช่นกัน ในขณะที่ไลน์ (Line) และยูทูบ (YouTube) มีการใช้งานสำหรับการประชาสัมพันธ์ในบางกรณี นอกจากนี้การวิเคราะห์เนื้อหาบนเพจเฟซบุ๊ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตพบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มีรูปแบบการเขียนเป็นข่าว พร้อมภาพประกอบ ซึ่งเป็นการสื่อสารที่เข้าใจง่าย และมีความถี่เฉลี่ยในการโพสต์ประมาณ 4.7 ครั้งต่อวัน

การศึกษახอบทบาทของเครื่องมือการฟังเสียงทางสังคม (SLTs) ในการจัดการปกครองท้องถิ่นของเทศบาลนครขอนแก่น ของ Setthasuravich et al. (2024) ชี้ให้เห็นว่า การแสดงความคิดเห็นหรือการโพสต์ผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือการตอบสนองของเทศบาลได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีเฟซบุ๊กเป็นสื่อสังคมออนไลน์ช่องทางหลัก โดยการมีส่วนร่วมเหล่านี้สามารถสร้างความโปร่งใสให้การจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 8 แห่ง ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน (Upper Tier) และระดับล่าง (Lower Tier) ครอบคลุมประเภท ดังนี้ 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด

2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่างมีความแตกต่างกันในหลากหลายด้าน อาทิ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ประชากร ทรัพยากร เป็นต้น (King Prajadhipok's Institute, 2024) ผู้วิจัยจึงศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 4 รูปแบบ ได้แก่ 1. เทศบาลนคร 2. เทศบาลเมือง 3. เทศบาลตำบล และ 4. องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลนครมีเพียงประเภทละ 1 หน่วยงาน เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นมีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบดังกล่าวประเภทละ 1 แห่งเท่านั้น กรณีเทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาแห่งละ 2 หน่วยงานตามจำนวนประชากร โดยจำแนกเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดและน้อยที่สุดของแต่ละประเภท

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการวิจัยจำนวน 8 แห่ง ประกอบด้วย 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น (“อบจ.”) 2) เทศบาลนครขอนแก่น (“เทศบาลนคร”) 3) เทศบาลเมืองศิลา (“ศิลา”) 4) เทศบาลเมืองพล (“เมืองพล”) 5) เทศบาลตำบลหนองแก (“หนองแก”) 6) เทศบาลตำบลบ้านเป็ด (“บ้านเป็ด”) 7) องค์การบริหารส่วนตำบลแดงใหญ่ (“แดงใหญ่”) 8) องค์การบริหารส่วนตำบลแคนเหนือ (“แคนเหนือ”)

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลเพื่อวิเคราะห์การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ที่มุ่งเน้นไปที่การแสดงความคิดเห็น การแสดงความรู้สึก การมีส่วนร่วมของผู้ติดตาม และการมีส่วนร่วมของผู้ติดตาม โดยรวบรวมข้อมูลจากเพจเฟซบุ๊กทางการขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายระหว่างวันที่ 15 มิถุนายน ถึงวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2567 และบันทึกข้อมูล ณ วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2567 เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำผลมาดำเนินการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) เพื่อจำแนกประเภทของการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ผ่านตัวชี้วัด จำนวน 4 ตัวชี้วัด ของ Mongkol (2019) และ Kanokwan (2019) ได้แก่ อัตราการแสดงความรู้สึก (Applause Rate) เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ติดตามต่อเนื้อหา ถ้าอัตราการแสดงความรู้สึกสูงหมายความว่าเนื้อหานั้นเป็นที่ชื่นชอบ

$$\% \text{ Applause Rate} = \frac{\text{แสดงความรู้สึก}}{\text{ผู้ติดตาม}} \times 100$$

อัตราการแสดงความคิดเห็น (Comment Rate) เพื่อวิเคราะห์ปฏิกิริยาของผู้ติดตามที่มีต่อเนื้อหาผ่านการแสดงความคิดเห็น ทำให้ทราบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างไรต่อสื่อสังคมออนไลน์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

$$\% \text{ Comment Rate} = \frac{\text{แสดงความรู้สึก}}{\text{ผู้ติดตาม}} \times 100$$

อัตราการขยายเนื้อหาหรือการแชร์ (Amplification Rate) เพื่อวิเคราะห์การขยายตัวและส่งต่อเนื้อหา ถ้าอัตราการแชร์สูงหมายความว่าเนื้อหานั้นสามารถเพิ่มผู้เข้าชมเนื้อหาได้มากขึ้น

$$\% \text{ Amplification Rate} = \frac{\text{แสดงความรู้สึก}}{\text{ผู้ติดตาม}} \times 100$$

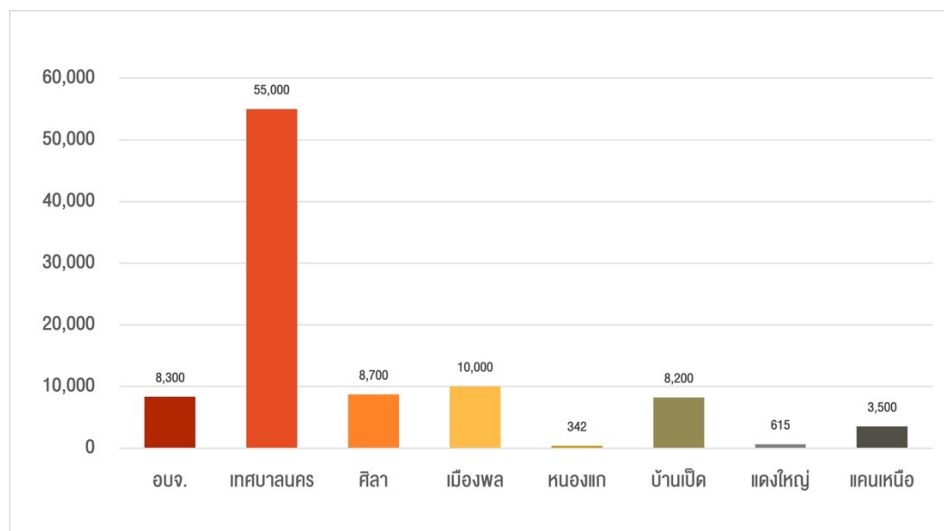
อัตราส่วนมีส่วนร่วมของผู้ติดตาม (Engagement Rate) เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้ติดตาม หากการมีส่วนร่วมสูงจะทราบได้ว่าเนื้อหาการโพสต์นั้นมีคุณภาพและดึงดูดผู้ติดตามให้มีส่วนร่วม

$$\% \text{ Avg Engagement Rate} = \frac{\text{การแสดงความรู้สึก+การแสดงความคิดเห็น+แชร์}}{\text{จำนวนผู้ติดตาม}} \times 100$$

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากเฟสบุ๊คขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 8 แห่งในจังหวัดขอนแก่น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทอย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปพบว่า เทศบาลนครขอนแก่น มีจำนวนผู้ติดตามมากที่สุด จำนวน 55,000 คน (ภาพ 1) และมีจำนวนการโพสต์มากที่สุด จำนวน 514 ครั้ง (ตาราง 1)

ในด้านการมีส่วนร่วม พบว่า เทศบาลเมืองศิลามีการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด จำนวน 291 ครั้ง ส่วนในด้านการแสดงความรู้สึกเทศบาลเมืองเมืองพลมีการแสดงความรู้สึกมากที่สุด จำนวน 5,614 ครั้ง และการแชร์พบว่า เทศบาลเมืองเมืองพลมีจำนวนการแชร์สูงที่สุดรวม 1,144 ครั้ง (ตาราง 1)

ภาพ 1 จำนวนผู้ติดตามเฟสบุ๊คเพจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 แห่ง

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 แห่ง

ข้อมูลทั่วไป	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น							
	อบจ.	เทศบาลนคร	ศิลา	เมืองพล	หอนงแก	บ้านเปิด	แดงใหญ่	แคนเหนือ
ผู้ติดตาม (ราย)	8,300	55,000	8,700	10,000	342	8,200	615	3,500
การโพสต์ (ครั้ง)	228	514	193	314	20	122	14	119
การแสดงความคิดเห็น (ครั้ง)	25	84	291	207	7	150	23	67
การแสดงความรู้สึก (ครั้ง)	3,106	3,285	4,967	5,614	115	1,931	168	824
การแชร์ (ครั้ง)	240	242	380	1,144	38	376	12	131

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นการโพสต์ผ่านช่องทางเฟซบุ๊กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในประเด็นการสื่อสารที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน อย่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีการโพสต์ประเด็นด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตมากที่สุด จำนวน 62 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 27.19 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 228 โพสต์ เช่นเดียวกับกลุ่มเทศบาลนคร อย่างเทศบาลนครขอนแก่นที่มีการโพสต์เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวมากที่สุดเช่นเดียวกัน จำนวน 149 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 28.99 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 514 โพสต์

ในขณะที่กลุ่มเทศบาลเมือง พบว่า เทศบาลเมืองศีลามีการโพสต์ประเด็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพมากที่สุดเช่นเดียวกัน คือจำนวน 56 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 29.02 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 193 โพสต์ ซึ่งแตกต่างจากเทศบาลเมืองเมืองพลที่เป็นเทศบาลเมืองเช่นกันแต่มีการโพสต์ประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจ รวมถึงประเด็นด้านการประชาสัมพันธ์ ประเด็นละ 84 โพสต์ หรือคิดเป็นร้อยละ 26.75 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 314 โพสต์

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเทศบาลตำบล พบว่า เทศบาลตำบลบ้านเป็ดมุ่งเน้นไปที่การประชาสัมพันธ์มากที่สุดเช่นเดียวกับกลุ่มเทศบาลเมือง จำนวน 41 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 33.61 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 122 โพสต์ แตกต่างจากเทศบาลระดับเดียวกันอย่างเทศบาลตำบลหนองแอกที่มุ่งเน้นการโพสต์ประเด็นด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจมากที่สุด จำนวน 9 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 45.0 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 20 โพสต์

ในกลุ่มขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลแดงใหญ่มีการโพสต์ประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด จำนวน 4 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 28.57 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 14 โพสต์ แตกต่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลแคนเหนือที่มีการโพสต์ประเด็นเกี่ยวกับประเด็นด้านการบริหารจัดการและสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจมากที่สุด จำนวน 33 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 27.73 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมด 119 โพสต์ (ตาราง 2)

ตาราง 2 ประเด็นการโพสต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเด็นการโพสต์	จำนวนการโพสต์ (ร้อยละ)							
	อบจ.	เทศบาลนคร	ศีลา	เมืองพล	หนองแอก	บ้านเป็ด	แดงใหญ่	แคนเหนือ
โครงสร้างพื้นฐาน	0 (0.00)	2 (0.39)	27 (13.99)	6 (1.91)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (7.14)	21 (17.65)
การส่งเสริมคุณภาพชีวิต	62 (27.19)	149 (28.99)	56 (29.02)	51 (16.24)	2 (10.00)	30 (24.59)	3 (21.43)	24 (20.17)
จัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบ	10 (4.39)	28 (5.45)	6 (3.11)	15 (4.78)	0 (0.00)	7 (5.74)	2 (14.29)	1 (0.84)
การวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว	25 (10.96)	23 (4.47)	6 (3.11)	5 (1.59)	0 (0.00)	23 (18.85)	0 (0.00)	3 (2.52)
การบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	14 (6.14)	19 (3.70)	14 (7.25)	10 (3.18)	0 (0.00)	7 (5.74)	4 (28.57)	10 (8.40)

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเด็นการโพสต์	จำนวนการโพสต์ (ร้อยละ)							
	อบจ.	เทศบาลนคร	ศิลา	เมืองพล	หนองแก	บ้านเป็ด	แดงใหญ่	แคนเหนือ
การศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	28 (12.28)	42 (8.17)	15 (7.77)	36 (11.46)	6 (30.00)	2 (1.64)	1 (7.14)	14 (11.76)
การบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติการกิจ	55 (24.12)	124 (24.12)	31 (16.06)	84 (26.75)	9 (45.00)	7 (5.74)	0 (0.00)	33 (27.73)
ภารกิจอื่น	25 (10.96)	81 (15.76)	13 (6.74)	23 (7.32)	1 (5.00)	5 (4.10)	3 (21.43)	12 (10.08)
การประชาสัมพันธ์ข้อมูลอื่น	9 (3.95)	46 (8.95)	25 (12.95)	84 (26.75)	2 (10.00)	41 (33.61)	2 (7.14)	1 (0.84)
รวม	228 (100.00)	514 (100.00)	193 (100.00)	314 (100.00)	20 (100.00)	122 (100.00)	14 (100.00)	119 (100.00)

การวิเคราะห์รูปแบบการโพสต์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การใช้สื่อผสมเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากทุกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศบาลตำบลบ้านเป็ด และเทศบาลตำบลหนองแก ที่มีรูปแบบการโพสต์แบบสื่อผสมในสัดส่วนร้อยละ 100 ในทิศทางเดียวกันกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และเทศบาลนครขอนแก่น ที่รูปแบบการโพสต์แบบสื่อผสมได้รับความนิยมในสัดส่วนร้อยละ 93.86 และ 98.44 ตามลำดับ สำหรับรูปแบบการโพสต์อื่น ๆ อาทิ การโพสต์รูปภาพ การถ่ายทอดสด และการแชร์จากภายนอก พบว่า เทศบาลเมืองเมืองพล มีการใช้งานรูปแบบการโพสต์เหล่านี้มากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ (ตาราง 3)

ตาราง 3 รูปแบบการโพสต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนการโพสต์ (ร้อยละ)							
	อบจ.	เทศบาลนคร	ศิลา	เมืองพล	หนองแก	บ้านเป็ด	แดงใหญ่	แคนเหนือ
รูปภาพ	7 (3.07)	8 (1.56)	0 (0.00)	5 (1.59)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (14.29)	0 (0.00)
ข้อความ	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (0.64)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
วิดีโอ	1 (0.44)	0 (0.00)	0 (0.00)	11 (3.50)	1 (5.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
การถ่ายทอดสด (Live)	3 (1.32)	0 (0.00)	0 (0.00)	26 (8.28)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)

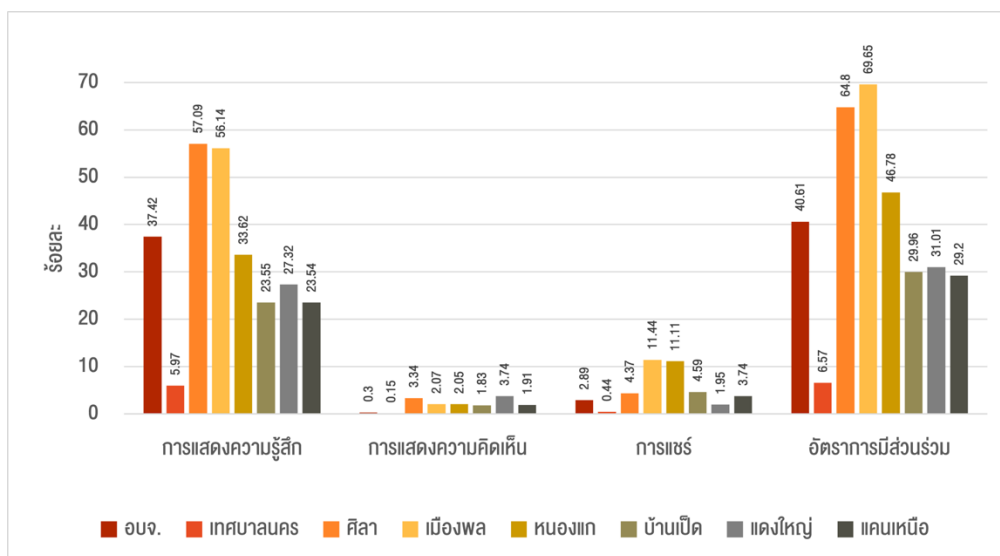
ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนการโพสต์ (ร้อยละ)							
	อบจ.	เทศบาลนคร	ศิลา	เมืองพล	หนองแก	บ้านเป็ด	แดงใหญ่	แคนเหนือ
การแชร์จากภายนอก	3 (1.32)	0 (0.00)	17 (8.81)	88 (28.03)	1 (5.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
สื่อผสม	214 (93.86)	506 (98.44)	176 (91.19)	182 (57.96)	18 (90.00)	122 (100.00)	12 (85.17)	119 (100.00)
รวม	228 (100.00)	514 (100.00)	193 (100.00)	314 (100.00)	20 (100.00)	122 (100.00)	14 (100.00)	119 (100.00)

การวิเคราะห์อัตราการแสดงความรู้สึก การแสดงความคิดเห็น การแชร์ และการมีส่วนร่วมของผู้ติดตามบนเพจเฟซบุ๊กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เทศบาลเมืองศิลา และเทศบาลเมืองเมืองพล มีอัตราการแสดงความรู้สึกและอัตราการแชร์สูงกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ โดยอัตราการแสดงความรู้สึกร้อยละ 57.09 และร้อยละ 56.14 ตามลำดับ นอกจากนี้ เทศบาลเมืองเมืองพล ยังมีอัตราการแชร์สูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 11.44 ซึ่งสูงกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ สำหรับอัตราการแสดงความคิดเห็นขององค์กรบริหารส่วนตำบลแดงใหญ่ มีอัตราการแสดงความคิดเห็นสูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 3.74 และท้ายที่สุดอัตราการมีส่วนร่วม พบว่า เทศบาลเมืองศิลา และเทศบาลเมืองเมืองพล มีอัตราการมีส่วนร่วมสูงที่สุดร้อยละ 64.80 และร้อยละ 69.65 ตามลำดับ (ตาราง 4 และภาพ 2)

ตาราง 4 อัตราการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก การแชร์ และการมีส่วนร่วม

รายการ	อัตราการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก การแชร์ และการมีส่วนร่วม							
	อบจ.	เทศบาลนคร	ศิลา	เมืองพล	หนองแก	บ้านเป็ด	แดงใหญ่	แคนเหนือ
ผู้ติดตาม (ราย)	8,300	55,000	8,700	10,000	342	8,200	615	3,500
การโพสต์ (ครั้ง)	228	514	193	314	20	122	14	119
อัตราการแสดงความรู้สึก	3,106 (37.42%)	3,285 (5.97%)	4,967 (57.09%)	5,614 (56.14%)	115 (33.62%)	1,931 (23.55%)	168 (27.32%)	824 (23.54%)
อัตราการแสดงความคิดเห็น	25 (0.30%)	84 (0.15%)	291 (3.34%)	207 (2.07%)	7 (2.05%)	150 (1.83%)	23 (3.74%)	67 (1.91%)
การแชร์	240 (2.89%)	242 (0.44%)	380 (4.37%)	1,144 (11.44%)	38 (11.11%)	376 (4.59%)	12 (1.95%)	131 (3.74%)
การมีส่วนร่วม	3,371 (40.61%)	3,611 (6.57%)	5,638 (64.80%)	6,965 (69.65%)	160 (46.78%)	2,457 (29.96%)	203 (33.01%)	1,022 (29.20%)

ภาพ 2 อัตราการมีส่วนร่วมของผู้ติดตามในเฟซบุ๊กเพจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 แห่ง

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบวิธีการใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับการสื่อสารองค์กรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเทศบาลเมือง สามารถสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและการมีส่วนร่วมในสื่อสังคมออนไลน์กับประชาชนได้ดีกว่าองค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง กลุ่มเทศบาลนครอย่างเทศบาลนครขอนแก่น ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมผ่านสื่อสังคมออนไลน์อาจเกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเทศบาลเมืองที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและยืดหยุ่นกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blank and Niaounakis (2021) ที่ชี้ให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่มีความใกล้ชิดและความสัมพันธ์กับประชาชนน้อยกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก เนื่องจากการสื่อสารและการตอบสนองต่อความต้องการ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วเท่ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ในทิศทางเดียวกัน Steiner et al. (2018) ศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กมีกระบวนการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่

ในทิศทางตรงกันข้าม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน อย่างองค์กรบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง กลุ่มเทศบาลนคร ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเชิงกลยุทธ์มากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่การสร้างภาพลักษณ์และการสื่อสารเชิงรุก แต่กลับพบว่าอัตราการมีส่วนร่วมจากประชาชนค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง กลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและประชาชนอาจไม่ได้มีความใกล้ชิดกัน สอดคล้องกับงานของ Dobos and Jenei (2015) ที่ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์จำเป็นต้องมีการออกแบบและคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับประชาชน รวมถึงการพัฒนาทักษะและความพร้อมของบุคลากรในการจัดการการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล

การวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะและทรัพยากรของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเทศบาลตำบล และกลุ่มองค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อให้สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในงานของ Mergel (2013) ที่มุ่งเน้นการพัฒนากลยุทธ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์

ในภาครัฐเพื่อเพิ่มความสามารถในการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่จำเป็นต้องพัฒนาแนวปฏิบัติและกลไกเพื่อส่งเสริมความสามารถ ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารองค์กรผ่านสื่อดิจิทัล

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นมีความแตกต่างกัน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเทศบาลเมืองสามารถสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับประชาชนได้มากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นและเทศบาลนครขอนแก่น โดยเทศบาลเมืองทั้ง 2 แห่ง มีอัตราการมีส่วนร่วมสูงถึงร้อยละ 64.80 และ 69.65 ตามลำดับ เช่นเดียวกันกับอัตราการแสดงความคิดเห็น อัตราการแชร์ และอัตราการแสดงความรู้สึกที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถทำได้ดีกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตตัวเมืองที่มีประชากรจำนวนมากอย่างเทศบาลนครขอนแก่น อย่างไรก็ตาม อัตราการมีส่วนร่วมจากประชาชนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และเทศบาลนครขอนแก่น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารองค์กรที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ให้สอดคล้องกับลักษณะและเป้าหมายขององค์กร โดยเน้นการสร้างเนื้อหาที่หลากหลาย อาทิ วิดีโอ การถ่ายทอดสด และกิจกรรมที่กระตุ้นการโต้ตอบ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะองค์กรขนาดเล็ก ควรส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากรในด้านสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการออกแบบเนื้อหาที่ดึงดูดความสนใจ พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณในสัดส่วนที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ในช่องทางออนไลน์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเพิ่มความถี่ในการโพสต์ข้อมูลให้เหมาะสม โดยนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสนใจของประชาชน พร้อมสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมเช่น การโหวตหรือการตอบแบบสอบถาม เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรและชุมชน สำหรับการศึกษาครั้งถัดไป ควรสำรวจพฤติกรรมของประชาชนในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อออกแบบเนื้อหาที่ตอบโจทย์ความต้องการได้อย่างตรงจุด รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในแต่ละบริบท และควรเน้นการวิเคราะห์ผลกระทบของการสื่อสารออนไลน์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสในการบริหารงานขององค์กร เพื่อพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่ยั่งยืนและสร้างความไว้วางใจในระยะยาว

References

- Barabanov, A., & Usacheva, E. (2024). The internet and local government communication with citizens and local communities. In T. C. Devezas, M. A. Berawi, S. E. Barykin, & T. Kudryavtseva (Eds.), *Understanding the digital transformation of socio-economic-technological systems: Lecture notes in networks and systems* (pp. 437–450). Cham, Switzerland: Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-56677-6>
- Bertot, J. C., Jaeger, P. T., & Grimes, J. M. (2012). Promoting transparency and accountability through ICTs, social media, and collaborative e-government. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 6(1), 78–91. <https://doi.org/10.1108/17506161211214831>

- Blank, J. L. T., & Niaounakis, T. K. (2021). Economies of scale and sustainability in local government: A complex issue. *Sustainability*, 13(23), 13262. <https://doi.org/10.3390/su132313262>
- Bricout, J., Baker, P. M., Moon, N. W., & Sharma, B. (2021). Exploring the smart future of participation: Community, inclusivity, and people with disabilities. *International Journal of E-Planning Research*, 10(2), 94–108. <https://doi.org/10.4018/IJEPR.20210401.oa8>
- Chen, Q., Min, C., Zhang, W., Wang, G., Ma, X., & Evans, R. (2020). Unpacking the black box: How to promote citizen engagement through government social media during the COVID-19 crisis. *Computers in Human Behavior*, 110, 106380. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106380>
- Datareportal. (2024). *Digital 2024: Thailand*. Retrieved from <https://datareportal.com/reports/digital-2024-thailand>
- Digital Government Development Agency. (2023). *The digital government development plan of Thailand B.E. 2023–2027*. Bangkok, Thailand: Thai Government Gazette.
- Dobos, A., & Jenei, Á. (2015). Citizen engagement as a learning experience. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 93, 1085–1089. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.09.335>
- Gilman, H. R., & Peixoto, T. C. (2019). Digital participation. In S. Elstub & O. Escobar (Eds.), *Handbook of democratic innovation and governance* (pp. 105–118). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger, Trans.). Cambridge, MA: MIT Press. (Original work published 1962)
- Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers*, 3, 275–285. <https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004>
- Hovik, S., & Giannoumis, G. A. (2022). Linkages between citizen participation, digital technology, and urban development. In S. Hovik et al. (Eds.), *Citizen participation in the information society* (pp. 1–20). Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-99940-7_1
- Kaewsrinmol, B. (2022). Public service through the digital governance concept. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 41(5), 84–97.
- Kamudhamas, J. (2022). Tendencies toward the application of digital technology for administration in local administrative organizations: A case study of municipalities in Khon Kaen Smart City area. *Journal of Business Administration and Accountancy*, 6(3), 77–100. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/kkbsjournal/article/view/242644>
- Kanokwan, K. (2019). *13 KPIs calculation formulas used to measure social media campaigns to further business strategies*. Retrieved from <https://stepstraining.co/analytics/13-formula-social-media-kpi>
- King Prajadhipok's Institute. (2024). *Municipalities: Capacity for local revenue generation. KPI Corner*. Retrieved from <https://www.kpi-corner.com/content/8325/local00123>

- Lowatcharin, G. (2024). A basic understanding of digital local governance. In G. Lowatcharin (Ed.), *Digital local governance* (pp. 1–14). Khon Kaen, Thailand: College of Local Administration, Khon Kaen University
- Mergel, I. (2013). Social media adoption and resulting tactics in the U.S. federal government. *Government Information Quarterly*, 30(2), 123–130. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2012.12.004>
- Mongkol, C. (2019). *Development guidelines of implementing Facebook media in the Thailand 4.0 era to publicize participation between government agencies and people: A case study of the Royal Thai Army* (Master's thesis). Thammasat University, Thailand.
- Pornkuna, P., & Lowatcharin, G. (2020). The implementation of Thailand 4.0 policy by local administrative organizations in Khon Kaen. *Journal of Buddhist Education and Research*, 6(1), 270–283. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jber/article/view/242741>
- Rattanawipa, P. (2023). Pak Kret Municipality: Participatory communication of public. *Journal of Liberal Arts (Wang Nang Leng) RMUTP*, 3(2), 35–52. Retrieved from <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/LiberaU/article/view/4163>
- Reilly, A. H. (2020). Social media, sustainability, and organizations. In *Encyclopedia of the world's biomes* (Vol. 5, pp. 397–406). Amsterdam, Netherlands: Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-409548-9.11972-4>
- Reneland-Forsman, L. (2018). 'Borrowed access': The struggle of older persons for digital participation. *International Journal of Lifelong Education*, 37(3), 333–344. <https://doi.org/10.1080/02601370.2018.1473516>
- Rosenbloom, D. H., Kravchuk, R. S., & Clerkin, R. M. (2022). *Public administration: Understanding management, politics, and law in the public sector* (9th ed.). New York, NY: Routledge.
- Saenbut, N., & Lowatcharin, G. (2022). Factors affecting innovation adoption in the public sector: The case of monthly elderly welfare payment through an electronic system by local administrative organizations in Khon Kaen Province. *Journal of Public Administration*, 20(1), 1–26.
- Saner, R., Yiu, L., & Nguyen, M. (2020). Monitoring the SDGs: Digital and social technologies to ensure citizen participation, inclusiveness and transparency. *Development Policy Review*, 38(4), 483–500.
- Sangsuriyaka, P., & Lowatcharin, G. (2019). A survey of citizen access to information of local administrative organizations in Khon Kaen Province. *Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus*, 9(1), 313–321. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJMBU/article/view/242170>
- Setthasuravich, P. (2024). Digital literacy for local governance. In G. Lowatcharin (Ed.), *Digital local governance* (pp. 25–41). Khon Kaen, Thailand: College of Local Administration, Khon Kaen University.

- Setthasuravich, P., Lowatcharin, G., Phonsungnoen, P., Thonmanee, K., Mangma, P., Prachumrasee, K., & Ronghanam, P. (2024). I can see your voice! Analyzing public opinions on urban issues in Thailand's Khon Kaen Municipality through social media. *IIAI Letters on Informatics and Interdisciplinary Research*, 5, LIIR299. <https://doi.org/10.52731/liir.v005.299>
- Sirisuntornpaiboon, A. (2024). The use of new media in public relations of local administrative organization in Phuket. *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal*, 18(1), 94–106.
- Steiner, R., Kaiser, C., Tapscott, C., & Navarro, C. (2018). Is local always better? Strengths and limitations of local governance for service delivery. *International Journal of Public Sector Management*, 31(4), 394–409. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-05-2018-226>
- Tejedo-Romero, F., Araujo, J. F. F. E., Tejada, A., & Ramírez, Y. (2022). E-government mechanisms to enhance the participation of citizens and society: Exploratory analysis through the dimension of municipalities. *Technology in Society*, 70, 101978. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.101978>
- Tokeaw, W., & Suksote, N. (2024). Communication characteristics of community leaders in Thung Song Town Municipality, Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of Social Science and Cultural*, 8(5), 139–153. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/273664>

Development and Creation of Bamboo Earrings Combined
with Woven Fabric Patterns for Studying Identity in Mae Poen Sub-district,
Mae Poen District, Nakhon Sawan Province

การพัฒนาและสร้างสรรค์ต่างหูจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอ
เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์

Samolpan Thanasuk*

ศมลพรรณ ธนะสุข*

Faculty of Communication Sciences, Prince of Songkla University

คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Corresponding Author, E-mail: samolpan.t@psu.ac.th

Article Info

- Received: February 6, 2025
- Revised: December 27, 2025
- Accepted: December 28, 2025
- Available online: December 30, 2025

Abstract

This research aimed to examine bamboo materials and local woven fabric patterns of Mae Poen Sub-district, Mae Poen District, Nakhon Sawan Province, to develop and create earring jewelry integrating bamboo with woven fabric patterns, and to evaluate the suitability of the developed jewelry. The study was conducted as research and development, employing a mixed-methods approach that combined qualitative and quantitative research. Purposive sampling was used to select participants, consisting of local entrepreneurs, community leaders, and local scholars (3 persons); jewelry design experts (3 persons); and local residents and tourists in Nakhon Sawan Province (100 persons). The research instruments included interview forms, design evaluation forms, and satisfaction questionnaires. The study of local materials and patterns indicated that the bamboo and woven fabric patterns of Mae Poen Sub-district possess distinctive characteristics in form, structure, and cultural meaning, making them suitable as a foundation for jewelry design. Based on these findings, three earring design styles were developed: natural, geometric, and a style representing the Chinese New Year identity of Nakhon Sawan Province, totaling twelve pieces. Three pieces were selected as final prototypes. The evaluation results from experts and users revealed a high level of satisfaction with functionality, aesthetic quality, and the representation of local identity. These results demonstrate that integrating local materials and indigenous knowledge into a creative design process can lead to the development of valuable contemporary jewelry and can be further extended to community product development within the context of the creative economy.

Keywords: Bamboo, Earrings, Integration, Local Identity, Woven Fabric Patterns

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวัสดุไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอท้องถิ่นของตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำมาพัฒนาและสร้างสรรค์เครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอ ผ่านการประเมินความเหมาะสมของเครื่องประดับ โดยเป็นการวิจัยและพัฒนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเครื่องประดับ จำนวน 3 คน และประชาชน รวมถึงนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินผลงานออกแบบ และแบบสอบถามความพึงพอใจ ผลการศึกษาด้านวัสดุและลวดลายท้องถิ่นพบว่า ไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอของตำบลแม่เป็นมีคุณลักษณะด้านรูปแบบ โครงสร้าง และความหมายเชิงวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบเครื่องประดับได้อย่างเหมาะสม จากการนำข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนาและสร้างสรรค์เครื่องประดับ พบว่าสามารถออกแบบเครื่องประดับต่างหูจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอได้ทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบธรรมชาติ รูปแบบเรขาคณิต และรูปแบบสื่ออัตลักษณ์ตรุษจีนจังหวัดนครสวรรค์ รวมจำนวน 12 ชิ้น และคัดเลือกเป็นผลงานต้นแบบจำนวน 3 ชิ้น ผลการประเมินเครื่องประดับต้นแบบจากผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มผู้ใช้พบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในด้านประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และการสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการวัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับกระบวนการออกแบบเชิงสร้างสรรค์สามารถนำไปสู่การพัฒนาเครื่องประดับร่วมสมัยที่มีคุณค่า และสามารถต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้

คำสำคัญ: เครื่องประดับต่างหู, ผสมผสาน, ไม้ไผ่, ลวดลายผ้าทอ, อัตลักษณ์

บทนำ

จักสานเป็นงานหัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สามารถพบได้ทุกจังหวัดในประเทศไทย รวมถึงกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ บ้านโนนสมบูรณ์ ตำบลแม่เป็น อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกถ่ายทอดกันมาแต่โบราณ ลักษณะเด่นในงานจักสานของตำบลแม่เป็น คือ ความประณีตในการเหลาตอกและการใช้เทคนิคในการยึดอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ผลงานการจักสานจากฝีมือตำบลแม่เป็น ได้แก่ ตะกร้า กระบุง กระจาด หาบ ไม้คาน และอุปกรณ์หาลาชนิดต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านพบว่า รูปแบบจักสานกลุ่มจักสานไม้ไผ่ บ้านโนนสมบูรณ์ มีลวดลายจักสานไม้ไผ่ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษที่นำลวดลายมาจากภาคอีสาน จำนวน 7 ลาย คือ 1) ลายขัดสองปี 2) ลายขัด 3) ลายสาม 4) ลายตามะกอก 5) ลายตาแหลวฮ้อ 6) ลายหายสิงห์ และ 7) ลายสอง นอกจากนี้ยังพบว่า ในปี พ.ศ. 2567 เกิดลวดลายจักสานไม้ไผ่ลวดลายใหม่ จำนวน 2 ลาย ได้แก่ ลายสองยืนและลายขัดแบบถี อย่างไรก็ตามพบว่าผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเครื่องประดับ ยังไม่มีจำหน่าย มีเพียงผลิตภัณฑ์รูปแบบเดิม เช่น กระติบข้าว หวดนึ่งข้าว กระดัง ไชตักปลา ไชมงคล ตะกร้าไม้ไผ่ สุ่มไก่ เป็นต้น (Sriuttha, Personal Communication, February 2, 2025)

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพนาสวรรค์ ตำบลแม่เป็น อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีผ้าทอบ้านพนาสวรรค์ทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม ซึ่งทอจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในงานพิธีต่าง ๆ และใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มตามฤดูกาล เช่น ผ้าคลุมไหล่ นิยมใช้ในช่วงฤดูหนาว ผ้าพันคอใช้ประโยชน์ต่าง ๆ โดยมีการต่อยอดและเพิ่มมูลค่าด้วยการนำไหมอีรี่มาย้อมสีธรรมชาติ เช่น สีเขียวได้จากใบสมอ สีนํ้าตาลได้จากเปลือกประดู่ สีชมพูได้จากเปลือกฝาง ซึ่งผลิตภัณฑ์ไหมอีรี่ของจังหวัดนครสวรรค์ได้รับการรับรองให้เป็นผลิตภัณฑ์สีเขียว (Green product) ถือเป็นการเพิ่มมูลค่าและสร้างมาตรฐานให้แก่ผลิตภัณฑ์ จากการศึกษาลวดลายผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ บ้านพนาสวรรค์ พบว่ามีลวดลายผ้าทอพื้นบ้านสู่พื้นเมือง ทั้งหมด 11 ลาย ซึ่งแบ่งออกเป็นลายผ้าทอมัดหมี่ จำนวน 7 ลาย ได้แก่ 1) ลายหมากจีบ 2) ลายต้นดอกเจลา 3) ลายดอกแก้ว ลายข้าวหลาม 5) ลายชันหมากเบ็ง 6) ลายแมงมุม และ 7) ลายขนานก้อย ผ้าทอพื้นบ้านสู่ผ้าทอพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของแม่เป็น จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายสายฝน และ ผ้าทอพื้นบ้านสู่ผ้าทอพื้นเมือง (ไหมอีรี่) จำนวน 1 ลาย ได้แก่ ลายนํ้าเซาะทราย จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชน พบว่า ในปี พ.ศ. 2567 เกิดลวดลายใหม่ของผ้าทอจากกลุ่มพนาสวรรค์ จำนวน 4 ลาย ได้แก่ ลายฐานบั้งไฟแม่เป็น ลายขนนกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร ลายวิมานเมฆ (ประตูเมืองสวรรค์) ลายและดอกกรักนครสวรรค์ ในปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตจากเส้นไหมอีรี่มากกว่า 30 ชนิด ออกสู่ตลาด เป็นต้น ผ้าทอที่ได้มีทั้งที่เป็นลายพื้นบ้านและผ้าทอพื้นบ้านลวดลายผ้าทอมัดหมี่ จากกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านพนาสวรรค์ที่มาจากบรรพบุรุษของชาวแม่เป็นที่อพยพลี้หนีฐานมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน และมีการถ่ายทอดจากผ้าทอพื้นบ้านสู่ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภาคเหนือ (Wijitjan, Personal Communication, February 14, 2025) ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าควรจะมีการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในท้องถิ่นอำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ พัฒนาภูมิปัญญาให้แก่ผู้ผลิตในท้องถิ่นด้วยการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาศึกษาคุณสมบัติเฉพาะที่สามารถนำมาแปรรูปเพื่อสร้างรูปแบบเครื่องประดับประเภทต่าง ๆ ที่มีความสวยงามและเหมาะสมกับวัตถุดิบนั้น ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (Phulek, 2020)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่หรือผ้าทอในลักษณะงานหัตถกรรมหรือของใช้ทั่วไป ขณะที่การนำวัสดุไม้ไผ่มาผสมผสานกับลวดลายผ้าทอเพื่อนำมาพัฒนาเป็นเครื่องประดับประเภทต่าง ๆ ที่สะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรูปแบบร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาและพัฒนาเพิ่มเติมในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติสร้างสรรค์เครื่องประดับจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาและสร้างสรรค์เครื่องประดับประเภทต่าง ๆ จากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสาน

กับลวดลายผ้าทอท้องถิ่นของตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่งานออกแบบร่วมสมัย ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัสดุไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอท้องถิ่นของตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น
2. เพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์เครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอ ให้เกิดต้นแบบเครื่องประดับร่วมสมัย
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของเครื่องประดับต้นแบบด้านประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และการสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ Basanti (1994) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา โดยปรับปรุงให้เข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละสมัย โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของชุมชน และปัจเจกบุคคล ซึ่งกระบวนการทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

นอกจากนี้ Department of Academic Affairs (1999) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมาอันเป็นศักยภาพ (Popular Wisdom) หรือความสามารถที่ใช้ในการแก้ปัญหาปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือคือแก่นของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน Wasi (1990) ยังกล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นปรากฏเป็นความสามารถ วิธีการ เครื่องมือ สามารถใช้ควบคุมสังคม แก้ไขปัญหา หรืออำนวยความสะดวกแก่บุคคลและท้องถิ่นโดยตลอดมา จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ด้านนามธรรม ได้แก่ ความคิด ความเชื่อและคุณค่าปัจเจกชนได้สืบทอดและปรับปรุงต่อมา ภูมิปัญญาปรากฏเป็นลักษณะในรูปของศาสนา พิธีกรรม นิทาน เพลง สุภาษิต การสั่งสอน เป็นต้น 2) ด้านที่เป็นวัตถุ ได้แก่ อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นต้น

ความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของบุคคล โดยอาศัยความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาการของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิรู้ที่มีคุณค่าและสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น โดยอาจมีที่มาจากประสบการณ์จริงของบุคคลหรือได้รับการถ่ายทอดมาจากบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดสันติสุขในชุมชน องค์ความรู้ทักษะ ผลงานของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากการสั่งสมประสบการณ์สืบทอดกันมาและนำมาปรับปรุงพัฒนาขึ้นมาเป็นผลงานที่มีการสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตและให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

พัฒนาการของภูมิปัญญาท้องถิ่น

พัฒนาการของภูมิปัญญาไทยและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านทุกภูมิภาคเป็นผลพวงจากการเรียนรู้เกี่ยวกับสรรพสิ่งของธรรมชาติแวดล้อมแล้วปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์ขึ้นเป็นวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีพในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ภูมิปัญญาใหม่ ๆ ที่รับเข้ามาจากโลกภายนอกทั้งหลายมิได้เข้ามาทดแทนภูมิปัญญาสั่งสมหรือภูมิปัญญาดั้งเดิมทั้งหมดสำหรับสังคมไทยระดับ “ชาวบ้าน” หากแต่ในหลายกรณีภูมิปัญญาสั่งสมจะได้รับการทดสอบ การเลือกเฟ้น และดัดแปลงให้สามารถแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการในการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และทำหน้าที่เป็นฐานรองรับภูมิปัญญาใหม่ ๆ ที่เข้ามาผสมผสานอย่างต่อเนื่องสำหรับคนไทยทุกภูมิภาค การปรับตัวของสังคมไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงแบบขูดรากถอนโคนแต่เป็นการปรับเปลี่ยนที่ยึดรากฐานภูมิปัญญาสั่งสมที่มีพลวัตในตัวเองอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการถ่วงดุลระหว่าง “อำนาจ” กับ “อิทธิพล” ของคนไทยทั่วไปโดยเฉพาะภาคกลาง การสร้างภูมิปัญญาในสังคมระดับพื้นบ้านนั้นเป็นการสะสมความรู้และประสบการณ์ อันยาวนานโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์ในการปรับตัวทั้งกับธรรมชาติและในการปรับตัวในสังคมมนุษย์ด้วยกัน กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาตินี้เป็นศักยภาพยิ่งใหญ่ที่ปัจจุบันเราให้ความสำคัญน้อยเกินไปแต่จะกลับมามีความสำคัญอีกครั้งหนึ่งนอกเหนือจากการเรียนรู้ในรูปของสถาบันการศึกษาทั้งในด้านวิธีการ เนื้อหา และระบบปฏิสัมพันธ์ ภูมิปัญญาในการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีพื้นฐานที่สอดคล้องกับเครือข่ายการเรียนรู้สมัยใหม่ ในสังคมข้อมูลข่าวสารจึงเป็นการประสานกันระหว่างการเรียนรู้ใน “โลกเทียมจริง” (Virtual Reality) และ “โลกกายภาพ” ที่มนุษย์รู้จักคุ้นเคยแต่เดิม (Thalang, 2001)

วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

Sirisunthon (2009) กล่าวถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาว่า โดยทั่วไปพบว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สำคัญมีอยู่ 2 วิธี คือ การถ่ายทอดโดยตรงและการถ่ายทอดโดยอ้อม แต่ละวิธีจะมีรายละเอียดของวิธีการรูปแบบ และขั้นตอนที่แตกต่างกันไป พอสรุปได้ดังนี้

1. การถ่ายทอดโดยตรง การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยตรง ได้แก่ การถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งอาจทำได้ทั้งการบอกเล่าโดยใช้ภาษาพูด และการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็ก วิธีการที่เหมาะสมและใช้กันมากที่สุด ได้แก่ การเล่านิทานและการอบรมสั่งสอน ในขณะที่การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ผู้ใหญ่ มักอาศัยวิธีการที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น ในสังคมไทย ใช้พิธีแต่งงานเพื่อการขัดเกลาทางสังคมแก่ผู้บ่าวสาวเพื่อให้ทราบถึงวิถีการใช้ชีวิตคู่ตามที่สังคมคาดหวังและยอมรับ โดยการวิธีการถ่ายทอดกระทำโดยตรง ด้วยการบอกเล่า สั่งสอนโดยผู้อาวุโสที่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสผ่านพิธีการให้สินไหมและพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย

2. การถ่ายทอดโดยทางอ้อม การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยทางอ้อมทำได้มากมายหลายวิธี เช่น การสอดแทรกภูมิปัญญาไว้ในรูปของความบันเทิงต่าง ๆ เช่น ภาพวาด สถาปัตยกรรม คำร้องลึเกหรือลำตัดในภาคกลาง หรือคำร้องสละซอซึงของภาคเหนือ เป็นต้น โดยคำร้องเหล่านี้ผู้ถ่ายทอดนั้นกล่าวอ้างถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี คติธรรม คำสอนทางศาสนาหรือจารีตประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังพบการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่อยู่สะท้อนความจริงแห่งชีวิตในเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ล้วนเป็นอนิจจัง ซึ่งจะเกิดขึ้นกับสรรพสิ่งในโลก เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรม กล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิได้เป็นเพียงองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรม หากแต่เป็นฐานคิดสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์ของชุมชนให้ปรากฏในรูปแบบร่วมสมัยและสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตในการส่งเสริมพัฒนา สร้างผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด
2. พัฒนารูปแบบเครื่องประดับประเภทต่างหุไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาและสร้างสรรค์ต่างหุจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาและสร้างสรรค์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ ผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาข้อมูล เชิงลึกด้านวัสดุ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ชุมชน ควบคู่กับการประเมินผลงานออกแบบอย่างเป็นระบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) มุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับงานจักสานไม้ไผ่และลวดลาย ผ้าทอท้องถิ่นของตำบลแม่เป็น โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นแนวคิด ในการออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหุ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ใช้เพื่อประเมินความเหมาะสมของผลงานออกแบบ ต้นแบบ โดยใช้แบบประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเครื่องประดับ และแบบสอบถามความพึงพอใจจาก ประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านในตำบลแม่เป็น อำเภอ แม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 3 คน
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเครื่องประดับ จำนวน 3 คน
3. กลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 100 คนการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มุมมองทั้งในเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น เชิงวิชาชีพด้านการออกแบบ และเชิงผู้ใช้ผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและสร้างสรรค์ต่างหุจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอเพื่อศึกษา อัตลักษณ์ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาและสร้างสรรค์ โดยใช้ระเบียบ วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กระบวนการ วิจัยประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านวัสดุไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอ การออกแบบและพัฒนาเครื่องประดับ ต่างหุต้นแบบ และการประเมินผลงานออกแบบในด้านประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และการสะท้อนอัตลักษณ์ ท้องถิ่น รายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และบทความที่เกี่ยวข้องกับงานจักสานไม้ไผ่ ลวดลายผ้าทอ และแนวคิดการออกแบบเครื่องประดับเชิงอัตลักษณ์ ควบคู่กับการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านในตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดแนวคิดและทิศทางการออกแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาเครื่องประดับต้นแบบ

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหากจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอ โดยเริ่มจากการสร้างแบบร่างแนวคิด (Sketch Design) และการออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์สองมิติและสามมิติ จากนั้นจึงพัฒนาเป็นเครื่องประดับต้นแบบในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของรูปทรงและการสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินและสรุปผลการออกแบบ

เครื่องประดับต้นแบบที่พัฒนาขึ้นถูกนำไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเครื่องประดับ และกลุ่มผู้ใช้ ได้แก่ ประชาชนและนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ การประเมินมุ่งพิจารณาความเหมาะสมของผลงานในด้านประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และการสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำไปสู่การคัดเลือกและสรุปผลงานต้นแบบที่เหมาะสมที่สุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดเชิงกระบวนการออกแบบเป็นฐานในการศึกษา โดยเริ่มจากการวิเคราะห์วัสดุไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอท้องถิ่นของตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการออกแบบและพัฒนาเครื่องประดับประเภทต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานต้นแบบที่มีความเหมาะสมทั้งด้านประโยชน์ใช้สอยและความสวยงาม ผลงานต้นแบบที่พัฒนาขึ้นจะถูกนำไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและกลุ่มผู้ใช้ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในด้านประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และการสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของงานวิจัยเชิงพัฒนาและสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์จากกระบวนการออกแบบ ดังภาพ 1

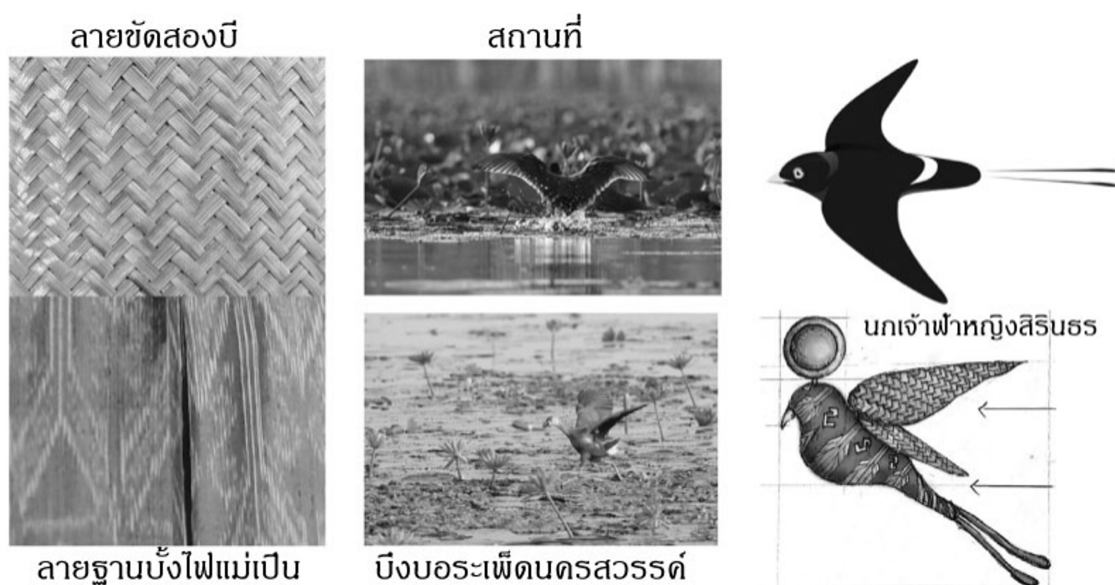
ภาพ 1 แนวความคิดการออกแบบเครื่องประดับจากไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอ
ที่มา: ผู้เขียน

จากการออกแบบเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ จำนวน 12 แบบ ที่ผู้บริโภคลือเลือกทำผลงานต้นแบบจำลอง จำนวน 3 แบบ ดังนี้

- 1) เครื่องประดับประเภทต่างหูวัสดุไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอ ชุดที่ 1 ผู้วิจัยเลือกรูปแบบธรรมชาติ แบบที่ 1 ได้ที่ผู้บริโภคลือเลือกทำต้นแบบ โดยคิดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29
- 2) เครื่องประดับประเภทต่างหูวัสดุไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอ ชุดที่ 2 รูปแบบเรขาคณิต แบบที่ 2 ได้รับคัดเลือกทำผลงานต้นแบบ โดยคิดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29
- 3) เครื่องประดับประเภทต่างหูวัสดุไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอ ชุดที่ 3 รูปแบบสื่ออัตลักษณ์ตรุษจีนนครสวรรค์ แบบที่ 3 ได้รับคัดเลือกทำผลงานต้นแบบเครื่องประดับ โดยคิดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

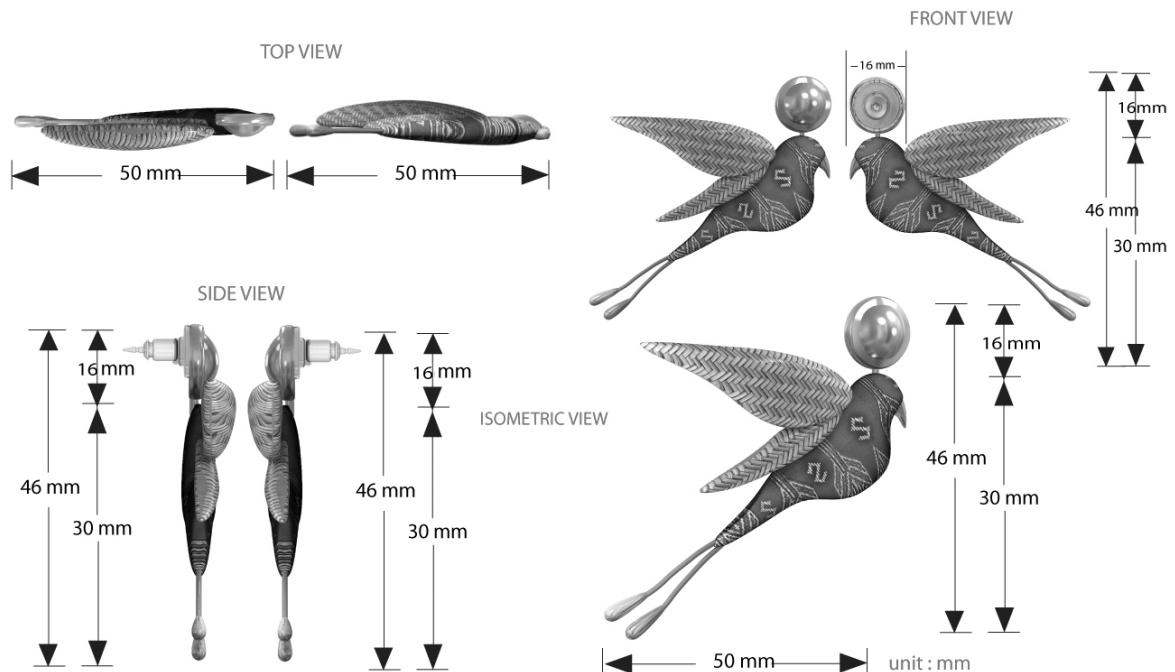
ผลการวิจัย

1. แนวความคิดในการออกแบบเครื่องประดับผสมผสานกับลวดลายผ้าทออำเภอแม่เปิน แนวความคิดในการออกแบบเครื่องประดับไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ แบบที่ 1 รูปแบบธรรมชาติ โดยการใช้ลายขัดสองตีจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอแม่เปินโดยใช้ลายฐานบังไฟแม่เปิน ลายไม้ไผ่ คือ ลายสองขัดบีหรือลายหน่วย เป็นการสานจัดเส้นตอกในแนวตั้งหลาย ๆ เส้นให้ชิดกัน นำเส้นตอกสานมาสานขัดที่ละเส้น ในลักษณะยกสองข่มสอง ลายผ้าทอ คือ ลายฐานบังไฟแม่เปิน ลักษณะลายที่ทอเป็นบุญบังไฟ แต่ส่วนฐานเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมที่เปรียบเสมือนคล้ายปิรามิดที่หมายถึงความร่วมมือร่วมใจสามัคคีกันของคนในชุมชนชาวอีสาน ดังนั้น พิธีจุดบังไฟเพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ส่วนสีที่ทอออกมาบนผืนผ้ามีหลายสีด้วยกัน ได้แก่ สีชมพู สีเหลือง สีฟ้า และสีเขียว และสีที่โดดเด่นที่สุด คือ สีม่วง ที่ย้อมมาจากฝางแดง รูปแบบต่างหูธรรมชาติ รูปแบบนกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร เป็นการอนุรักษ์นกที่กำลังจะสูญพันธุ์อาศัยอยู่ แหล่งที่ท่องเที่ยวบึงบอระเพ็ด พื้นที่อนุรักษ์ทะเลสาบ/พิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษา มีแหล่งที่สำคัญอัตลักษณ์ของนครสวรรค์ คือ นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร เป็นที่อยู่อาศัยของนกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร และยังเป็นบึงน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ดังในภาพ 2 และภาพ 3

ภาพ 2 แร้งบันดาลใจภาพสเก็ตลายขัดสองบีและลายฐานบังไฟแม่เปิน แบบที่ 1 รูปแบบธรรมชาติ
ที่มา: ผู้เขียน

เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคลือเลือกทำต้นแบบ รูปแบบที่ 1 ธรรมชาติ

ภาพ 3 แบบร่างเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคลือเลือกทำต้นแบบ แบบที่ 1
ที่มา: ผู้เขียน

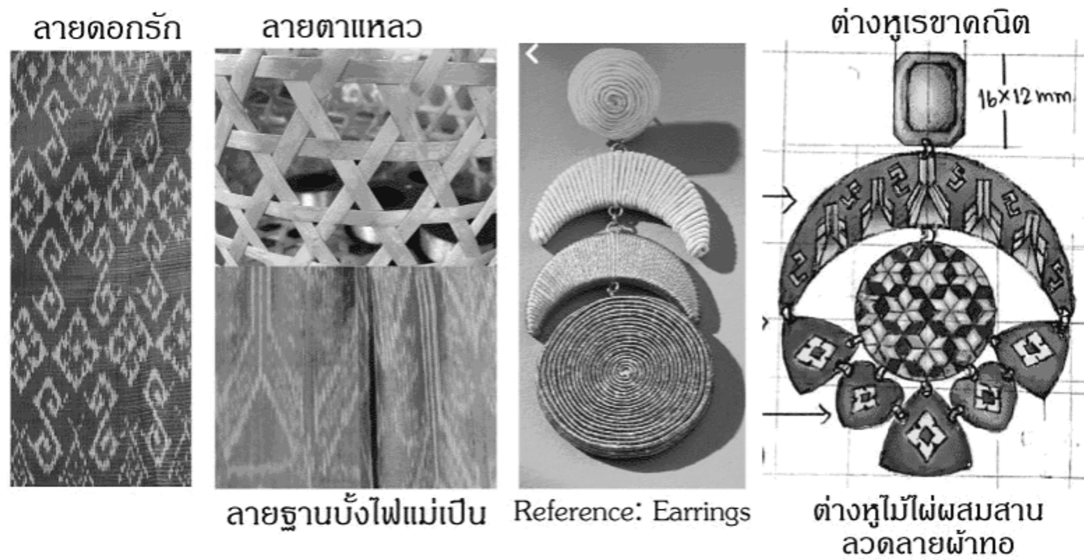
ตาราง 1 เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคลือเลือกทำต้นแบบ รูปแบบที่ 1 รูปแบบธรรมชาติ

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.	ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ			
	 รูปแบบที่ 1 ธรรมชาติ แบบที่ 1 ลายขอมวิมานแมน (ประตูลีลาวดี) และลายขัตติยวงศ์			
1.1	มีความเหมาะสมถูกต้องตามสรีระผู้ใช้	4.35	0.672	มาก
1.2	รูปแบบมีความสัมพันธ์ขนาดสัดส่วนผู้สวมใส่	4.21	0.715	มาก
1.3	มีความปลอดภัยและสวมใส่ได้ง่าย	4.27	0.737	มาก
1.4	การบำรุงรักษาหลังการใช้งานได้สะดวก	4.31	0.647	มาก
	รวม	4.29	0.693	มาก

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
2.	ด้านความสวยงาม			
2.1	ความงามจากการสาน	4.40	0.682	มาก
2.2	ความงามจากเส้นไม้ไผ่	4.23	0.679	มาก
2.3	ความงามจากลวดลายผ้า	4.33	0.779	มาก
2.4	ความงามจากการผสมผสานวัสดุ 2 ชนิด	4.22	0.824	มาก
2.5	รูปทรง/รายละเอียดแสดงออกถึงความทันสมัย	4.16	0.662	มาก
	รวม	4.32	0.713	มาก
3.	รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี			
3.1	รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี	4.33	0.726	มาก
3.2	ความลงตัวส่วนของโครงสร้างและวัสดุ	4.26	0.760	มาก
3.3	วัสดุที่ใช้ในการผลิตวัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่น	4.30	0.743	มาก
3.4	ลวดลายไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอมีอัตลักษณ์ลักษณะเฉพาะถิ่น	4.41	0.726	มาก
	รวม	4.32	0.708	มาก

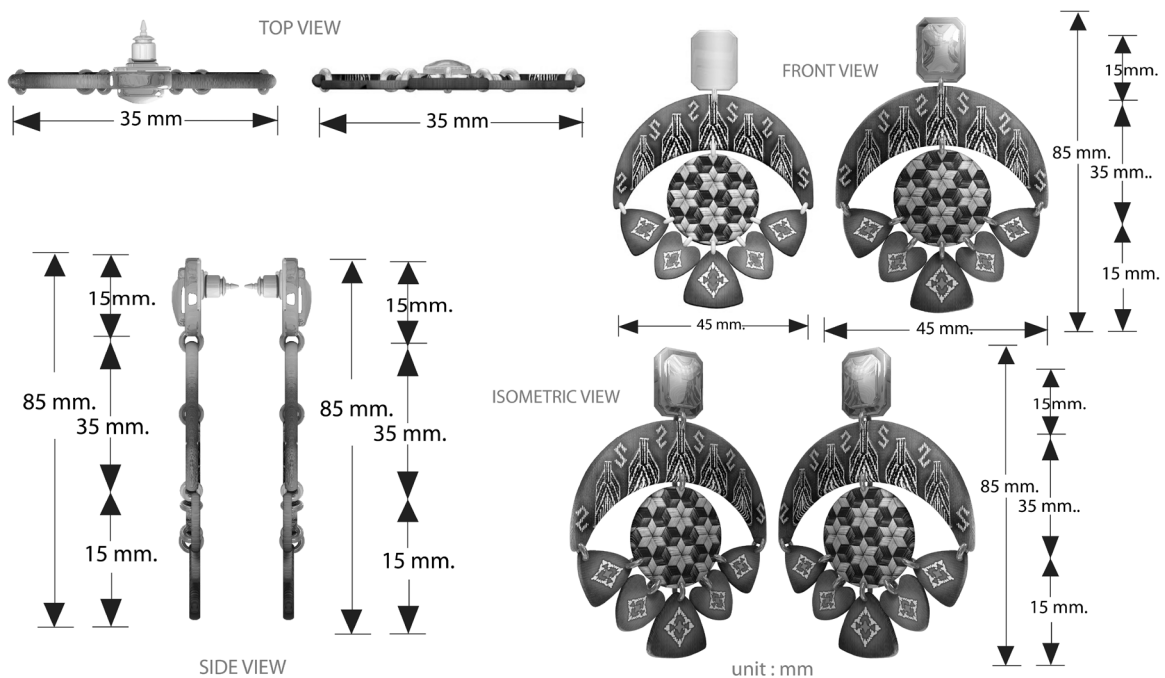
จากตาราง 1 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจต่อเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอรูปแบบที่ 1 (รูปแบบธรรมชาติ) ซึ่งประเมินใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ด้านความสวยงาม และด้านรูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี ผลการประเมินด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ พบว่าค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) โดยรายการที่ได้รับคะแนนสูง ได้แก่ ความเหมาะสมตามสรีระผู้ใช้ ความปลอดภัยในการสวมใส่ และความสะดวกในการบำรุงรักษา แสดงให้เห็นว่าเครื่องประดับรูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการใช้งานจริง ด้านความสวยงาม พบว่าค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) โดยเฉพาะความงามจากการสานและความงามจากลวดลายผ้าทอ ซึ่งสะท้อนถึงการเลือกใช้วัสดุและลวดลายที่มีความสอดคล้องกันอย่างเหมาะสม และสามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นในรูปแบบร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน สำหรับด้านรูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) โดยรายการที่ได้รับคะแนนสูง ได้แก่ ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของลวดลายไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอ รวมถึงความเหมาะสมของวัสดุที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าเครื่องประดับรูปแบบธรรมชาติสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของตำบลแม่ปิงได้อย่างชัดเจน โดยภาพรวม เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอรูปแบบที่ 1 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากวัสดุท้องถิ่นได้

2. แนวความคิดในการออกแบบเครื่องประดับไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ แบบที่ 2 รูปแบบเรขาคณิต โดยการใช้ลายตาชะลอมหรือลายตาแหลจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานลายฐานบังไฟแม่เป็นแบบและลายดอกกรักลายไม้ไผ่ คือ ลายตาแหล เป็นการสานจัดเส้นตอกในแนวตั้งหลาย ๆ เส้นให้ชิดกัน นำเส้นตอกสานมาสานขัดที่ละเส้น ในลักษณะยกสองข่มสอง ลายผ้าทอ คือ ลายบังไฟแม่เป็น ลายฐานบังไฟแม่เป็น ลักษณะลายที่ทอเป็นบุญบังไฟ แต่ส่วนฐานเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมที่เปรียบเสมือนคล้ายปริมาตรที่หมายถึงความร่วมมือร่วมใจสามัคคีกันของคนในชุมชนชาวอีสาน ดังนั้นพิธีจุดบังไฟเพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล รูปแบบต่างหูเรขาคณิต เป็นการเชื่อมต่อบุคคลต่าง ๆ วงกลมครึ่งวงกลมและรูปหัวใจที่เชื่อมต่อกัน โดยใช้แนวคิดสำหรับงานออกแบบในรูปแบบของการคิดใหม่ (Reinvention) โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐาน “อัตลักษณ์” ที่ถือว่าเป็น ปัจจัยเก่า เชื่อมโยงกับ “พฤติกรรมและความต้องการ” ที่ถือว่าเป็นปัจจัยใหม่ ทำให้ เกิดรูปแบบใหม่ โดยการออกแบบเครื่องประดับ ดังภาพ 4 และ ภาพ 5

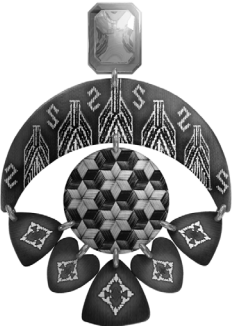
ภาพ 4 แรงบันดาลใจภาพสเก็ตลายขัดสองปีและลายฐานบังไฟแม่เป็น แบบที่ 2 รูปแบบเรขาคณิต
ที่มา: ผู้เขียน

เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคเลือกทำต้นแบบ รูปแบบที่ 2 เรขาคณิต

ภาพ 5 แบบร่างเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคลือเลือกทำต้นแบบ แบบที่ 2
ที่มา: ผู้เขียน

ตาราง 2 เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคเลือกทำต้นแบบ รูปแบบที่ 2 เรขาคณิต

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ				
 รูปแบบที่ 2 เรขาคณิต แบบที่ 2 ลายขอแม่เป็น และลายตาแหวน และลายดอกรัก				
1.1	มีความเหมาะสมถูกต้องตามสรีระผู้ใช้	4.29	0.729	มาก
1.2	รูปแบบมีความสัมพันธ์ขนาดสัดส่วนผู้สวมใส่	4.37	0.734	มาก
1.3	มีความปลอดภัยและสวมใส่ได้ง่าย	4.24	0.726	มาก
1.4	การบำรุงรักษาหลังการใช้งานได้สะดวก	4.33	0.711	มาก
	รวม	4.32	0.731	มาก
2. ด้านความสวยงาม				
2.1	ความงามจากการสาน	4.33	0.711	มาก
2.2	ความงามจากเส้นไม้ไผ่	4.19	0.775	มาก
2.3	ความงามจากลวดลายผ้า	4.30	0.732	มาก
2.4	ความงามจากการผสมผสานวัสดุ 2 ชนิด	4.22	0.824	มาก
2.5	รูปทรง/รายละเอียดแสดงออกถึงความทันสมัย	4.16	0.662	มาก
	รวม	4.28	0.790	มาก
3. รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี				
3.1	รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี	4.20	0.725	มาก
3.2	ความลงตัวส่วนของโครงสร้างและวัสดุ	4.37	0.720	มาก
3.3	วัสดุที่ใช้ในการผลิตวัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่น	4.32	0.790	มาก
3.4	ลวดลายไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอมีอัตลักษณ์ลักษณะเฉพาะถิ่น	4.29	0.671	มาก
	รวม	4.29	0.714	มาก

จากตาราง 2 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจต่อเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอรูปแบบที่ 2 (รูปแบบเรขาคณิต) โดยประเมินใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ด้านความสวยงาม และด้านรูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี ผลการประเมินด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ พบว่าค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) โดยรายการที่ได้รับคะแนนสูง ได้แก่ ความเหมาะสมตามสรีระผู้ใช้ ความสัมพันธ์ของขนาดและสัดส่วนกับผู้สวมใส่ และความสะดวกในการบำรุงรักษา แสดงให้เห็นว่าเครื่องประดับรูปแบบเรขาคณิตมีความเหมาะสมต่อการใช้งานและสามารถตอบสนองต่อการใช้งานจริงได้ดี ด้านความสวยงาม พบว่าค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) โดยเฉพาะความงามจากการสานและการผสมผสานวัสดุไม้ไผ่กับ

ลวดลายผ้าทอ ซึ่งช่วยเสริมให้รูปแบบเรขาคณิตมีความร่วมสมัยและสะท้อนแนวความคิดการออกแบบที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นเข้ากับรูปแบบใหม่ได้อย่างเหมาะสม สำหรับด้านรูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$) โดยรายการที่ได้รับคะแนนสูง ได้แก่ ความลงตัวของโครงสร้างและวัสดุ รวมถึงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของลวดลายไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอ สะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบรูปแบบเรขาคณิตสามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์ของตำบลแม่ปิ่นได้ในลักษณะร่วมสมัย โดยภาพรวมเครื่องประดับต่างหูกไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ รูปแบบที่ 2 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในทุกด้าน และมีศักยภาพในการนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบเพื่อการต่อยอดเชิงพาณิชย์ได้

3. แนวความคิดในการออกแบบผลงานเครื่องประดับจากไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ รูปแบบที่ 3 อັตลักษณ์ตรุษจีนการออกแบบเครื่องประดับไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ แบบที่ 3 อັตลักษณ์ตรุษจีน โดยการใช้ลายสามและลายดอกกรัก ลายไม้ไผ่ คือ ลายสาม เป็นลายสานที่ใช้เส้นตอกที่มีขนาดเท่ากันหลายเส้นวางให้ชิดกัน นำสานขัดที่ละเส้นโดยยกสามข่มสามสลับกันไปโดยตลอดลายผ้าทอ คือ ลายดอกกรัก สื่อถึงความจงรักภักดีที่ช่างทอผ้าทุกกลุ่มทุกเทคนิคจากทุกภูมิภาคทั่วประเทศ แสดงต่อพระองค์และได้เทิดทูนพระองค์ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมชั่วลูกชั่วหลาน รูปแบบต่างหู้ตลักษณ์ตรุษจีน คือ รูปแบบต่างหู้เป็นรูปสิ่งใดนครสวรรค์ ขาดิพันธุ์สิงโต สิงโตกางตุง ซึ่งเป็นสิงโตที่นิยมในการเฉลิมฉลองในงานตรุษจีนทั่วโลก เป็นสิงโตที่มีคนรู้จักมากที่สุดในโลก เสน่ห์ของสิงโตสมาคมก้องสิวนครสวรรค์ เป็นองค์ประกอบหลักของงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ การเดินแห่ในวันแห่กลางวันเป็นไปด้วยความมีระเบียบวินัย ชุดแห่ออกแบบใหม่ทุกปีแต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิม และกลมกลืนกับยุคสมัยใหม่ การอวยพรในทุกบ้าน เราจะถือว่าเป็นพิธีกรรมจริงจัง ทำถูกต้องตามวัฒนธรรมและความเชื่ออย่างเคร่งครัด ดังภาพ 6 และ ภาพ 7

ลายดอกรัก ลายสาม

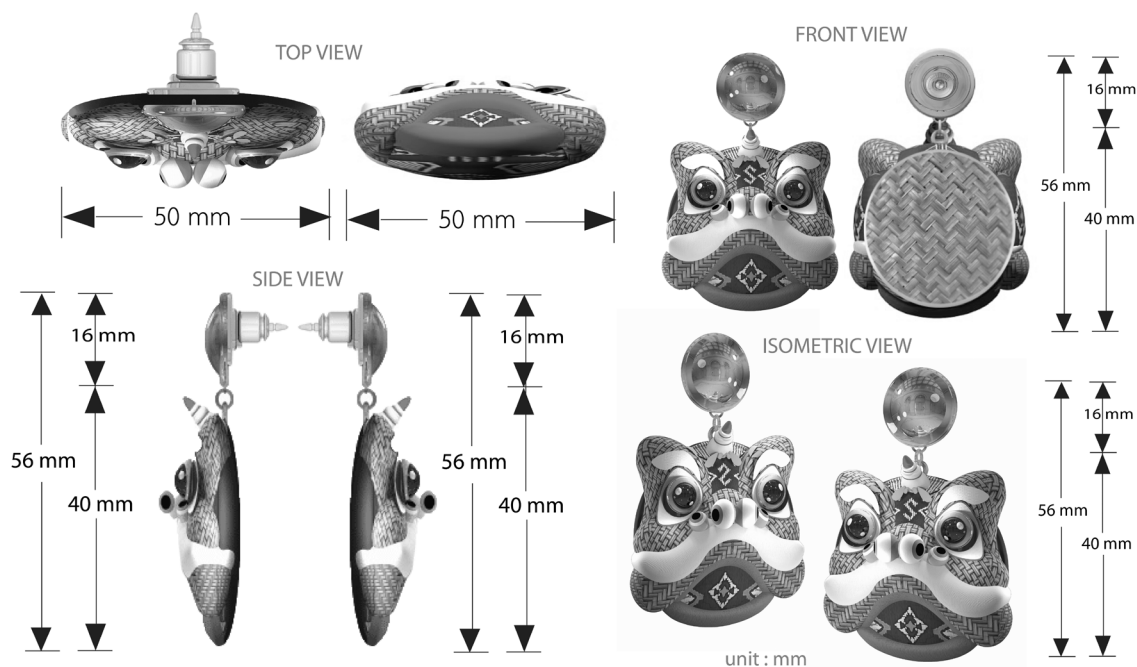
สิงโตบุตรสวรรค์

ต่างหูไม้ไผ่ผสมสาน
ลวดลายผ้าทอ

ภาพ 6 ผลงานการออกแบบเครื่องประดับไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ แบบที่ 3 อุตลักษณ์ตรุษจีน
ที่มา: ผู้เขียน

เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคเลือกทำต้นแบบ รูปแบบที่ 3 สื่ออัตลักษณ์ตรุษจีน

ภาพ 7 แบบร่างเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคลือเลือกทำต้นแบบ แบบที่ 3
ที่มา: ผู้เขียน

ตาราง 3 เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานผ้าทอที่ผู้บริโภคลือเลือกทำต้นแบบรูปแบบที่ 3 สื่ออัตลักษณ์ ตรุษจีน
จังหวัดนครสวรรค์

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.	ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ			
	 รูปแบบที่ 3 สื่ออัตลักษณ์ ตรุษจีนจังหวัด นครสวรรค์	แบบที่ 3	ลายสาย ลายดอกแก้ว และลายขัดสองดี	
1.1	มีความเหมาะสมถูกต้องตามสรีระผู้ใช้	4.18	0.809	มาก
1.2	รูปแบบมีความสัมพันธ์ขนาดสัดส่วนผู้สวมใส่	4.15	0.716	มาก
1.3	มีความปลอดภัยและสวมใส่ได้ง่าย	4.11	0.764	มาก
1.4	การบำรุงรักษาหลังการใช้งานได้สะดวก	4.20	0.711	มาก
รวม		4.16	0.750	มาก

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
2.	ด้านความสวยงาม			
2.1	ความงามจากการสาน	4.13	0.861	มาก
2.2	ความงามจากเส้นไม้ไผ่	4.12	0.782	มาก
2.3	ความงามจากลวดลายผ้า	4.21	0.715	มาก
2.4	ความงามจากการผสมผสานวัสดุ 2 ชนิด	4.16	0.775	มาก
2.5	รูปทรงและรายละเอียดแสดงออกถึงความทันสมัย	4.16	0.783	มาก
	รวม	4.23	0.776	มาก
3.	รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี			
3.1	รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี	4.04	0.887	มาก
3.2	ความลงตัวส่วนของโครงสร้างและวัสดุ	4.21	0.756	มาก
3.3	วัสดุที่ใช้ในการผลิตวัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่น	4.22	0.760	มาก
3.4	ลวดลายไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอมืออัตลักษณ์ลักษณะเฉพาะถิ่น	4.25	0.796	มาก
	รวม	4.14	0.822	มาก

จากตาราง 3 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจต่อเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอรูปแบบที่ 3 (รูปแบบสื่ออัตลักษณ์ตรุษจีนจังหวัดนครสวรรค์) ซึ่งประเมินใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ด้านความสวยงาม และด้านรูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี ผลการประเมินด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ พบว่าค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) โดยรายการที่ได้รับคะแนนสูง ได้แก่ ความเหมาะสมตามสรีระผู้ใช้ ความปลอดภัยในการสวมใส่ และความสะดวกในการบำรุงรักษา แสดงให้เห็นว่าเครื่องประดับรูปแบบสื่ออัตลักษณ์ตรุษจีนสามารถใช้งานได้จริงและมีความเหมาะสมต่อการสวมใส่ ด้านความสวยงาม ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) โดยเฉพาะความงามจากลวดลายผ้าทอและการผสมผสานวัสดุไม้ไผ่กับรูปทรงที่สื่อถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเสริมให้เครื่องประดับมีความโดดเด่น และสามารถถ่ายทอดความหมายเชิงสัญลักษณ์ของประเพณีตรุษจีนในบริบทของจังหวัดนครสวรรค์ได้อย่างชัดเจน สำหรับด้านรูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี พบว่าค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) โดยรายการที่ได้รับคะแนนสูง ได้แก่ ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของลวดลายไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอ รวมถึงความเหมาะสมของวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงการออกแบบที่สามารถเชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นเข้ากับบริบททางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม โดยภาพรวม เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ รูปแบบที่ 3 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในทุกด้าน แม้ว่าค่าเฉลี่ยบางด้านจะต่ำกว่ารูปแบบอื่นเล็กน้อย แต่ยังคงสะท้อนศักยภาพของการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นเครื่องประดับร่วมสมัยได้อย่างมีคุณค่า

ตาราง 4 ผลประเมินเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ 3 ประเภท ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

ข้อที่	รายการประเมิน เครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ ผสมผสานลวดลายผ้าทอ ทั้ง 3 ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
		คนที่						
		1	2	3				

การออกแบบเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ								
1.	ด้านประโยชน์ใช้สอย							
1.1	มีความเหมาะสมตามสรีระผู้ใช้	5	4	5	14	4.67	0.577	มากที่สุด
1.2	รูปแบบมีความสัมพันธ์ขนาดสัดส่วนผู้สวมใส่	5	5	4	14	4.67	0.577	มากที่สุด
1.3	มีความปลอดภัยและสวมใส่ได้ง่าย	5	4	4	13	4.33	0.577	มาก
1.4	การบำรุงรักษาหลังการใช้งานได้สะดวก	4	3	4	11	3.67	0.577	มาก
2.	ด้านความสวยงาม							
2.1	ความงามจากการสาน	5	5	5	14	4.67	0.577	มากที่สุด
2.2	ความงามจากเส้นไม้ไผ่	5	4	4	12	4.00	0.000	มาก
2.3	ความงามจากลวดลายผ้า	5	5	5	12	4.00	0.000	มาก
2.4	ความงามจากการผสมผสานวัสดุ	4	4	4	13	4.33	0.577	มาก
2.5	รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงออกถึง ความทันสมัย	5	5	5	14	4.67	0.577	มากที่สุด
3.	รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี							
3.1	รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี	5	4	5	15	5.00	0.000	มากที่สุด
3.2	ความลงตัวส่วนของโครงสร้างและวัสดุ	5	4	4	12	4.00	0.00	มาก
3.3	วัสดุที่ใช้ในการผลิตวัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่น	4	4	4	13	4.33	0.577	มาก
3.4	ลวดลายไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอมีอัตลักษณ์ลักษณะ เฉพาะถิ่น	4	4	4	15	5.00	0.000	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม						4.48	0.130	มาก

จากตาราง 4 ผลการประเมินการออกแบบเครื่องประดับต่างหูไม้ไผ่ผสมผสานลวดลายผ้าทอ ทั้ง 3 ประเภทของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทั้ง 3 หลักเกณฑ์ ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอย ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเหมาะสมที่สุด คือ มีความเหมาะสมตามสรีระผู้ใช้ (ค่าเฉลี่ย 4.67) รองลงมา ได้แก่ รูปแบบมีความสัมพันธ์ขนาดสัดส่วนผู้สวมใส่ (ค่าเฉลี่ย 4.67) มีความปลอดภัยและสวมใส่ได้ง่าย (ค่าเฉลี่ย 4.33) การบำรุงรักษาหลังการใช้งานได้สะดวก (ค่าเฉลี่ย 3.67) ด้านความสวยงาม ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเหมาะสมที่สุด คือ รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงออกถึงความทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 4.67) รูปทรงและรายละเอียดสามารถแสดงออกถึงความทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 4.67) รองลงมา ได้แก่ ความงามจากการผสมผสานวัสดุ (ค่าเฉลี่ย 4.33) ความงามจากเส้นไม้ไผ่ (ค่าเฉลี่ย 4.00) ความงามจากลวดลายผ้า (ค่าเฉลี่ย 4.00) ตามลำดับรูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี โดยข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าเหมาะสมที่สุด คือ รูปแบบการผสมผสานลวดลายและการใช้สี (ค่าเฉลี่ย 5.00) ลวดลายไม้ไผ่และลวดลายผ้าทอมีอัตลักษณ์ลักษณะเฉพาะถิ่น (ค่าเฉลี่ย 5.00) วัสดุที่ใช้ในการผลิตวัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.33) รองลงมา ได้แก่ ความลงตัวส่วนของโครงสร้างและวัสดุ (ค่าเฉลี่ย 4.00) ตามลำดับ

การอภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาและสร้างสรรค์ต่างหากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ การออกแบบสร้างสรรค์พัฒนาเครื่องประดับต่างหากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสาน ลวดลายผ้าทอ กลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่บ้านโนนสมบูรณ์ และกลุ่มผ้าทอพนาสวรรค์ ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ สามารถช่วยส่งเสริมการพัฒนารูปแบบเครื่องประดับจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานลวดลาย ผ้าทอให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดการออกแบบเครื่องประดับจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานลวดลาย ผ้าทอเครื่องประดับประเภทต่าง ๆ ทั้ง 3 ชุด ได้แก่ 1) รูปแบบธรรมชาติ 2) รูปแบบเรขาคณิต 3) สื่ออัตลักษณ์ตรุษจีน นครสวรรค์ มีสอดคล้องกับวิจัย Jaisuda and Santachit (2021) เรื่องการพัฒนาอัตลักษณ์เครื่องประดับ เชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดตราด ได้ใช้แนวความคิดเรื่องอัตลักษณ์ที่คล้ายคลึงกัน ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ ภาพลักษณ์จังหวัดตราดรับรู้ว่าเป็นเมืองท่าการค้าที่สำคัญ ตราดจึงเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวทาง ทะเลของภาคตะวันออก และเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวิถีชุมชน แบ่งออกเป็น 4 บริบท ดังนี้ 1) บริบท ทางด้านธรรมชาติ 2) บริบททางด้านประวัติศาสตร์ 3) บริบททางด้านสังคมวิถีชีวิต และ 4) บริบททางด้าน ศิลปวัฒนธรรม ผลจากการวิจัยทำให้ได้เครื่องประดับเชิงวัฒนธรรมตราด จำนวน 3 ชุด แสดงให้เห็นว่าสามารถ นำเอาอัตลักษณ์ เอกลักษณ์มาพัฒนาเป็นเครื่องประดับได้ ก่อให้เกิดรูปแบบของเครื่องประดับที่มีเอกลักษณ์ และ สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวความคิดในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ ต้องการประยุกต์รูปแบบเครื่องประดับ ที่มีอยู่แล้วในชุมชน มาประยุกต์เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ที่มีการใช้งานในแบบใหม่ และยังมีวิจัย ที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกันงานวิจัย Manee-oud (2018) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลไม้ไผ่และ สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ที่เพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนตำบลน้ำทรง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และเพื่อ ประเมินความพึงพอใจจากผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์และ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารโดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปตามประเด็น ได้แก่ แนวโน้ม ผลิตภัณฑ์ คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์และการใช้วัสดุร่วม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า พันธุ์ไม้ที่พบมากที่สุด คือ ไม้สีสุก ซึ่งพบได้ทั่วไปตามพื้นที่ ส่วนมากปลูกไว้ขายลำ ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่ จากหน่อและลำ ได้แก่ ทำเครื่องมือประกอบอาชีพ เครื่องเรือน เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านกรรมวิธีการผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ประกอบด้วย 2 วิธี คือ ผลิตภัณฑ์จากเส้นดอก และผลิตภัณฑ์จากลำต้นและกิ่ง ด้านความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้สนใจ จำนวน 246 คน พบว่า ความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้มากที่สุด

และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับผลงานวิจัย Srisukho, Saengchan, and Chongkon (2021) ได้อธิบายว่า การออกแบบและพัฒนารูปแบบเครื่องประดับ เพื่อหาแนวทางเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมสี ธรรมชาติจากใบขลุ่ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนาเครื่องประดับจากผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ จากใบขลุ่ ของกลุ่มวิสาหกิจตำบลบ่อ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด กำหนด กลุ่มตัวอย่างผู้บริโภค โดยใช้วิธีสุ่มโดยบังเอิญ จำนวน 200 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 1 คน ใช้แบบสอบถาม สำนวญความต้องการที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ เก็บรวบรวม ข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำมา ร่างแบบเครื่องประดับและคัดเลือกแบบร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านอัญมณีและเครื่องประดับ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากแนวคิด Asian Affairs ประเภทต่าง ๆ จำนวน 1 คอลเล็กชั่น ประกอบด้วย 3 ชิ้น มีลักษณะคล้าย โคมจีนหรือเตี้ยลั้งที่ทำจากผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติจากใบขลุ่

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรจะมีการพัฒนารูปแบบเครื่องประดับในท้องถิ่นกลุ่มหัตถกรรมไม้ไผ่ บ้านโนนสมบูรณ์ และกลุ่มผ้าทอพนาสวรรค์ ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเสริมสร้าง

องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย เพื่อการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องประดับสมัยใหม่ และพัฒนาภูมิปัญญาให้แก่ผู้ผลิตในท้องถิ่น ด้วยการนำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาศึกษาเพื่อหาคุณสมบัติเฉพาะที่จะสามารถนำมาแปรรูปเพื่อสร้างรูปแบบต่างหูเครื่องประดับผสมผสานลวดลายผ้าทอ และตลอดจนสร้างคุณค่าและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นอีกด้วยเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางปรับปรุงรูปแบบ ผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม ความแตกต่างและน่าสนใจ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคได้มากที่สุด

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาและสร้างสรรค์เครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุไม้ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แสดงให้เห็นว่าวัสดุไม้และลวดลายผ้าทอท้องถิ่นมีศักยภาพในการนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานในการออกแบบเครื่องประดับร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม ทั้งในมิติของรูปทรง โครงสร้าง และความหมายเชิงวัฒนธรรม การวิเคราะห์ข้อมูลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้การออกแบบไม่เป็นเพียงการตกแต่งเชิงรูปแบบ แต่เป็นการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านรายละเอียดของวัสดุและลวดลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบเชิงอัตลักษณ์ที่มองว่าผลิตภัณฑ์สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมได้ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาและสร้างสรรค์เครื่องประดับต้นแบบทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบธรรมชาติ รูปแบบเรขาคณิต และรูปแบบสื่ออัตลักษณ์ตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการดึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นในลักษณะที่หลากหลาย โดยรูปแบบธรรมชาติ ช่วยเน้นลักษณะรูปทรงดั้งเดิมจากนกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธรนกที่พบได้แห่งเดียวบริเวณบึงบอระเพ็ด และรูปแบบเรขาคณิตช่วยเน้นคุณลักษณะของวัสดุและโครงสร้างตามความนิยมของเครื่องประดับ ขณะที่รูปแบบสื่ออัตลักษณ์ตรุษจีนแสดงถึงการเชื่อมโยงบริบททางวัฒนธรรมเข้ากับงานออกแบบร่วมสมัย ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มผู้ใช้พบว่า เครื่องประดับต้นแบบมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านประโยชน์ใช้สอยและการสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการออกแบบสามารถตอบสนองต่อการใช้งานจริงควบคู่กับการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างสมดุล แม้ว่ารูปแบบสื่ออัตลักษณ์ตรุษจีนจะมีค่าเฉลี่ยบางด้านต่ำกว่ารูปแบบอื่นเล็กน้อย แต่ยังอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงศักยภาพของการนำอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นเครื่องประดับร่วมสมัยได้อย่างมีคุณค่า และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับกระบวนการออกแบบเชิงสร้างสรรค์สามารถนำไปสู่การพัฒนาเครื่องประดับที่มีความเหมาะสมทั้งด้านประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และการสื่อสารอัตลักษณ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังสะท้อนบทบาทของงานออกแบบในการเพิ่มคุณค่าให้กับวัสดุและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการต่อยอดงานออกแบบและงานวิจัยในลักษณะเดียวกันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ผลสรุปจากการวิจัยเครื่องประดับไม้ผสมผสานลวดลายผ้าทอมีรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะตัว สามารถนำไปพัฒนาต่อระบบอุตสาหกรรมได้
2. ควรมีการตลาดวัสดุอื่นทดแทนวัสดุไม้และลวดลายผ้าทอ เพื่อตอบโจทย์ทางเลือกตลาดเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป
3. รูปแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูมีขนาดเล็ก การสานวัสดุไม้ทำได้ยาก รวมถึงการทอผ้าขนาดเล็กเพื่อทำเครื่องประดับ การออกแบบเครื่องประดับต่างหูจึงจำเป็นต้องมีहाช่างภูมิปัญญาที่มีความชำนาญเฉพาะทางเพื่อสืบสานศิลปหัตถกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาและสร้างสรรค์ต่างหูกจากวัสดุไม้ไผ่ผสมผสานกับลวดลายผ้าทอเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์จากคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

References

- Buasanthi, R. (1994). *Curriculum development and teaching management for the transmission of local wisdom: A case study of a community in the upper central region* (Master's thesis in education). Srinakharinwirot University.
- Department of Academic Affairs. (1999). *Local wisdom and curriculum development and teaching management*. Bangkok: Teachers Council.
- Jaisuda, T., & Santajit, W. (2021). *On the development of local cultural jewelry identity in Trat Province* (Research report). Srinakharinwirot University.
- Manee-oud, P. (2018). Creating bamboo products to add value to the community, Nam Song Subdistrict, Phayuha Khiri District. Nakhon Sawan Province. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 11(3), 51-62.
- Phulek, S. (2020). *Development of earring styles from coconut shells. Coconut Shell Handicraft Group Hua Khao Takhli Community, Takhli District, Nakhon Sawan Province for contemporary design* (Research report). Nakhon Sawan Rajabhat University.
- Sirisunthon, P. (2009). *Community of Practice in Learning: Concepts, Techniques and Learning Processes* (2nd ed.). Chulalongkorn University.
- Srisukho, P., Saengchan, N., & Jongkol, P. (2021). Design and development of jewelry styles. To find ways to increase the value of natural dyed silk products from Khlu leaves. *Community Research Journal*, 15(3), 70-79.
- Thalang, E.N. (2001). *Local wisdom set and the learning process and adaptation of Thai villagers. Southern wisdom* (2nd ed.). Bangkok: Amarin.
- Wasi, P. (1990). *Creation of Thai wisdom for development*. Bangkok: Office of the National Culture Commission.

Psychosocial Factors Related to Organic Farming Behavior to Promote Agritourism Among Farmers in Chachoengsao Province

ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา

Piyakamon Mahiwan^{1*}, Worapat Mekkhachorn¹, and Phakphoom Lobdhom¹

ปิยะกมล มหิวรรณ^{1*}, วรภัทร เมฆขจร¹, และ ภาคภูมิ ลอบดม¹

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Rajanagarindra University

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

*Corresponding Author, E-mail: Piyamhw2608@gmail.com

Article Info

■ Received: January 13, 2025

■ Revised: December 27, 2025

■ Accepted: December 30, 2025

■ Available online: December 30, 2025

Abstract

This research was a correlational comparative study based on the foundational framework of the interactionist model. The objectives were to examine the predictive capacity and identify predictors of organic farming behavior to promote agritourism among different types of farmers. The sample in this study consisted of 242 farmers from Chachoengsao Province. Purposive sampling was used to select participants who were willing to participate in the research. The instrument used for variable assessment was the summated rating scale, which demonstrated good reliability with Cronbach's alpha ranging from 0.710 to 0.907. Key findings from multiple regression analysis revealed that a combination of seven variables, categorized into psychosocial traits, situational factors, and psychosocial states, could collectively explain 65.3% of the variance in organic farming behavior to promote agritourism among the overall group. Recommendations for farmers to develop their organic farming practices and promote agritourism included that relevant organizations should help farmers prepare for organic farming, improve farmers' attitudes towards agritourism, and provide more examples of organic farming for agritourism.

Keywords: Agritourism, Interactionism Model, Organic Farming, Psychosocial Factors

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เปรียบเทียบ โดยใช้กรอบแนวคิดพื้นฐานจากรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปริมาณการทำนายและแสวงหาตัวทำนายของพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเกษตรกรประเภทต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 242 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ที่ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยเครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปรคือ แบบวัดชนิดมาตรประเมินรวมค่า มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดอยู่ระหว่าง .710 ถึง .907 ผลการวิจัยที่สำคัญจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวทำนายกลุ่มจิตลักษณะเดิม กลุ่มสถานการณ์ และกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ รวม 7 ตัวแปร สามารถทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 65.3 โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อให้เกษตรกรสามารถพัฒนาพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มากขึ้น คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และได้เห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, เกษตรอินทรีย์, ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม, ปัจจัยทางจิตสังคม

บทนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ระบบเกษตรกรรมในประเทศไทยได้ถูกผลักดันให้เข้าสู่ระบบการผลิตแบบใหม่ โดยมุ่งเน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว มีการนำเทคโนโลยีทางการเกษตร อันทันสมัยเข้ามาใช้ทดแทนแรงงานคน และสัตว์ รวมถึงการใช้สารเคมีทางการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ทางการค้าเพื่อให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้น เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ได้รับการยอมรับและได้กลายเป็นกระแสหลักในการผลิต อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเกษตรกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาหลายประการ ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เกษตรกรได้รับผลกระทบจากต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ผู้บริโภครวมถึงเกษตรกรเองได้รับผลกระทบต่อสุขภาพเนื่องจากต้องรับสารพิษตกค้างเข้าสู่ร่างกาย นำมาซึ่งโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ดังนั้น ปัจจุบันจึงเกิดแนวคิดในการพัฒนาระบบการเกษตรแนวทางใหม่ที่มีการปรับรูปแบบการผลิตให้สอดคล้องกับการฟื้นฟูระบบนิเวศและส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้ปัจจัยการผลิตต้นทุนต่ำ หลีกเลี่ยงหรือเลิกใช้สารเคมี และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวาระแห่งชาติ ถือเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งของรัฐบาล เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและระบบการผลิตแบบทั่วไปที่พึ่งพาการใช้สารเคมี ให้มาเป็นการพึ่งพาตนเอง เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารอินทรีย์ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) เป็นแนวทางและระบบเกษตรกรรมทางเลือกอีกระบบหนึ่งที่ใช้พื้นฐานของหลักการทางนิเวศวิทยา มาประยุกต์กับการเกษตรเพื่อแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม โดยมีจุดประสงค์หลักในการทำการเกษตรแบบยั่งยืน ให้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมโดยใช้หลักสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ก่อให้เกิดการผลิตที่เน้นการผสมผสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในพื้นที่เพาะปลูกให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Kridkajornkornkul, 2019; Gammatantrawet, Susawaengsup, Tongkoom, Chatsungnoen, Leelapattana, Sitthikun, Dangtungee, & Bhuyar, 2023)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agritourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่ มาทำให้เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ต่อเกษตรกรและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรถือเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม เรียนรู้ผลแห่งความสำเร็จ สร้างความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น (Leksuma, Chuamuangphan, Rungmanee, Sroiraya, Pongma, & Thetruang, 2020; Sangwan, Keawnet, & Saokham, 2023)

ปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรเกษตร เช่น ในการส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติมักจะไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากการเป็นผลิตที่มีรายได้ไม่มากพอที่จะสามารถจูงใจเกษตรกรได้ จึงมีการส่งเสริมให้การทำเกษตรกรรมรูปแบบดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถตอบสนองทั้งรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรเกษตร และมีผลต่อเรื่องจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการพัฒนาชุมชน หรือการพัฒนาชนบท เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการจัดสรรผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับในปัจจุบันต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งเครื่องจักรและสารเคมี เกษตรกรจึงต้องพยายามหารายได้เพิ่มขึ้น (Somsirivarangkool, 2022) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหาวิธีเพิ่มช่องทางการตลาดให้แก่สินค้าการเกษตร โดยการผนวกการเกษตรและการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามชุมชนที่มีอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

และในกรณีที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นเป็นพื้นที่ที่มีการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ด้วยแล้ว ก็จะต้องสร้างความน่าสนใจและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้ไปเยี่ยมชมและอุดหนุนสินค้าเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้เกษตรกรมีทางเลือกในการสร้างรายได้มากขึ้น

จังหวัดฉะเชิงเทรา มีสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน บางส่วนเป็นที่ราบลูกฟูก และพื้นที่ป่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนมะม่วง สวนมะพร้าว เลี้ยงไก่ไข่ กุ้ง หมู เป็ด เลี้ยงปลากัด มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น วัดโสธรวรารามวรวิหาร วัดสมานรัตนาราม อุทยานพระพิฆเนศ ตลาดบ้านใหม่ 100 ปี ที่สามารถสร้างจุดเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวได้ ประกอบกับมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ใกล้กับกรุงเทพมหานคร สนามบินสุวรรณภูมิ และเมืองพัทยา (Chachoengsao Provincial Office, 2024) ดังนั้น เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบกับศักยภาพของจังหวัดที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อแสวงหาปัจจัยทางจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ของเกษตรกรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าว โดยใช้รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นพื้นฐานในการวิจัย เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยที่สำคัญ เช่น จิตใจของบุคคล สถานการณ์ภายนอก อีกทั้งการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังมีไม่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาตัวแปรที่สำคัญต่อการกระทำพฤติกรรม เช่น ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

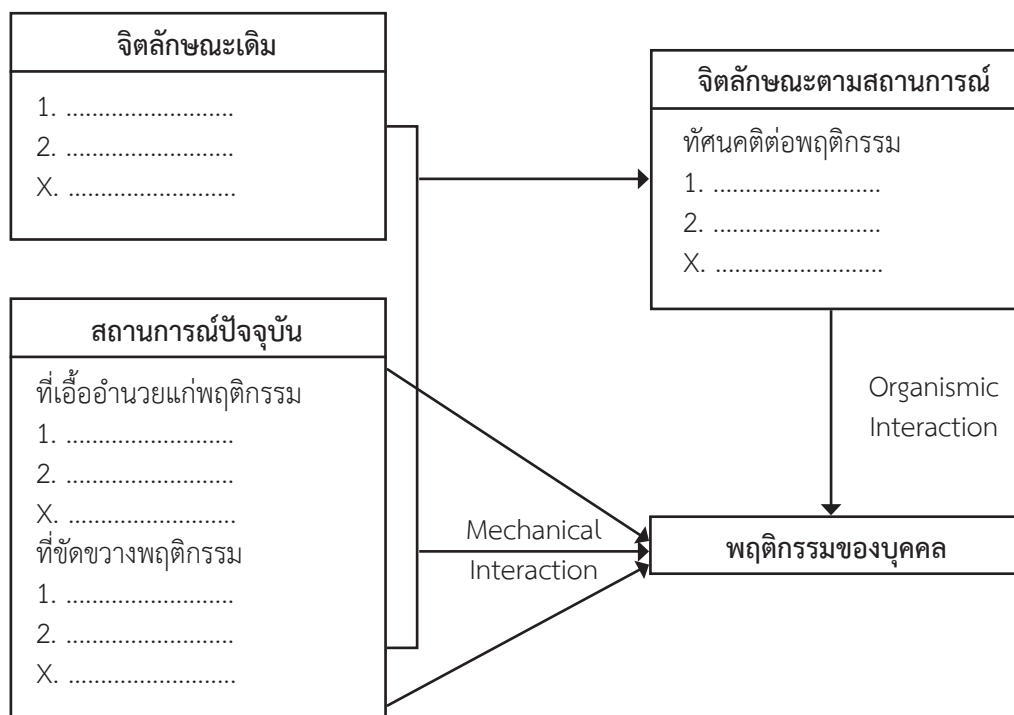
1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ ของเกษตรกรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. เพื่อศึกษาปริมาณการทํานาย และแสวงหาตัวทำนายของพฤติกรรมในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเกษตรกรประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลัง

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยนี้ได้ใช้รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) โดย Magnusson และ Endler ซึ่งเป็นรูปแบบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากสาเหตุด้านจิตใจ ด้านสถานการณ์ และสาเหตุที่เป็นอิทธิพลร่วมกันระหว่างลักษณะของจิตใจและสถานการณ์ของผู้กระทำ (Bhanthumnavin, 2007) รูปแบบทฤษฎีนี้เป็นกรอบความคิดพื้นฐานในการอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นหนึ่งในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล และเป็นรูปแบบที่ใช้อธิบายถึงความสามารถในการทำนายพฤติกรรมของบุคคล (Chotratanakamol, Bhanthumnavin, Bhanthumnavin, Meekun, Pimthong, & Kleeboon, 2023, p. 117) รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมอธิบายว่า พฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์เกิดจากสาเหตุที่สำคัญ 4 ประการ (Magnusson & Endler, 1977, pp. 18-21) ได้แก่

1. สถานการณ์ปัจจุบัน (Situational Factors) หมายถึง สาเหตุภายนอกที่มีผลต่อบุคคลในการที่จะเอื้ออำนวยหรือขัดขวางพฤติกรรมของบุคคลนั้น
2. จิตลักษณะเดิม (Psychological Traits) หมายถึง สิ่งที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งพัฒนามาจากการถ่ายทอดจากสถาบันที่สำคัญทางสังคม
3. จิตลักษณะเดิมร่วมกับสถานการณ์ หมายถึง ปฏิสัมพันธ์แบบกลไก (Mechanical Interaction) ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกัน
4. จิตลักษณะตามสถานการณ์ (Psychological States) หมายถึง จิตที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์

แวดล้อม ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล (Organismic Interaction) โดยลักษณะทางจิตของบุคคลในปัจจุบันจะได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ภายนอก ส่งผลให้สภาพจิตใจของบุคคลเปลี่ยนไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ได้รับ และจะส่งผลถึงพฤติกรรมของบุคคลที่เปลี่ยนไปด้วย (รายละเอียดดังภาพ 1)

ภาพ 1 รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model)

ที่มา: Bhanthumnavin (2007, p. 90)

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดกลุ่มตัวแปรและกรอบแนวคิดการวิจัย และได้ดำเนินการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกลุ่มตัวแปร กรอบแนวคิดการวิจัย และสมมติฐานการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พฤติกรรมกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: ความหมาย และวิธีวัด

พฤติกรรม คือการกระทำหรือการตอบสนองของมนุษย์ต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือมีสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ โดยการกระทำหรือการตอบสนองนั้นเป็นไปโดยมีจุดมุ่งหมายและเป็นไปอย่างใคร่ครวญแล้ว หรืออาจเป็นไปอย่างไม่รู้สึกรู้ตัว หรือไม่ว่าบุคคลจะสามารถสังเกตการณ์กระทำหรือการตอบสนองนั้นได้หรือไม่ก็ตาม Bhanthumnavin (1995) ได้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ซึ่งเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมและประเทศ และพฤติกรรมการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืนเข้มแข็ง ตามทฤษฎีต้นไม้งจริยธรรม ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมหลากหลายประเภท เช่น พฤติกรรมความรับผิดชอบ พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับการทำการเกษตรอินทรีย์นั้น ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาประการหนึ่ง เพราะเกษตรอินทรีย์คือการทำการเกษตรด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ เน้นการสร้างสมดุลของระบบนิเวศและความยั่งยืน ปฏิเสธการใช้สารเคมีรวมถึงผลผลิตที่ได้มาจากการตัดต่อพันธุกรรม (GMOs) โดยมีวัตถุประสงค์หนึ่งเพื่อฟื้นฟูและรักษาสมดุลของธรรมชาติให้มากที่สุด (Agricultural Research Development Agency, 2020) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม โดยมุ่งเน้นไปที่การท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรกรรม เช่น สวนผลไม้ ฟาร์มเกษตร ฟาร์มปศุสัตว์ ตัวอย่าง

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ การเก็บผลไม้ การขี่ม้า การศึกษากระบวนการทำไวน์ (Thailand Convention & Exhibition Bureau, 2020)

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ พฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การกระทำของเกษตรกรที่ทำการเกษตรด้วยวิถีทางธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี ใส่ใจต่อผู้บริโภค และสามารถนำไปสู่การจัดการพื้นที่เกษตรกรรมของตนเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยวัดด้วยแบบวัดชนิดมาตราส่วนประเมินรวมค่า (Summated Rating Scales) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นใหม่จากการทบทวนวรรณกรรม แต่ละข้อมีมาตราประเมิน 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละข้อ 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อความทางบวก เป็นประโยคที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา หรือเป็นการกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยให้คะแนนจาก 6 ถึง 1 ซึ่งเรียงจาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” และ 2) ข้อความทางลบ เป็นประโยคที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา หรือเป็นการกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยให้คะแนนจาก 1 ถึง 6 ซึ่งเรียงจาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาก

กลุ่มตัวแปรจิตลักษณะเดิมกับพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน คือ หมายถึง เกษตรกรที่มีความสามารถในการคาดการณ์ไกล เล็งเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะก่อประโยชน์ให้กับตนเองในอนาคต รวมทั้งมีความสามารถในการควบคุมบังคับตนเองให้รู้จักการอดได้รอได้ เพื่อรอรับผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าหรือสำคัญกว่าในอนาคต โดยมีความเชื่อว่าตนสามารถกระทำให้เกิดผลตามต้องการได้ แล้วใช้ความพยายามในการมีพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นอกจากนี้ ยังรวมถึงสามารถควบคุมผลที่จะเกิดกับตนได้มาก วัดด้วยแบบวัดชนิดมาตราส่วนประเมินรวมค่า โดยใช้แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ของ Bhanthumnavin (2015) แต่ละข้อมีมาตราประเมิน 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก เป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก เพราะความสามารถในการคาดการณ์ถึงอนาคตของตนเอง จนเกิดเป็นพฤติกรรมในการควบคุมตนเองได้นั้น ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการประมวลเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะเดิมด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนนั้น พบว่ามีผู้ที่ศึกษาตัวแปรดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น Praneetvatakul (2017) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการรับและแพร่โรคในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นตัวทำนายที่สำคัญ เมื่อรวมกับตัวแปรตัวอื่น ๆ สามารถทำนายพฤติกรรมป้องกันการรับและแพร่โรคในสถานที่สาธารณะในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 39.2

2. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง เกษตรกรที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการที่จะกระทำการสิ่งใดให้สำเร็จจุลวงไปตามจุดประสงค์ที่คาดหวังไว้ โดยใช้ความเพียรพยายามอย่างไม่ย่อท้อ ซึ่งต้องมีการวางแผนในการทำงานให้เหมาะสมกับความสามารถและศักยภาพของตนเองได้เป็นอย่างดี วัดด้วยแบบวัดชนิดมาตราส่วนประเมินรวมค่า โดยใช้แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ Bhanthumnavin (2015) แต่ละข้อมีมาตราประเมิน 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มาก เพราะการที่เกษตรกรจะมีพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้นั้น ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับมีความปรารถนาหรือความพยายามที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพของตน จนเกิดความมุ่งมั่นตั้งใจในการที่จะกระทำการในสิ่งใด ๆ ที่เกี่ยวข้องให้บรรลุผลดังที่หวังไว้

จากการประมวลเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะเดิมด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นั้น พบว่ามีผู้ที่ศึกษาตัวแปรดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น Polsaen (2012)

ได้ศึกษาจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานอินทรีย์อย่างมีสุขภาวะที่ดีของชาวนา ในโครงการโรงเรียนชาวนา มูลนิธิขวัญข้าว พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นตัวทำนายที่สำคัญ เมื่อรวมกับตัวแปรอื่น ๆ สามารถทำนายพฤติกรรมการมีสุขภาวะทางปัญญาที่ดีในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 57.4 และสามารถทำนายพฤติกรรมการมีสุขภาวะทางสังคมที่ดีในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 62.4 หมายความว่า ชาวนาที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงเป็นผู้มีพฤติกรรมการมีสุขภาวะทางปัญญาและมีพฤติกรรมสุขภาวะทางสังคมที่ดีมากด้วย

กลุ่มตัวแปรสถานการณ์กับพฤติกรรมการทำงานอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่าย หมายถึง เกษตรกรที่รับรู้หน่วยงานและเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ มากน้อยเพียงใด เพื่อให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์หรือทำกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัดด้วยแบบวัดชนิดมาตราประเมินรวมค่าที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นใหม่จากการทบทวนวรรณกรรม และบางส่วนปรับจากแบบวัดการสนับสนุนจากภาครัฐและผู้นำชุมชน ของ Kowthaworn (2006) และแบบวัดการสนับสนุนจากองค์กร ของ Polsaen (2012) เพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ แต่ละข้อมีมาตราประเมิน 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก เป็นผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่ายมาก เพราะการที่เกษตรกรที่จะทำเกษตรแบบอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการส่งเสริม ช่วยเหลือ และแก้ปัญหา

จากการประมวลเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่าวนั้น พบว่า มีผู้ที่ศึกษาตัวแปรดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น Phalaho, Yupas, & Phosing (2022) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรกลุ่ม Green Famer จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคมเมื่อรวมกับปัจจัยอื่น ๆ สามารถทำนายความสำเร็จต่อการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่ม Green Famer จังหวัดกาฬสินธุ์ได้ร้อยละ 61.50

2. การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง เกษตรกรที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา จากสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ และจากการบอกเล่าของหน่วยงานหรือบุคคลต่าง ๆ วัดด้วยแบบวัดชนิดมาตราประเมินรวมค่าที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นใหม่จากการทบทวนวรรณกรรม และบางส่วนปรับจากแบบวัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ของ Polsaen (2012) เพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ แต่ละข้อมีมาตราประเมิน 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก เป็นผู้ที่มีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาก เพราะการเปิดรับข่าวสารด้านการทำเกษตรอินทรีย์ คือกระบวนการส่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ รวมถึงการรณรงค์ให้ทำเกษตรอินทรีย์ โดยผ่านช่องทางสื่อสารมวลชน เพื่อสร้างความรู้และทัศนคติให้กับเกษตรกรในฐานะผู้รับสาร

จากการประมวลเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ด้านการได้รับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น พบว่า มีผู้ที่ศึกษาตัวแปรดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น Polsaen (2012) ศึกษาพบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์เป็นตัวทำนายที่สำคัญเป็นอันดับแรก เมื่อรวมกับ ตัวแปรอื่น ๆ สามารถทำนายพฤติกรรมการมีสุขภาวะทางสังคมที่ดีในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 62.4 หมายความว่า ชาวนาที่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์มากเป็นผู้มีพฤติกรรมการมีสุขภาวะทางสังคมที่ดีมากด้วย

3. การเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง เกษตรกรที่ได้เห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม จากคนที่รู้จัก เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรมีพฤติกรรมการทำงานอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัดด้วยแบบวัดชนิดมาตราประเมินรวมค่าที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นใหม่จากการทบทวนวรรณกรรม และบางส่วนปรับจากแบบวัดการเห็น

แบบอย่างเกษตรกรอินทรีย์ ของ Kowthaworn (2006) เพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ แต่ละข้อมีมาตรประเมิน 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก เป็นผู้ให้เห็นแบบอย่างการทำ เกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาก เพราะการที่เกษตรกรจะมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้นั้น ส่วนหนึ่ง ย่อมขึ้นอยู่กับว่ามีแบบอย่างหรือได้เห็นแบบอย่างที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรอินทรีย์หรือการทำกิจการท่องเที่ยว เชิงเกษตร เกษตรกรที่ได้เห็นแบบอย่างเหล่านี้จะส่งผลให้มีพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยว เชิงเกษตรได้

จากการประมวลเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ด้านการเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น พบว่า มีผู้ที่ศึกษาตัวแปรดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น Polsaen (2012) ศึกษาพบว่า การเห็นแบบอย่างการทำนาอินทรีย์เป็นตัวทำนายที่สำคัญ เมื่อรวมกับตัวแปรอื่น ๆ สามารถทำนายพฤติกรรมการมีสุขภาวะทางจิตวิญญาณที่ดีในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 43.7 และสามารถทำนายพฤติกรรมการมีสุขภาวะทางสังคมที่ดีในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 62.4 ซึ่งหมายความว่า ชาวนาที่ เห็นแบบอย่างการทำนาอินทรีย์มาก เป็นผู้มีพฤติกรรมการมีสุขภาวะทางจิตวิญญาณและมีพฤติกรรมการมี สุขภาวะทางสังคมที่ดีมากด้วย

กลุ่มตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์กับพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงเกษตร

1. ทศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง เกษตรกรที่เกิดความรู้เชิงประเมินค่า และความรู้ลึกเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ส่งผลให้เกษตรกรมีความพอใจ และมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรม การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัดด้วยแบบวัดชนิดมาตรประเมินรวมค่าที่ผู้วิจัยได้สร้าง ขึ้นใหม่จากการทบทวนวรรณกรรม และบางส่วนปรับจากแบบวัดทัศนคติต่อเกษตรอินทรีย์ ของ Kowthaworn (2006) และแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการทำนาอินทรีย์ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนของ Polsaen (2012) เพื่อให้ เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ แต่ละข้อมีมาตรประเมิน 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนน จากแบบวัดนี้มาก เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาก เพราะการที่เกษตรกรจะมีพฤติกรรมการทำ เกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้นั้น ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับความเห็นประโยชน์ มีความพึงพอใจ หรือมีแรงจูงใจต่อการทำเกษตรอินทรีย์หรือการทำกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจะส่งผลทำให้เกษตรกรมี ความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมดังกล่าว

จากการประมวลเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะตามสถานการณ์ด้านทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว เชิงเกษตรนั้น พบว่า มีผู้ที่ศึกษาตัวแปรดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ เช่น Phalaho, Yupas, & Phosing (2022) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติเมื่อรวมกับปัจจัยอื่น ๆ สามารถ ทำนายความสำเร็จต่อการดำเนินงานของเกษตรกรกลุ่ม Green Famer จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ร้อยละ 61.50

2. ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง เกษตรกรที่มีความตั้งใจ ที่จะกระทำพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัดด้วยแบบวัดชนิดมาตรประเมิน รวมค่าที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นใหม่จากการทบทวนวรรณกรรม แต่ละข้อมีมาตรประเมิน 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก เป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาก สอดคล้องกับ Fishbein & Ajzen (1975, pp. 372-374) ที่ได้อธิบายว่า การกระทำ พฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งจะถูกกำหนดโดยความพร้อมหรือความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ความพร้อมที่จะ กระทำพฤติกรรม (Behavior Intention) ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) ความพร้อมหรือความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมถือได้ว่ามีลักษณะ ใกล้เคียงกับพฤติกรรมมากที่สุด เพียงแต่ยังไม่ได้แสดงออกมาในรูปแบบของการกระทำ

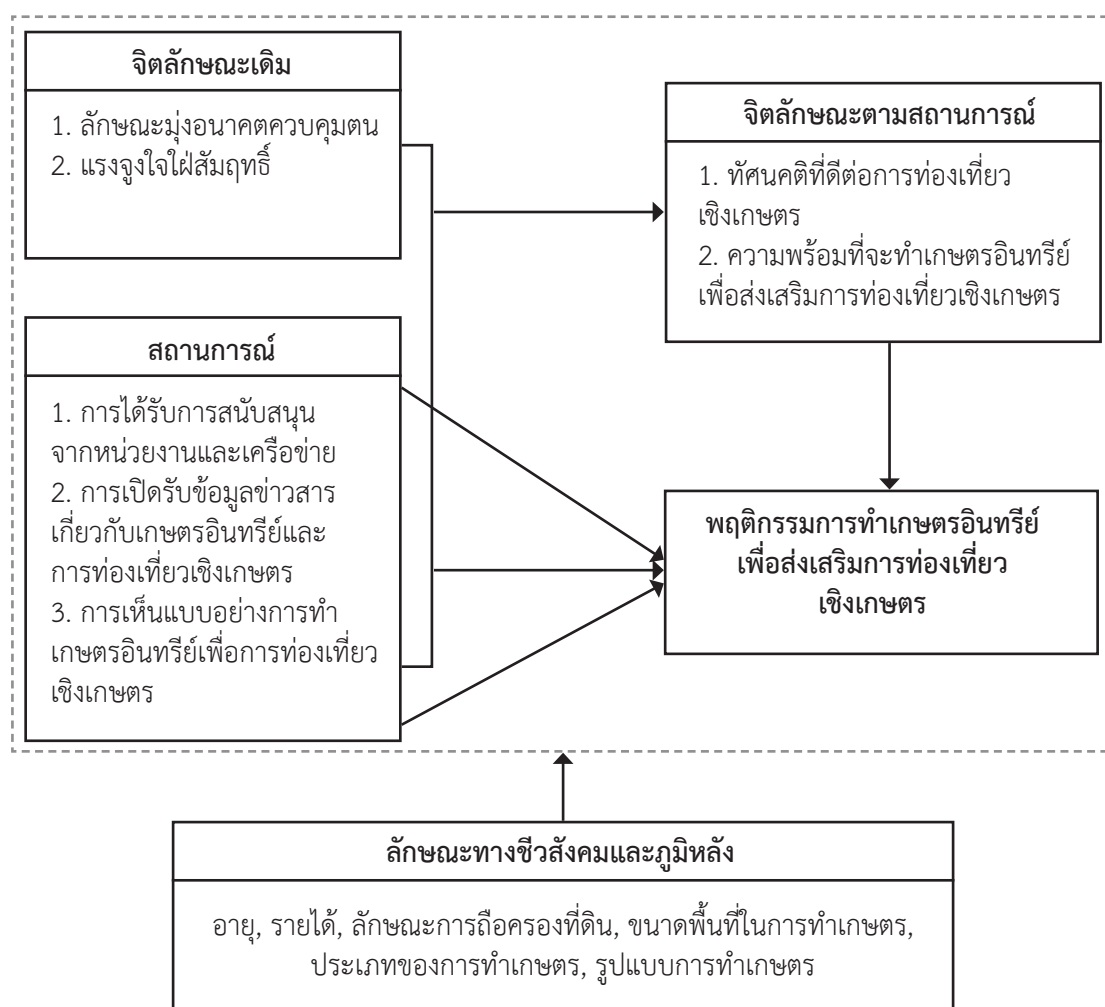
จากการประมวลเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะตามสถานการณ์ด้านทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว เชิงเกษตรนั้นพบว่า มีผู้ที่ศึกษาตัวแปรดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ เช่น Mekkhachorn, Sriratanasarana, & Kamdee (2023) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุทางจิตลักษณะ ครอบครัว และโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขอนามัยเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมสุขอนามัยเพื่อป้องกันโรค COVID-19 เป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญ เมื่อรวมกับตัวแปรอื่น ๆ สามารถทำนายพฤติกรรมสุขอนามัยในโรงเรียนในกลุ่มรวม ได้ร้อยละ 34.2 และสามารถทำนายพฤติกรรมสุขอนามัยในชุมชนในกลุ่มรวม ได้ร้อยละ 54.7

ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกร ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ 1) อายุ 2) รายได้ 3) ลักษณะการถือครองที่ดิน 4) ขนาดพื้นที่ในการทำเกษตร 5) ประเภทของการทำเกษตร และ 6) รูปแบบการทำเกษตร

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมและการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย สามารถสร้างกรอบแนวคิดได้ดังภาพ 2

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมและการทบทวนวรรณกรรม สามารถกำหนดสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้
ตัวทำนายชุดที่ 3 รวมตัวแปรทั้งหมด (กลุ่มจิตลักษณะเดิม กลุ่มสถานการณ์ และกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์) สามารถทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่ 1 (กลุ่มจิตลักษณะเดิม และกลุ่มสถานการณ์) หรือชุดที่ 2 (กลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์) ตามลำดับ อย่างน้อยร้อยละ 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยคัดเลือกจากเกษตรกรผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นสมาชิกหรือมีส่วนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภายในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ 1. เครือข่ายเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) แปดริ้ว 2. กลุ่ม Young Smart Farmer จังหวัดฉะเชิงเทรา และ 3. ผู้ที่เข้าร่วมงานประชุมที่สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทราประจำแต่ละอำเภอจัดขึ้น โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากเกษตรกรผู้ที่ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 254 คน จากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบวัดและคัดเลือกแบบวัดที่มีความสมบูรณ์สำหรับดำเนินการวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 242 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือวัดตัวแปร เป็นแบบสอบถามประเมินตนเองที่ใช้สำหรับการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ คือ แบบวัดชนิดมาตราประเมินรวมค่า (Banthumnavin, 2008) โดยแต่ละข้อประกอบด้วยมาตร 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ซึ่งประกอบด้วยแบบวัด 8 ชุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละข้อ 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อความทางบวก เป็นประโยคที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา หรือเป็นการกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยให้คะแนนจาก 6 ถึง 1 ซึ่งเรียงจาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” และ 2) ข้อความทางลบ เป็นประโยคที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา หรือเป็นการกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยให้คะแนนจาก 1 ถึง 6 ซึ่งเรียงจาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ผู้ตอบที่ได้คะแนนในแต่ละแบบวัดใดมาก เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะตามแบบวัดนั้นมาก และแบบวัดกลุ่มตัวแปรอิสระด้านชีวสังคมและภูมิหลัง 1 แบบวัด แบบวัดทั้งหมดนี้ได้ดำเนินการหาคุณภาพของแบบวัด โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัด (Content Validity) จากการสร้างข้อคำถามซึ่งได้จากนิยามปฏิบัติการในแต่ละตัวแปรที่มีจำนวนมากกว่าที่จะใช้จริง จากนั้นส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านพิจารณาว่าข้อคำถามที่สร้างขึ้นมีเนื้อหาครอบคลุมและสอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา และมีความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างหรือไม่ เพียงใด โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแบบวัด แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้แบบวัดที่สมบูรณ์ รวมถึงการตัดข้อคำถามที่ไม่มีเนื้อหาครอบคลุมหรือสอดคล้องกับตัวแปรหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาเพื่อนำไปใช้ทดสอบต่อไป จากนั้นได้นำแบบวัดเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เลขที่ใบรับรอง HE-047-2567 และได้ทดสอบคุณภาพแบบวัดกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ที่มากกว่า .70 ซึ่งคุณภาพของเครื่องมือวัดตัวแปรในงานวิจัยนี้มีค่าความเชื่อมั่น ดังนี้ แบบวัดพฤติกรรมกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร = .798 แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน = .780 แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ = .869 แบบวัดการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่าย = .854 แบบวัดการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร = .710 แบบวัดการเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร = .900 แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

= .815 และแบบวัดความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร = .907

ตัวอย่างแบบวัดพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

0. ฉันมีใจรักในการทำเกษตรอินทรีย์รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

.....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบรวม (Enter) และแบบเป็นขั้น (Stepwise) ทำการวิเคราะห์ในกลุ่มรวม (กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด) และกลุ่มย่อย (แบ่งตามลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง) เพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ตัวทำนายหลายตัวในการทำนายตัวถูกทำนายที่ละตัว และใช้เกณฑ์ความแตกต่างของเปอร์เซ็นต์ทำนายที่ ร้อยละ 5 (Cohen, 1992, p. 98) เพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัย

ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังของเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

1. อายุ มีพิสัยระหว่าง 21 ปี ถึง 78 ปี มีค่าเฉลี่ย 53 ปี และมีความมัธยฐาน 54 ปี โดยใช้ค่ามัธยฐานเป็นเกณฑ์ในการแบ่งอายุเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรอายุน้อย (ไม่เกิน 54 ปี) 128 คน (ร้อยละ 52.9) และ 2) เกษตรกรอายุมาก (มากกว่า 54 ปี) 114 คน (ร้อยละ 47.1)

2. รายได้ มีพิสัยระหว่าง 1,000 บาท ถึง 100,000 บาท มีค่าเฉลี่ย 13,425 บาท และมีความมัธยฐาน 10,000 บาท โดยใช้ค่ามัธยฐานเป็นเกณฑ์ในการแบ่งรายได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรรายได้น้อย (เฉลี่ยไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน) 122 คน (ร้อยละ 50.4) และ 2) เกษตรกรรายได้มาก (เฉลี่ยมากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน) 120 คน (ร้อยละ 49.6)

3. ลักษณะการถือครองที่ดิน ได้แก่ 1) เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง 157 คน (ร้อยละ 64.9) และ 2) เกษตรกรที่ไม่ได้มีที่ดินเป็นของตนเอง (เช่น เช่าที่ดินคนอื่น) 85 คน (ร้อยละ 35.1)

4. ขนาดพื้นที่ในการทำเกษตร มีพิสัยระหว่าง 0.5 ไร่ ถึง 100 ไร่ มีค่าเฉลี่ย 15.32 ไร่ และมีความมัธยฐาน 10 ไร่ โดยใช้ค่ามัธยฐานเป็นเกณฑ์ในการแบ่งขนาดพื้นที่เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรที่มีที่ดินน้อย (ไม่เกิน 10 ไร่) 126 คน (ร้อยละ 52.1) และ 2) เกษตรกรที่มีที่ดินมาก (มากกว่า 10 ไร่) 116 คน (ร้อยละ 47.9)

5. ประเภทของการทำเกษตร ได้แก่ 1) เกษตรกรทำนา 88 คน (ร้อยละ 36.4) 2) เกษตรกรทำสวน 97 คน (ร้อยละ 40.1) 3) เกษตรกรทำไร่ 35 คน (ร้อยละ 14.5) และ 4) เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ 22 คน (ร้อยละ 9.0)

6. รูปแบบการทำเกษตร ได้แก่ 1) เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์อย่างเดียว 75 คน (ร้อยละ 31.0) 2) เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ควบคู่เกษตรเคมี 123 คน (ร้อยละ 50.8) และ 3) เกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอย่างเดียว 44 คน (ร้อยละ 18.2)

ผลการวิเคราะห์ในกลุ่มรวม พบว่า พฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีลักษณะมุงอนาคตควบคุมตน เป็นตัวแปรในกลุ่มจิตลักษณะเดิมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด ($r=.433$, $p<.01$) การเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นตัวแปรในกลุ่มสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด ($r=.678$, $p<.01$) และความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นตัวแปรในกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด ($r=.760$, $p<.01$) และแสดงให้เห็นว่าตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มรวม (N=242)

ตัวแปร	Mean	S.D.	1	2	3	4	5	6	7	8
1	44.657	7.96								
2	50.925	6.45	.433**							
3	66.268	9.16	.404**	.765**						
4	31.950	5.99	.551**	.360**	.384**					
5	37.946	5.85	.618**	.476**	.546**	.679**				
6	24.731	5.82	.678**	.296**	.331**	.646**	.750**			
7	51.462	7.45	.690**	.566**	.558**	.507**	.535**	.572**		
8	50.128	8.32	.760**	.524**	.516**	.520**	.634**	.711**	.765**	

หมายเหตุ: * $p < .05$, ** $p < .01$

ตัวแปร 1. พฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2. ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน 3. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 4. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่าย 5. การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 6. การเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 7. ทศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 8. ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ผลการทำนายพฤติกรรมในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้จิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์เป็นตัวทำนาย

เมื่อนำคะแนนพฤติกรรมในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาทำการวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณแบบรวมและแบบเป็นขั้น ในกลุ่มรวม พบว่า กลุ่มรวมของจิตลักษณะเดิมและสถานการณ์ (ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่าย การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร) และจิตลักษณะตามสถานการณ์ (ทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร) รวม 7 ตัวแปร สามารถทำนายพฤติกรรมในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ร้อยละ 65.3 โดยมีลำดับตัวทำนายที่สำคัญเรียงจากมากไปน้อย คือ ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งมีค่าเบต้าเท่ากับ .39, .24 และ .15 ตามลำดับ ดังตาราง 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มย่อยนั้น พบว่า กลุ่มรวมของจิตลักษณะเดิมและสถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ 7 ตัวแปร สามารถทำนายได้มากที่สุด คือ กลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอย่างเดียว สามารถทำนายได้ร้อยละ 70.6 โดยมีลำดับตัวทำนายที่สำคัญเรียงจากมากไปน้อย คือ ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งมีค่าเบต้าเท่ากับ .36, .27, .16 และ -.16 ตามลำดับ รองลงมา คือ กลุ่มเกษตรกรประเภททำนา สามารถทำนายได้ที่ 67.7% โดยมีลำดับตัวทำนายที่สำคัญเรียงจากมากไปน้อย คือ ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งมีค่าเบต้าเท่ากับ .41, .23, .15 และ -.14 ตามลำดับ ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการทำนายพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้จิตลักษณะเดิม สถานการณ์ และจิตลักษณะตามสถานการณ์ เป็นตัวทำนาย

กลุ่ม	จำนวน คน	ชุดที่ 1 กลุ่มจิตลักษณะเดิม และ กลุ่มสถานการณ์ (1-5)			ชุดที่ 2 กลุ่มจิตลักษณะ ตามสถานการณ์ (6-7)			ชุดที่ 3 รวมตัวแปรทั้งหมด (1-7)			% ทำนาย แตกต่าง
		% ทำนาย	ตัว ทำนาย	ค่าเบต้า (Beta)	% ทำนาย	ตัว ทำนาย	ค่าเบต้า (Beta)	% ทำนาย	ตัว ทำนาย	ค่าเบต้า (Beta)	
รวม	242	53.0	5, 1	.49, .22	60.6	7, 6	.56, .26	65.3	7, 6, 5	.39, .24, .15	4.7
อายุน้อย	128	53.2	5, 1	.48, .21	60.9	7, 6	.56, .26	65.5	7, 6, 5	.39, .24, .14	4.6
อายุมาก	114	53.2	5, 1	.48, .21	60.9	7, 6	.56, .26	65.5	7, 6, 5	.39, .24, .14	4.6
รายได้น้อย	122	53.0	5, 1	.48, .22	62.0	7, 6	.54, .27	65.9	7, 6	.39, .26	3.9
รายได้มาก	120	53.0	5, 1	.48, .22	62.0	7, 6	.54, .27	65.9	7, 6	.39, .26	3.9
ที่ดินตนเอง	157	53.3	5, 1	.48, .22	62.5	7, 6	.54, .27	66.2	7, 6	.39, .25	3.7
ไม่ใช่ที่ดิน ของตนเอง	85	53.3	5, 1	.48, .22	62.5	7, 6	.54, .27	66.2	7, 6	.39, .25	3.7
พื้นที่น้อย	126	53.0	5, 1	.49, .22	60.9	7, 6	.56, .26	65.6	7, 6, 5	.39, .25, .15	4.7
พื้นที่มาก	116	53.0	5, 1	.49, .22	60.9	7, 6	.56, .26	65.6	7, 6, 5	.39, .25, .15	4.7
ทำนา	88	54.7	5, 1	.50, .22	63.2	7, 6	.57, .24	67.7	7, 6, 5, 2	.41, .23, .15, -.14	4.5
ทำสวน	97	54.7	5, 1	.50, .24	61.7	7, 6	.56, .25	66.7	7, 6, 5, 2	.38, .24, .17, -.14	5.0*
ทำไร่	35	53.2	5, 1	.48, .22	60.7	7, 6	.56, .26	65.3	7, 6, 5	.38, .24, .15	4.6
เลี้ยงสัตว์	22	53.3	5, 1	.48, .23	61.0	7, 6	.57, .27	65.4	7, 6, 5	.40, .25, .14	4.4
อินทรีย์ อย่างเดียว	75	56.1	5, 1	.45, .21	61.8	7, 6	.54, .25	66.4	7, 6, 5	.36, .24, .16	4.6
อินทรีย์ ควบคู่เคมี	123	53.0	5, 1	.49, .22	61.1	7, 6	.56, .27	65.8	7, 6, 5	.40, .26, .15	4.7
เคมีอย่าง เดียว	44	57.8	5, 1	.49, .16	65.6	7, 6	.51, .25	70.6	7, 6, 5, 2	.36, .27, .16, -.16	5*

หมายเหตุ: ค่าเบต้าทุกตัวมีนัยสำคัญที่ .05 และ *มีเปอร์เซ็นต์แตกต่างตั้งแต่ 5.0% ขึ้นไป

ตัวทำนายที่ 1 คือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

ตัวทำนายที่ 2 คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ตัวทำนายที่ 3 คือ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่าย

ตัวทำนายที่ 4 คือ การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตัวทำนายที่ 5 คือ การเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตัวทำนายที่ 6 คือ ทักษะที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตัวทำนายที่ 7 คือ ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่พบผลที่สนับสนุนสมมติฐานในกลุ่มรวม แต่พบในกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรประเภททำสวน และกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอย่างเดียว (ตาราง 3) โดยตัวทำนายชุดที่ 1 (กลุ่มจิตลักษณะเดิม และกลุ่มสถานการณ์) พบว่า การเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นตัวทำนายที่สำคัญ สามารถทำนายพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ร้อยละ 54.7 และร้อยละ 57.8 ตามลำดับ ส่วนตัวทำนายชุดที่ 2 (กลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์) พบว่า ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นตัวทำนายที่สำคัญ สามารถทำนายพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ร้อยละ 61.7 และร้อยละ 65.6 ตามลำดับ และตัวทำนาย ชุดที่ 3 รวมตัวแปรทั้งหมด (กลุ่มจิตลักษณะเดิม กลุ่มสถานการณ์ และกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์) พบว่า ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวทำนายที่สำคัญ สามารถทำนายพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ร้อยละ 66.7 และร้อยละ 70.6 ตามลำดับ ดังนั้น ตัวทำนายชุดที่ 3 สามารถทำนายได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่ 1 หรือชุดที่ 2 ตามลำดับร้อยละ 5.0 เท่ากันในกลุ่มเกษตรกรประเภททำสวน และกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอย่างเดียว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในชุดที่ 3 พบว่า ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนายพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในกลุ่มเกษตรกรประเภททำสวน และกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอย่างเดียว โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .38 และ .36 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Praneetvatakul (2017, p. 88) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการรับและแพร่โรคในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า ความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมป้องกันการรับและแพร่โรคในชีวิตประจำวัน เป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนายพฤติกรรมป้องกันการรับและแพร่โรคในสถานที่สาธารณะในกลุ่มรวม โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .28 สอดคล้องกับ Chai-ardharn (2014, p. 204) ที่ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตั้งครกในมารดาวัยรุ่น พบว่า ความพร้อมในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตั้งครก เป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนาย การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตั้งครกในกลุ่มรวม โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .37 และสอดคล้องกับ Mekkhachorn, Sriratanasarnana, & Kamdee (2023, p. 100) ที่ได้ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุทางจิตลักษณะ ครอบครัว และโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขอนามัยเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมสุขอนามัยเพื่อป้องกันโรค COVID-19 เป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญในการทำนายพฤติกรรมสุขอนามัยในโรงเรียน

ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .59 โดยผลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกันนี้ เนื่องมาจากความพร้อมหรือความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นถือได้ว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับพฤติกรรมมากที่สุด (Fishbein & Ajzen, 1975, pp. 372-374)

และผลการวิเคราะห์ข้อมูลในชุดที่ 3 ยังพบว่า ทักษะที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญเป็นอันดับรองลงมาในกลุ่มเกษตรกรประเภททำสวน และกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอย่างเดียวย โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .24 และ .27 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kowthaworn (2006, p.74) ที่ได้ศึกษาการยอมรับเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่มีอาชีพปลูกผัก พบว่า ทักษะดีต่อเกษตรอินทรีย์ เมื่อรวมกับตัวทำนายอื่น 8 ตัวแปร เป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญอันดับที่สองในการทำนายการยอมรับเกษตรอินทรีย์ โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .22 สอดคล้องกับ Polsaen (2012, p.122) ที่ได้ศึกษาจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำนาอินทรีย์อย่างมีสุขภาวะที่ดีของชาวนาในโครงการโรงเรียนชาวนามูลนิธิธัญข้าว พบว่า ทักษะดีต่อการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญอันดับที่สองในการทำนายพฤติกรรมที่มีสุขภาวะทางปัญญาที่ดีในกลุ่มรวม โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .27 และสอดคล้องกับ Mekkhachorn, Sriratanasarana, & Kamdee (2023, p.107) ที่ศึกษาพบว่า ทักษะดีต่อพฤติกรรมสุขอนามัย เป็นตัวทำนายที่มีความสำคัญอันดับที่สองในการทำนายพฤติกรรมสุขอนามัยในชุมชน ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยมีค่าเบต้าเท่ากับ .37 โดยผลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกันนี้ เนื่องมาจากทัศนคติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุคคล จากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (TRA) (Ajzen & Fishbien, 1980, p. 8)

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวทำนายกลุ่มจิตลักษณะเดิม กลุ่มสถานการณ์ และกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ รวม 7 ตัวแปร สามารถทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 65.3 โดยมีตัวทำนายที่สำคัญที่สุดคือ ความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทักษะดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการเห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และพบผลการวิจัยที่สนับสนุนสมมติฐาน ได้แก่ ตัวทำนายกลุ่มจิตลักษณะเดิมและกลุ่มสถานการณ์ 5 ตัวแปร ร่วมกับตัวทำนายกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ 2 ตัวแปร รวมทั้งสิ้น 7 ตัวแปร สามารถทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้มากกว่าตัวทำนายกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว อย่างน้อยร้อยละ 5 ในกลุ่มเกษตรกรประเภททำสวน และกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรเคมีอย่างเดียว ผลการวิจัยนี้ ได้ชี้แนะถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกร และสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นพื้นฐานเพื่อต่อยอดการวิจัยที่เกี่ยวข้องในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ สามารถเสนอแนะแนวทางในการนำผลวิจัยไปใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น โดยต้องส่งเสริมให้เกษตรกรต้องมีความพร้อมที่จะทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามองค์ประกอบด้านความรู้เชิงประเมินค่า ด้านความรู้สึก และด้านความมุ่งมั่นกระทำ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น เช่น ต้องส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดความรู้เชิงประเมินค่าเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อตัวเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน รวมถึงสังคมในภาพรวม จนเกิดแรงจูงใจที่จะมีพฤติกรรมดังกล่าว

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมให้เกษตรกรได้เห็นแบบอย่างการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น เช่น ต้องส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีโอกาสศึกษาดูงานหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือได้เห็นคนที่รู้จักแสดงความคิดหรือกระทำพฤติกรรมดังกล่าว จะทำให้เกษตรกรเกิดแรงจูงใจที่จะกระทำการบางอย่าง หรือเกิดเป็นพฤติกรรมเลียนแบบ (Bandura, 1986, pp. 51-69)

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากในงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เปรียบเทียบ ซึ่งยังไม่ได้ดำเนินการพิสูจน์เพื่อยืนยันถึงความเป็นสาเหตุและผลที่แท้จริงเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้น เพื่อเป็นการยืนยันผลการวิจัยในครั้งนี้ ควรดำเนินการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Study) เพื่อตรวจสอบความเป็นสาเหตุและผลที่แท้จริง โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานของผลการวิจัยเรื่องนี้

2. เนื่องจากในงานวิจัยนี้ ใช้กลุ่มตัวอย่างคือเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทราในการประเมินตนเองเพียงแหล่งเดียว ข้อมูลที่ได้จึงอาจมีความสัมพันธ์กันมากกว่าความเป็นจริง ดังนั้น ในโอกาสต่อไปจึงควรมีการวัดผลตัวแปรแบบสังเกต และ/หรือการรายงานจากผู้อื่นร่วมด้วย เช่น ลูกค้า นักท่องเที่ยว เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำเกษตรแบบอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ผู้เขียนบทความขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ และขอขอบพระคุณสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา เครือข่ายเกษตรกร และเกษตรกรทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

References

- Agricultural Research Development Agency (Public Organization). (2020). *What is organic farming, and why should we choose organic farming?* Retrieved from <https://url.in.th/ZrPPO>
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bhanthumnavin, D. (1995). *Theory of work and moral behavior*. Bangkok, National Institute of Development Administration.
- Bhanthumnavin, D. (2007). Interactionism model and guidelines to build a hypothesis of psychological behavior research in Thailand. *Journal of Social Development*, 9(1), 85–117. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsd/article/view/31222/26855>
- Bhanthumnavin, D. (2008). Principles and techniques for the development of summated ratings measure. *Journal of Social Development*, 10(1), 41–67.

- Bhanthumnavin, D. (2015). *Antecedents of readiness and potential to become researchers in different types of individuals: Graduate students* (Research report). Bangkok, National Institute of Development Administration, School of Social and Environmental Development.
- Chachoengsao Provincial Office. (2024). *Chachoengsao provincial development plan (2023–2027)*. Retrieved from https://www2.chachoengsao.go.th/files/com_news_council11/2023-08_00fc814bc157f80.pdf
- Chai-ardharn, Y. (2014). *Psycho-social factors contributing to teenage pregnancy behavior in Lop Buri Province* (Doctoral dissertation). National Institute of Development Administration.
- Chotratanakamol, K., Bhanthumnavin, D., Meekun, K., Pimthong, S., & Kleebua, C. (2023). The nomological model of study–life balance in Thai university students. *The Journal of Behavioral Science*, 18(2), 116–135. Retrieved from <https://so06.tcithaijo.org/index.php/IJBS/article/view/262987/177255>
- Cohen, J. (1992). Statistical power analysis. *Current Directions in Psychological Science*, 1(3), 98–101. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/20182143>
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Gammatantrawet, N., Susawaengsup, C., Tongkoom, K., Chatsungnoen, T., Leelapattana, W., Sitthikun, S., Dangtungee, R., & Bhuyar, P. (2023). Organic farming management: An approach towards sustainable agriculture development towards green environment. *Maejo International Journal of Energy and Environmental Communication*, 5(3), 6–15. <https://doi.org/10.54279/mijeec.v5i3.251199>
- Kowthaworn, P. (2006). *Organic agricultural adoption of vegetable growing farmers* (Master's thesis). National Institute of Development Administration.
- Kridkajornkornkul, N. (2019). Planting organic agriculture according to the philosophy of sufficiency economy for sustainable development: A case study of folk gurus in Nakhonsawan Province. *Burapha Journal of Political Economy*, 7(1), 116–135. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pegbuu/article/view/208488/144550>
- Leksuma, P., Chuamuangphan, N., Rungmanee, T., Sroiraya, S., Pongma, P., & Thetruang, P. (2020). The development of organic agrotourism route connection in Ban Hua Ao community, Sam Phan District, Nakhon Pathom Province, to promote tourism potential. *Interdisciplinary Research Review*, 15(1), 22–30. Retrieved from <https://ph02.tcithaijo.org/index.php/jtir/article/view/239925/163579>
- Magnusson, D., & Endler, N. S. (1977). *Personality at the crossroads: Current issues in interactionism psychology*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mekkhachorn, W., Sriratanasara, B., & Kamdee, L. (2023). *Psychosocial factors, family and school as correlates of hygiene behavior to prevent coronavirus infectious disease (COVID-19) of secondary school students* (Research report). Chachoengsao, Rajabhat Rajanakarindra University, Faculty of Humanities and Social Sciences.

- Phalaho, S., Yupas, Y., & Phosing, P. (2022). Factors affecting the success of green farmer group Kalasin Province. *Journal of Social Science for Local Rajabhat Mahasarakham University*, 6(1), 145–154. Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/soc-rmu/article/view/252297/171577>
- Polsaen, P. (2012). Psychological and situational factors as correlates of healthy organic rice farming behavior of farmers in farmer field school, Khao Kwan Foundation (Master's thesis). *National Institute of Development Administration*. Retrieved from <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/sd/2555/19805.pdf>
- Praneetvatakul, B. (2017). *Psychosocial factors as correlates of communicable disease preventive behavior in daily life of undergraduate students* (Master's thesis). National Institute of Development Administration.
- Sangwan, N., Keawnet, P., & Saokham, M. (2023). A model for agritourism of Chiang Saen Learning Center, Chiang Rai Province. *Parichart Journal Thaksin University*, 36(1), 32–46. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/254968/177279>
- Somsirivarangkool, K. (2022). Multigenerational entrepreneur farmers and pluriactivity in farm-stay agritourism. *Journal of Social Sciences, Chiang Mai University*, 34(1), 76–101. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jss/article/view/257698/175780>
- Thailand Convention & Exhibition Bureau. (2020). *Agritourism tourism natural experiences for MICE travelers*. Retrieved from https://elibrary.tceb.or.th/th/Brochure/Trends/Infographic_trends/6051

“Tom” and “Tupa”: Co-Cultural Desserts and Creative Practices in Contemporary Society

“ต้ม” “ตูปะ”: ขนมร่วมวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัย

Thachamon Kamlangkuea*

ธชมล กำลังเกื้อ*

Faculty of Education, Thaksin University, Phatthalung Campus

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง

*Corresponding Author, E-mail: mmae.kkam@gmail.com

Article Info

■ Received: January 9, 2025

■ Revised: December 27, 2025

■ Accepted: December 27, 2025

■ Available online: December 30, 2025

Abstract

This article examines the roles of Tom and Tupa from a folkloristic perspective in relation to design and creativity within contemporary society. The study drew upon relevant documents, prior research, and fieldwork conducted in Songkhla Province. The findings reveal that Tom or Tupa, traditional confections embedded in the everyday life and cultural practices of both Buddhist and Islamic communities, holds significant folkloric value that reflects the cultural dimensions of the two religions. These roles include the use of folklore to explain the origins and rationale for ritual practices, as well as its function in social education, moral cultivation, and the reinforcement of social norms. In addition, contemporary reinterpretations and creative adaptations of these confections have emerged, serving as innovative means to preserve and transmit cultural heritage to future generations.

Keywords: Contemporary Society, Cultural Capital, Cultural Creativity, Tom, Tupa

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาบทบาทของ “ต้ม” “ตูปะ” ในมุมมองคติชนวิทยาเกี่ยวกับการออกแบบ และสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัย โดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในจังหวัดสงขลา ผู้ศึกษาพบว่า ต้ม หรือ ตูปะ เป็นขนมที่อยู่ในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของทั้งศาสนาพุทธ และอิสลาม ซึ่งมีบทบาทในมุมมองคติชนวิทยาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของทั้ง 2 ศาสนา ได้แก่ บทบาทคติชนในการอธิบายที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม และบทบาทคติชนในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคม และรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม อีกทั้งในปัจจุบันได้มีการออกแบบ สร้างสรรค์ใหม่ในลักษณะอื่นที่มีความร่วมสมัยเพื่อสืบทอดและอนุรักษ์รากเหง้าวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์วัฒนธรรม, ต้ม, ตูปะ, ทุนวัฒนธรรม, สังคมร่วมสมัย

บทนำ

อุษาคเนย์เป็นดินแดนที่เชื่อมต่อกันตั้งแต่พื้นที่ตอนเหนือที่เป็นแผ่นดินทางใต้ของจีนมาจนถึงหมู่เกาะฟิลิปปินส์ บรูไน และตอนใต้สุดของอินโดนีเซีย เช่น สุมาตรา และชวา เป็นต้น ดินแดนในแถบนี้มีความเกี่ยวพันกันมาหลายล้านปีทำให้เกิด “วัฒนธรรมร่วม” หลายประการที่สืบทอดต่อกันมา และหนึ่งในวัฒนธรรมร่วมนั้นคือ การกินข้าวเป็นอาหารหลัก (Wongthes, 2016)

ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนอุษาคเนย์และได้รับวัฒนธรรมร่วมเข้ามาด้วยวัฒนธรรมหนึ่งที่เห็นได้ชัดก็คือวัฒนธรรมการกิน การกินข้าวของไทยมีทั้งที่ทำเป็นอาหารหลัก และที่ทำเป็นขนม หรือของว่าง ดังที่ Sustainable Agriculture Foundation (2012) ได้กล่าวว่า หากมองย้อนกลับไปในอดีตจะเห็นถึงความผูกพันระหว่างคนไทยกับวัฒนธรรมข้าวที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนาน ข้าวไม่เพียงเป็นอาหารเท่านั้นแต่ยังเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ รวมถึงวิถีชีวิตของผู้คน ตัวอย่างเช่น งานบุญในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีการนำข้าวมาแปรรูปเป็นขนมตามความเหมาะสมของฤดูกาล เช่น งานบุญข้าวฉิ้งช่วงฤดูหนาวของภาคอีสาน หรือข้าวต้มลูกโยนในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ในช่วงออกพรรษา

ข้าวต้มลูกโยนเป็นขนมที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในภาคใต้ทั้งศาสนาพุทธ และอิสลาม โดยที่ชื่อเรียกแตกต่างกันไป ดังที่ Satapong (2024) ได้กล่าวว่า “ต้ม” หรือ “ปัด” ที่ชาวนครศรีธรรมราชเรียกกันนั้น สันนิษฐานว่ามีรากมาจากคำว่า เกอตูปัต (Kertupat) โดยคำว่า “ต้ม” สอดคล้องกับคำว่า ตู ซึ่งหมายถึงข้าวเหนียวห่อใบกะพ้อเป็นรูปสามเหลี่ยม ส่วนคำว่า “ปัด” สอดคล้องกับคำว่า ปัด หมายถึงข้าวเหนียวที่ห่อด้วยใบกะพ้อ ใบลาน หรือใบจาก ทำเป็นทรงกลมยาวและมัดด้วยเชือก “ต้ม” ไม่เพียงเป็นอาหารที่พบได้ทั่วไปในชุมชนมุสลิมบนคาบสมุทรภาคใต้เท่านั้น แต่ยังเป็นอาหารที่แพร่หลายในภูมิภาคมลายูหรือกลุ่มประเทศอาเซียนในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น ภาษาถิ่นใต้เรียกว่า ต้มใบพ้อ, ต้มพวง, ต้ม, หรือขนมต้ม ภาษามลายูปัตตานีเรียกว่า ตูปีะ, ตูปะ, หรือ ตูปัต ภาษาของอินโดนีเซียและมาเลเซียเรียกว่า เกอตูปัต (Kertupat) ภาษาซีบัวโนเรียกว่า บูโซ ภาษาฮิลิไกนอนเรียกว่า บุกโนย ภาษาากาปัมปา้งเรียกว่า ปาปูปัต และภาษาปางซันเรียกว่า ปาปูปัต เช่นกัน นอกจากนี้ Klanarong (n.d.) ระบุว่า “ตูปะ” มีหลายประเภท โดยที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายคือ เกอตูปัตนาซี ซึ่งทำจากข้าวขาวห่อใบมะพร้าวเป็นรูปสี่เหลี่ยม และ เกอตูปัตปูต ซึ่งทำจากข้าวเหนียวห่อใบกะพ้อเป็นรูปสามเหลี่ยม สำหรับ “ตูปะ” ในตำบลปูลูที่ชาวบ้านนิยมทำกัน คือ ตูปะที่ทำจากข้าวเหนียวห่อด้วยใบกะพ้อ

“ต้ม” หรือ “ตูปะ” ถือเป็นวัฒนธรรมร่วมของผู้คนในอุษาคเนย์ซึ่งมีพื้นฐานวัฒนธรรมการบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ชนชนดินนี้มีส่วนประกอบหลักคือข้าวเหนียว และมีมะพร้าวเป็นวัตถุดิบสำคัญอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกกันอย่างแพร่หลายในหลายประเทศของภูมิภาคนี้ นอกจากนี้ยังนิยมใช้ใบกะพ้อเป็นวัสดุห่อ หรือในบางพื้นที่ใช้ใบมะพร้าว พร้อมทั้งปรุงรสด้วยเพียงน้ำตาลและเกลือ จะเห็นได้ว่าวัตถุดิบที่ใช้ล้วนเป็นของหาได้ง่ายและเกี่ยวเนื่องกับวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้คนอุษาคเนย์ นอกจากนี้ ต้ม หรือตูปะยังมีบทบาทในด้านคติชนวิทยา ซึ่งอาจมีลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม ปัจจุบันขนมชนิดนี้ยังได้รับการพัฒนาด้วยการออกแบบสร้างสรรค์ใหม่ในรูปแบบที่ทันสมัยและน่าสนใจยิ่งขึ้นอีกด้วย

จากประเด็นทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาบทบาทของ “ต้ม” “ตูปะ” ผ่านมุมมองคติชนวิทยา และการสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัย อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจนัยสำคัญของทุนวัฒนธรรมที่กำลังก่อรูปขึ้นในบริบทใหม่ ซึ่งการศึกษานี้มุ่งหวังที่จะชี้ให้เห็นกระบวนการอนุรักษ์ การสืบทอด และการปรับตัวของมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถส่งต่อไปยังคนรุ่นต่อไปได้อย่างมีพลังและเหมาะสมกับยุคสมัยได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบทบาทของ “ตัม” “ตูปะ” ในมุมมองคติชนวิทยา และการสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัย

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง “ตัม” “ตูปะ”: ขนบร่วมวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัย ผู้ศึกษาได้ทบทวน ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนวิทยา และแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนวิทยา

วิลเลียม บาสคอม (Bascom, 1954 อ้างถึงใน Nathalang (2014, p. 359) เขียนบทความเรื่อง "Four Functions of Folklore" Bascom และได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชนในภาพรวมไว้ 4 ประการนั้น Nathalang (2014) ได้นำเสนอมุมมอง และอธิบายบทบาทหน้าที่ของคติชนไว้ว่าประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ บทบาทคติชนในการอธิบายแหล่งกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม บทบาทคติชนในการให้การศึกษาอบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม และบทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับ ความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม

แนวคิดคติชนสร้างสรรค์

คติชนสร้างสรรค์เป็นคติชนที่มีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของ การสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ การประยุกต์คติชน การต่อยอดคติชน การตีความหมายใหม่และการสร้างความหมายใหม่ การนำคติชนไปใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม หรือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นหรืออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ Natalang (2019)

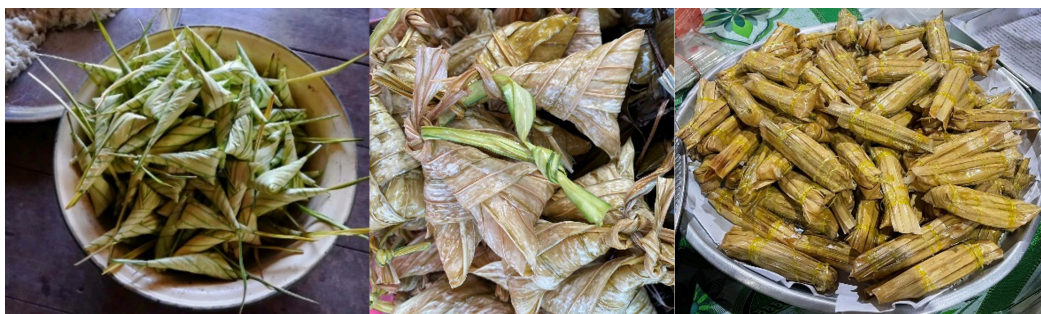
วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้เขียนเริ่มจากการทบทวนเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน และการออกแบบสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นกรอบ ในการวิเคราะห์ประเด็นการศึกษา สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้เขียนดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการและผู้มีบทบาทในการ สร้างสรรค์ “ตัม” “ตูปะ” ในรูปแบบใหม่ ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านขนมไทยแม่ฉวี นักออกแบบจากแบรนด์ SAN และกลุ่ม “ยังเพ” การสัมภาษณ์มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนมุมมองและการอภิปรายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การเปลี่ยนแปลง และความหมายทางวัฒนธรรมของขนมดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

“ตัม” “ตูปะ” ขนบร่วมวัฒนธรรม

เกอตูปัต หรือ ตูปะ เป็นคำเรียก ตัม ของชาวมุสลิม สำหรับชาวพุทธแล้วเรียกว่า ตัม หรือปัด นับเป็นของว่าง หรือขนมในงานบุญทั้งพุทธศาสนิกชน และชาวมุสลิม เราจึงเห็นตัม หรือปัด ในประเพณีลากพระ และตูปะ หรือ เกอตูปัตในวันฮารีรายอ

Maskaew (2024, December 28) ได้เล่าถึงรูปแบบและวิธีการทำตัม ดังนี้ “...การทำตัมเริ่มจากการเตรียม ใบพ้อคือ เราต้องใบตัดใบพ้อจากที่เป็นยอด ตึงออกทีละใบ และคลี่ใบออก และมีวนใบเพื่อจะเตรียมไว้ห่อตัม ได้ง่าย จากนั้นเราก็ไปเตรียมข้าวเหนียว ผัดกับน้ำกะทิปรุงด้วยน้ำตาลและเกลือเล็กน้อยผัดจนสุกได้ที่ ทิ้งไว้ให้เย็น และเริ่มห่อตัมโดยใช้ใบกะพ้อที่เตรียมไว้....” การ “แทงตัม” หรือ “จุกตัม” ตัมมี 3 แบบคือ 1) ตัมผู้ ตัมผู้จะมี ลักษณะสูงและเรียวยาว 2) ตัมเมีย จะมีลักษณะสั้น แบน และมีมัดหางที่ท้าย โดยส่วนใหญ่ตูปะของมุสลิมจะมี ลักษณะเหมือนตัมเมีย และ 3) ปัด การห่อปัดจะห่อในลักษณะที่เป็นรูปทรงกระบอก

ภาพ 1 ต้มผู้ ต้มเมีย และปัด (ตามลำดับ)
ที่มา: ผู้เขียน

ทั้งนี้การห่อต้มมีรูปแบบอื่น ๆ แล้วแต่ความถนัดของผู้ที่ห่ออีกหลายแบบ ในส่วนนี้ผู้ศึกษากล่าวถึงเฉพาะที่เห็นได้โดยทั่วไปในพื้นที่ภาคใต้เท่านั้น

บทบาทของ “ต้ม” “ตูปะ” ในมุมมองคติชนวิทยา

“ต้ม” “ตูปะ” เป็นขนมที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมและมีความสัมพันธ์อยู่ในประเพณีและพิธีกรรมทั้งศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม ทำให้ขนมชนิดนี้มีบทบาทอยู่ในทั้ง 2 วัฒนธรรมและฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ดังที่ Nathalang (2014, p.359) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางด้านจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชนช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

โดยการศึกษาเรื่อง “ต้ม ตูปะ” ขนมนร่วมวัฒนธรรม ผู้ศึกษาจะนำเสนอบทบาทของคติชนที่สะท้อนมุมมองของทั้ง 2 ศาสนา ไว้ 2 ประเด็น คือ บทบาทคติชนในการอธิบายเหตุผลและที่มาในการประกอบพิธีกรรม และบทบาทคติชนในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม ดังนี้

1) บทบาทคติชนในการอธิบายเหตุผลและที่มาในการประกอบพิธีกรรม

ประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ต้มก็คือประเพณีลากพระของคนภาคใต้ โดยมีการนำต้มไปแขวนไว้กับเรือพนมพระ เพื่อเป็นอาหารของชาวบ้านที่มาร่วมงานกันในประเพณี ทั้งนี้ยังมีการกล่าวถึงต้มในประวัติความเป็นมาของประเพณีลากพระ ดังที่ Mukdarat (2011) กล่าวว่า เมื่อพระพุทธรูปเสด็จถึงประตูนครสังกัสสะในเช้าตรู่ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา พุทธศาสนิกชนที่ทราบกำหนดการเสด็จกลับจากพระโมคคัลลานะต่างมารอรับเสด็จอย่างเนืองแน่น พร้อมเตรียมภัตตาหารมาถวาย แต่ด้วยจำนวนผู้คนที่มาอรับเสด็จมีมาก จึงไม่สามารถถวายภัตตาหารแด่พระพุทธรูปได้ทั่วถึง ทำให้ต้องส่งภัตตาหารห่อใบไม้ต่อกันเป็นทอด ๆ เข้าไปถวายสำหรับผู้ที่อยู่ห่างออกไปมากจนไม่อาจส่งต่อได้ทันเวลา จึงใช้วิธีห่อภัตตาหารด้วยใบไม้แล้วโยนหรือปาเข้าไปถวายด้วยความตั้งใจบริสุทธิ์ แม้จะมีความโกลาหลบ้าง แต่ด้วยแรงศรัทธาและอธิษฐานแห่งพระพุทธรูป ภัตตาหารเหล่านั้นก็ล้วนตกลงในบาตรของพระองค์ทั้งสิ้น เหตุการณ์นี้จึงเป็นที่มาของประเพณี “ห่อต้ม” และ “ห่อปัด” เพื่อแสดงความปิติที่พระพุทธรูปเสด็จกลับจากดาวดึงส์ เมื่อพระพุทธรูปเสด็จถึง พุทธศาสนิกชนได้อัญเชิญขึ้นประทับบนบุษบกที่จัดเตรียมไว้ จากนั้นจึงแห่แหนไปยังที่ประทับของพระองค์ภายหลังเมื่อพ้นพุทธกาล และมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้น พุทธศาสนิกชนจึงอัญเชิญพระพุทธรูปแห่แหนเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพิธีดังกล่าว

ภาพ 2 พุทธศาสนิกชนนำตัมไปแขวนที่เรือพนมพระ ในประเพณีลากพระ
ที่มา: ผู้เขียน

นอกจากตัมจะใช้เป็นขนมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ชาวมุสลิมก็จะทำตัมกันในวันฮารีรายอ ดังที่ Jehamood (2016) กล่าวว่า วันฮารีรายอเป็นวันสำคัญของชาวมุสลิมทั่วโลก และถือเป็นวันรื่นเริงประจำปี ชาวมุสลิมมักเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา พร้อมกับพบปะสังสรรค์กับเพื่อนและญาติพี่น้อง เพื่อขออภัยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังมีการนำขนมไปแจกจ่ายให้กับเด็ก ๆ และเพื่อนบ้านอีกด้วย นอกจากนี้ Klanarong (n.d.) ระบุว่า “ตูปะ” มักทำในช่วงเทศกาลวันฮารีรายอ โดยแต่ละครอบครัวจะทำกินเอง และแจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน โดยมักทำตูปะในคืนสุดท้ายของการถือศีลอด และรับประทานในช่วงวันฮารีรายอ หรือวันตรุษอีดิลฟิตรี ซึ่งเป็นวันเฉลิมฉลองการละศีลอดที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเป็นเวลาหนึ่งเดือนในเดือนรอมฎอนในวันฮารีรายอ ผู้คนในหมู่บ้านมักเดินทางไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ แจกจ่ายขนมและอาหารตามบ้านเรือนของเพื่อนบ้าน เพื่อขอโทษและให้อภัยซึ่งกันและกัน ซึ่งถือเป็นการกระชับความสัมพันธ์ภายในชุมชน ดังนั้น “ตูปะ” จึงกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของวันฮารีรายอ ไม่เพียงแต่ในภาคใต้ของประเทศไทยเท่านั้น แต่ในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ก็ใช้ตูปะเป็นสัญลักษณ์ในการเฉลิมฉลองเทศกาลวันฮารีรายอด้วย จะเห็นได้จากการประดับตูปะตามชุมประทู ถนนหนทาง อาคารร้านค้า รวมถึงรูปภาพหรือบัตรอวยพรที่ส่งผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) หรือไลน์ (Line) ซึ่งมักมีสัญลักษณ์ตูปะ ทั้งแบบสามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยม

กล่าวได้ว่าทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามมีการใช้ “ตัม” “ตูปะ” ในการประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่อาจจะมีแตกต่างกันในการประกอบพิธีกรรม แต่ยังมีจุดร่วมเดียวกันคือการนำขนมไปแจกจ่ายกับญาติผู้ใหญ่ และคนที่เคารพนับถือ หรือมีการรับประทานร่วมกันสำหรับคนที่มาร่วมประกอบพิธี วิถีปฏิบัตินี้เป็นมุมมองที่น่าสนใจซึ่งจะเห็นได้ว่าคนในแถบอุษาคเนย์จะให้ความสำคัญกับครอบครัว และบรรพบุรุษ ดังจะเห็นได้จากอีกหลาย ๆ ประเพณีของแถบนี้

2) บทบาทคติชนในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม

โครงสร้างทางสังคมมีความสำคัญในการให้การศึกษา อบรมระเบียบ และรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม สถาบันทางสังคมมีส่วนช่วยในการอบรม สั่งสอน และปลูกฝังค่านิยมของคนในสังคม ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันเศรษฐกิจ โดยผู้ศึกษาจะกล่าวในภาพรวมของทั้ง 2 ศาสนา ดังนี้

2.1 สถาบันครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดแต่มีส่วนสำคัญในการขัดเกลาและอบรมสมาชิก ซึ่งจะมีการถ่ายทอดความรู้หรือชุดความคิดจากรุ่นสู่รุ่นในการทำขนมทั้งศาสนาพุทธ และมุสลิมมีการสอนให้ลูกหลานรู้จักกระบวนการทำและร่วมกันในครอบครัวเพื่อทำขนมสำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรม

2.2 สถาบันศาสนา มีส่วนสำคัญที่ทำหน้าที่อบรม และสอนให้สมาชิกได้เรียนรู้ทั้งเรื่องความเชื่อ พิธีกรรม อีกทั้งยังเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในสังคม การทำตัม หรือตุปะ ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งพุทธ ในประเพณีชักพระ หรือลากพระ และศาสนาอิสลามในวันฮารีรายอ

2.3 สถาบันการศึกษา โรงเรียน และมหาวิทยาลัยหลายแห่งมีการจัดสอน และจัดประกวดการทำตัม แห่ตัม เพื่อเป็นการให้นักเรียนและนักศึกษาได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

2.4 สถาบันการเมืองการปกครอง เป็นสถาบันที่มีหน้าที่กำหนดบทบาทและกฎระเบียบในสังคม จะเห็นได้ว่าหน่วยงานราชการหลายแห่งเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีพิธีกรรมของทั้ง 2 ศาสนา มีการจัดงาน จัดประกวด แห่ตัมในหลาย ๆ พื้นที่

2.5 สถาบันเศรษฐกิจ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นร้านค้า หรือห้างร้านต่าง ๆ มีการสนับสนุนงบประมาณต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม เป็นต้น

วิถีวัฒนธรรมของพุทธและมุสลิมแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันบ้าง แต่ก็มีบางส่วนที่มีลักษณะร่วมกันอยู่ ดังที่กล่าวไปข้างต้น วิถีชีวิตของทั้ง 2 ศาสนาในพื้นที่ภาคใต้เน้นความร่วมมือและการพึ่งพาของคนในครอบครัว มีศาสนาเป็นตัวเชื่อมที่สอนให้คนในสังคมเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือกัน อีกทั้งยังมีสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้สถาบันทางสังคมยังมีส่วนช่วยในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ดังที่ Nathalang (2014, p.359) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมในสังคมแต่ละส่วน มีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งในด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และด้านความมั่นคงทางจิตใจ โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับคติชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดของสังคมได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้จากบทบาทของคติชนในการนำเสนอมุมมองของ “ตัม” “ตุปะ” ในแต่ละวัฒนธรรมดังแสดงให้เห็นความสำคัญตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ปัจจุบันยังมีการสร้างสรรค์ “ตัม” “ตุปะ” ในบริบทใหม่ในลักษณะของการสร้างสรรค์เพื่อเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมดังที่ผู้ศึกษาจะนำเสนอต่อในลำดับถัดไป

“ตัม” “ตุปะ” กับการออกแบบ และสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัย

สังคมร่วมสมัยเป็นสภาวะทางสังคมแบบหนึ่งที่อยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยน และเกิดเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในหลากหลายมิติ ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนในมิติทางวัฒนธรรมเดิมสู่การสร้างสรรค์ใหม่ก็เป็นมุมมองที่น่าสนใจเพื่อให้วัฒนธรรมดั้งเดิมยังคงอยู่ ยกตัวอย่าง “ตัม” “ตุปะ” ในฐานะชนมโนวัฒนธรรมของศาสนาพุทธ และอิสลามกับการปรับเปลี่ยนในปัจจุบัน ดังที่ Sujachaya (2012, p.227-228) อ้างถึงใน Nathalang (2013, p.26-27) ได้กล่าวว่า สินค้าวัฒนธรรม หมายถึงการพัฒนาสินค้าที่มีพื้นฐานมาจากสิ่งที่เรียกว่า “ทุนทางวัฒนธรรม” หรือบางครั้งเรียกว่า “สินทรัพย์สร้างสรรค์” ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของทรัพยากรที่จับต้องได้หรือไม่จับต้องได้ และมีบทบาทสำคัญในโลกปัจจุบันในการสร้างมูลค่าและพัฒนาอุตสาหกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ดังที่ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำตัม หรือตุปะจากเดิมที่ใช้ข้าวเหนียวขาวปรับเปลี่ยนมาเป็นข้าวเหนียวดำบ้าง การใส่ถั่วเพิ่มไปในข้าวเหนียวบ้าง และการทำขนมตัมใส่ไส้ ยกตัวอย่างขนมไทยแม่ฉวี จังหวัดสงขลา ทั้งนี้ ตัมสามเหลี่ยมมีไส้ของร้านขนมไทยแม่ฉวียังได้รับการยกระดับเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัดสงขลาอีกด้วย

ภาพ 3 ขนมต้มสามเหลี่ยมไส้ไข่เค็มเจ้าแรก
ที่มา: ผู้เขียน

จากการศึกษาข้อมูลจากร้านขนมไทยแม่ฉวี จังหวัดสงขลา ที่มีการดัดแปลงขนมต้มโดยมีการใส่ไส้ลงไปเป็นเจ้าแรก มีไส้หมูไข่เค็ม และไส้ไก่ไข่เค็ม ได้กล่าวว่า ต้มสามเหลี่ยมห่อใบกะพ้อ ขนมไทยพื้นถิ่นของจังหวัดสงขลาใช้ในเทศกาลงานบุญเดือนสิบ สำหรับไหว้สักการะต่อเทพยดา และนิยมใช้แขวนบนเรือพระในงานประเพณีชักพระเดิมขนมต้มสามเหลี่ยมจำทำกันขนาดเล็กไม่ใส่ไส้ เมื่อร้านขนมไทยแม่ฉวี บนถนนนางงามกลางเมืองสงขลาได้ทำจัดจำหน่าย จึงคิดค้นและดัดแปลงเติมไส้ลงไปเป็นเจ้าแรก มีให้เลือกทั้งไส้หมูไข่เค็ม ขนมต้มสามเหลี่ยมไส้ไก่ของร้านขนมไทยแม่ฉวี มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในรสชาติซึ่งไส้ที่ไม่เหมือนใครและความเหนียวนุ่มของข้าวเหนียว จึงเป็นที่นิยมไว้รับประทานคู่กับชา กาแฟ และซื้อเป็นของฝากจากจังหวัด (Maechawee Thai Dessert Shop 2024, December 24) ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีวางขายต้มสามเหลี่ยมไส้ไก่ในอีกหลายร้านในแถบจังหวัดสงขลา ดังที่ Chaengprachak (2015) ได้กล่าวว่า ต้มไส้ไก่ เป็นอาหารว่างนิยมรับประทานในตอนบ่าย เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของไทยและจีนเข้าด้วยกัน มีลักษณะคล้ายอาหารของไทย และ “บะ จ่าง” ของจีน โดยนำต้มสามเหลี่ยมของ ไทยไส้ไก่ ที่ประกอบด้วยหมูและไข่เค็ม ปัจจุบันนิยมรับประทานในตอนเช้ากับ กาแฟ หรือรับประทานเป็นอาหารว่างในตอนบ่าย

จากมุมมองที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่าขนมต้มไส้ไก่เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของไทยและจีนเข้าด้วยกันนับเป็นมุมมองที่น่าสนใจ เนื่องด้วยพื้นที่จังหวัดสงขลา บริเวณถนนนางงาม สงขลาถือเป็นถนนพหุวัฒนธรรมโดยมีการรวมคนไทย จีน อิสลาม ไว้ด้วยกัน และมีการผสมวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน “ต้มไส้ไก่” ก็เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมด้านอาหารที่ลงตัว

นอกจากนี้ยังมีการสร้างสรรค์ “ต้ม” “ตูปะ” ในมุมมองใหม่ที่ไม่ใช่ขนม หรืออาหารแต่เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยแบรนด์ SAN เป็นแบรนด์ที่เน้นการเล่าเรื่องราวของวัฒนธรรมภาคใต้ผ่านกลิ่น โดยในการออกแบบของขนม และพยายามค้นหาคำประกอบทางวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมกลยุทธ์การเล่าเรื่องของแบรนด์ ส่งผลให้ของขนมมีกลิ่นหอมที่สื่อถึงมรดกทางวัฒนธรรมภาคใต้ผ่านกลิ่นหอมที่รังสรรค์เป็นพิเศษ ผสมผสานกับการออกแบบภายนอกที่สะท้อนถึงประเพณีของชาวใต้ แรงบันดาลใจสำหรับของขนมครั้งแรกของ SAN มาจากประเพณีการห่อขนมต้มใบกะพ้อ หรือที่เรียกกันว่าข้าวเหนียวตูปะ ใบกะพ้อที่ใช้ห่อเมนูจะมีลักษณะเหมือนริบบิ้นที่เป็นเอกลักษณ์ มีลวดลายขนานกันยาวตลอดความยาว กระบวนการห่อที่ซับซ้อนทำให้เกิดรูปทรงสามเหลี่ยมที่โดดเด่นและมีลวดลายที่สวยงาม นอกจากนี้ยังแสดงถึงธรรมชาติของวัฒนธรรมหลายเชื้อชาติของภาคใต้ซึ่งใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม SAN ใช้สิ่งนี้เป็นสัญลักษณ์ในการบอกเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมของภาคใต้ผ่านการออกแบบและกลิ่นหอมที่เป็นเอกลักษณ์ (Demark, n.d.)

SAN Original Scent ได้รับรางวัลออกแบบยอดเยี่ยม Design Excellent Award 2024 ในงาน DEmark Award 2024 จากอธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (DITP) รางวัลออกแบบยอดเยี่ยมในกลุ่มผลิตภัณฑ์ Life Style จากการออกแบบผลิตภัณฑ์ถุงหอม Tupat Scented Sachet ที่ได้แรงบันดาลใจจากขนมต้มใบพ้อ ขนมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของสงขลาและภาคใต้ ทาง SAN Original Scent มีความตั้งใจที่จะถ่ายทอดเรื่องราวและเอกลักษณ์ รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านภาษากลิ่น และการออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์ สร้างการต่อยอด และเผยแพร่ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของภาคใต้ (San.Songkhla, 2024)

ภาพ 4 แบรนด์ SAN
ที่มา: ผู้เขียน

อีกทั้งยังมีการออกแบบเป็นเก้าอี้ โดย Khao-tom Collection การออกแบบที่ได้รับแรงบันดาลใจจากไทย โดย Mobella ได้รับแรงบันดาลใจจากเทคนิคการห่อข้าวเหนียวหนึ่งด้วยใบตอง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ข้าวต้มเป็นขนมไทยภาคใต้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในด้านรสชาติ การออกแบบได้นำรสชาติใบตองมาใช้ในการเย็บเก้าอี้ และการลดรูปทรงลง ทำให้เกิดการตีความภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบร่วมสมัย จากงานออกแบบข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการปรับประยุกต์สินค้าทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับการออกแบบเพื่อถ่ายทอดมุมมองด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของภาคใต้ในรูปแบบที่ทันสมัยและน่าสนใจ

ภาพ 5 เก้าอี้ Khao-tom
ที่มา: Nulek, K., 2024

จากการสัมภาษณ์ผู้ออกแบบงานเก้าอี้ Khao-tom คือ Nulek (2024, December 24) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “...โดยปกติจะออกแบบผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเฟอร์นิเจอร์เป็นหลัก อยู่ในแบรนด์เฟอร์นิเจอร์ชื่อว่า Mobella ซึ่งแบรนด์ก็มีดีไซน์เนอร์คนไทยซึ่งได้แรงบันดาลใจจากความเป็นไทยในการออกแบบ และสาเหตุที่เลือก “ต้ม หรือ ตูปะ” มาออกแบบก็คือส่วนตัวก็คลุกคลีอยู่กับภาคใต้ ทั้งเรื่องของกิน หรือวัฒนธรรมอื่น ๆ วันหนึ่งมีโอกาสได้เห็นวิธีการห่อต้มที่เอาใบกะป้อมาห่อก็เลยคิดว่ามันเหมือนการทำผ้าและน่าจะเอาปรับใช้การออกแบบเฟอร์นิเจอร์ได้ ซึ่งคนภาคใต้โดยทั่วไปเมื่อเห็นลักษณะก็จะเข้าใจ ที่สำคัญงานนี้ก็จะสะท้อนถึงศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาของเราด้วย...”

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้เห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและได้มีการรวมกลุ่มกันโดยมีชื่อกลุ่มว่า “ยังเพ” เป็นกลุ่มที่รวบรวมงานออกแบบที่ผ่านการสร้างสรรค์จากกลุ่มคนรุ่นใหม่ ดังที่ Charuphan (2024, December 24) ผู้ก่อตั้งกลุ่มยังเพ ได้กล่าวว่า “...ยังเพเป็นกลุ่มคนนักออกแบบรุ่นใหม่ที่ยากจะนำเสนอเกี่ยวกับวัฒนธรรม งานหัตถกรรมพื้นถิ่น โดยนำการออกแบบมาเชื่อมโยงกัน ทำให้ได้งานใหม่ที่ยังคงมีกลิ่นอายและเอกลักษณ์ของภาคใต้ โดยปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 13 คน และสมาชิกทุกคนก็เป็นคนใต้ด้วย...” คำว่า “ยังเพ” ในภาษาใต้ หมายความว่า มีเยอะ มีมาก มีหลายอย่างรวมกัน และในภาษาอังกฤษชื่อว่า “YOUNG PLAY” หากดูตามความหมายศัพท์ YOUNG หมายถึง หนุ่ม สาว อายุน้อย คนหนุ่มคนสาว เป็นต้น ส่วนคำว่า PLAY หมายถึง เล่นสนุก พอมารวมกันก็หมายความว่า กลุ่มคนหนุ่มสาวที่มาร่วมกันเพื่อทำกิจกรรมสนุก ๆ การที่กลุ่มชื่อให้เข้าใจได้ทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาถิ่นใต้ ก็ทำให้ผู้อ่านได้เข้าถึงและเข้าใจคำนี้ได้หลายหลายมุมมองตามการตีความของแต่ละคน

“ต้ม” และ “ตูปะ” กับการสร้างสรรค์ในสังคมร่วมสมัยสะท้อนให้เห็นพลวัตของสังคมที่ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย การปรับเปลี่ยนเหล่านี้เป็นการสืบทอดและผลิตซ้ำวัฒนธรรม (Cultural Transmission และ Cultural Reproduction) ดังที่ Distapan (2014) กล่าวไว้ วัฒนธรรมที่ถูกสืบทอดและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นจะยังคงมีชีวิตและบทบาทในสังคมต่อไป นอกจากนี้ Kaewthep (2002) ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาวัฒนธรรมไม่ควรมองว่าวัฒนธรรมเป็นเพียงผลผลิตแต่ควรพิจารณากระบวนการผลิตด้วย วัฒนธรรมถูกผลิต บริโภค และผลิตซ้ำโดยกลุ่มคนในสังคม การผลิตซ้ำนี้ช่วยให้วัฒนธรรมคงอยู่ และสิ่งใดที่ถูกเลือกให้ผลิตซ้ำมักเป็นสิ่งที่สังคมเห็นคุณค่าและต้องการสืบทอดตัวอย่างเช่น “ต้ม” และ “ตูปะ” ซึ่งเป็นขนมที่ใช้ในพิธีกรรม และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตทั้งในชุมชนพุทธและอิสลาม นอกจากนี้ยังมีการสร้างสรรค์ใหม่ เช่น การเติมไส้เพื่อให้ตอบโจทย์กลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย การออกแบบเป็นถุงหอมหรือเก้าอี้ที่มีรูปลักษณ์เฉพาะตัวสะท้อนเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ ซึ่งจากที่กล่าวไปข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการนำทุนทางวัฒนธรรมเดิมมาสร้างสรรค์ใหม่ในบริบทสังคมที่มีความร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ของ Natalang (2019) ที่ได้กล่าวว่า คติชนสร้างสรรค์เป็นคติชนที่มีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ การประยุกต์คติชน การต่อยอดคติชน การตีความหมายใหม่และการสร้างความหมายใหม่ การนำคติชนไปใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

บทสรุป

“ต้ม” “ตูปะ” เป็นขนมร่วมวัฒนธรรมที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสำคัญทั้งของศาสนาพุทธคือ ประเพณีลากพระที่ใช้แขวนกับเรือพนมพระ และศาสนาอิสลามในวันฮารีรายอ ที่ใช้ในการแจกจ่ายให้กับคนรู้จักหรือญาติมิตร ทั้งนี้ต้ม หรือตูปะยังเป็นขนมที่วางอยู่บนโต๊ะของร้านน้ำชาในตอนเช้า จะเห็นได้ว่าต้มในแต่ละวัฒนธรรมทำหน้าที่แตกต่างกันแต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือ ต้มเปรียบเหมือนสัญลักษณ์ของความเหนียวแน่นและกลมเกลียวกันในหมู่คณะ การห่อต้มจะต้องใช้ความรักและความสามัคคีมีการร่วมด้วยช่วยกันเพราะการห่อต้มในแต่ละครั้งจะต้องใช้เวลาาน การที่คนในครอบครัวเข้ามาร่วมกันห่อต้มทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน

มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นก่อให้เกิดความรักและความเข้าใจกันของคนในครอบครัว ซึ่งจากวิถีดั้งเดิมที่กล่าวมานั้นถือเป็นสิ่งหลอมรวมที่เป็นจุดร่วมกันของทั้ง 2 วัฒนธรรม และเมื่อพิจารณาถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบของ “ต้ม” “ตู่ปะ” ในสังคมร่วมสมัยพบว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และการออกแบบสร้างสรรค์ใหม่ได้อย่างน่าสนใจ ถือเป็นกระบวนการของพลวัตทางวัฒนธรรมเพื่อสืบทอด และอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ อีกทั้งขนมยังเป็นสิ่งยึดโยงคนทั้ง 2 ศาสนาให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยไม่ได้มองว่าเป็นพุทธ หรือมุสลิมเพียงใช้ชื่อเรียกต่างภาษาเท่านั้นแต่ขนมยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติจากรากวัฒนธรรมเดียวกันที่มุ่งให้คนในสังคมเกิดความรัก สามัคคีต่อกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้มุมมองการสร้างสรรค์ใหม่ในแง่ของการนำทุนวัฒนธรรมเดิมมาต่อยอดเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้ และสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการพัฒนาสินค้าชุมชนอื่น ๆ ในการนำเสนอต่อไป

References

- Bascom, W. (1954, Oct. Dec). Four functions of folklore. *Journal of American Folklore*, 67(266), 333-349.
- Chaengprachak, A. (2015). *Boiled with filling*. Retrieved from <https://phetty2580.wordpress.com>.
- Charuphan, E. (2024, December 24). Founder of the Young Pe page [Interview].
- Demark. (n.d.). *Tupa scented sachet*. Retrieved from https://demarkaward.net/en/demark_winner/detail/19366
- Distapan, W. (2014). *Phra Upakut: The inheritance and reproduction of beliefs, legends and rituals in contemporary Thai society* (Doctor of Philosophy Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/45905>
- Jehamood, P. (2016). *Hari Raya, happiness of Muslims*. Retrieved from <https://www.lib.ru.ac.th/journal>.
- Kaewthep, K. (2002). *When the media reflects and creates culture* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Book Center.
- Klanarong, N. (n.d.). *Tupa: Hari Raya food*. Retrieved from http://www2.huso.tsu.ac.th/puyu2020/featured_15.html
- Maechawee Thai Dessert Shop. (2024, December 24). *Business owner*. [Interview].
- Maskaew, R. (2024, December 28). *Entrepreneurs*. [Interview].
- Mukdarat, S. (2011). The colors of faith in the Phra Kok Pho boat in the present. *Rusamilae Journal*. 32(3). 57-64.
- Natalang, S. N. (2019). *Creative folklore: Synthesis and theory* (2nd ed.). Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Nathalang, S. (2013). “Creative folklore”: A review of social context and related concepts. *Journal of Arts*, 42(2), 1-74.
- Nathalang, S. (2014). *Folklore theory: Methodology for the analysis of legends and folktales*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Nulek, K. (2024, December 24). *Head designer and consultant*. [Interview].
- San.Songkhla. (2024). *SAN Original Scent won the Design Excellent Award 2024*. Retrieved from <https://www.facebook.com/profile.php?id=100088738791484>

- Satapong, K. (2024). *Tom Pad Ketupat: Multicultural Food in Nakhon Si Thammarat*. Retrieved from https://library.wu.ac.th/NST_localinfo.
- Sujachaya, S. (2012). Creative economy and cultural management. *Thai Studies Journal*, 7(2), 217-240.
- Sustainable Agriculture Foundation. (2012). *Rice: Culture, lifestyle and wisdom*. Retrieved from <https://www.thaihealth.or.th>
- Wongthes, S. (2016). *Joint culture of ASEAN in ASEAN*. Bangkok: Natal Hack.

แนวทางการพิจารณาและการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia ชื่อเดิม วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นวารสารวิชาการระดับชาติราย 4 เดือน (3 ฉบับต่อปี) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ ข้าราชการและนักวิชาการทั่วไปทั้งภายในและภายนอก ประเทศได้มีโอกาสเสนอผลงานวิชาการเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวิทยาการโดยเฉพาะองค์ความรู้ใหม่ในสาขา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์อาจอยู่ในรูปแบบต่อไปนี้ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ เป็นต้น ต้นฉบับ (Manuscript) ที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารหรือ สิ่งพิมพ์ใดมาก่อน (ยกเว้นรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์) และ ไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาขอตีพิมพ์ใน วารสารอื่น เรื่องที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (peer-reviewed) และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

วาระการจัดพิมพ์

วารสารราย 4 เดือน (3 ฉบับต่อปี)

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ประเภทของบทความที่รับพิจารณา

1. บทความวิชาการ – วิจัย
2. บทความปริทัศน์
3. บทความรายงานการวิจัย

สาขาวิชาของบทความที่รับพิจารณา

ด้านมนุษยศาสตร์

ศิลปศาสตร์ วิจารณ์ศิลป์ ทัศนกรรม อุตสาหกรรม การออกแบบ ดนตรีและศิลปะการแสดง ปรัชญาและศาสนา ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ปรัชญา จริยธรรม ภาษาในแง่การได้มาซึ่งภาษา วรรณคดีและภาษาศาสตร์

ด้านสังคมศาสตร์

สังคมและพฤติกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์และหน้าที่พลเมือง จิตวิทยา สังคมวิทยาและ วัฒนธรรมศึกษา

คำแนะนำสำหรับผู้ประสงค์ส่งบทความลงตีพิมพ์ใน

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

คำแนะนำทั่วไป

1. ผลงานที่ส่งตีพิมพ์จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อนและต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของ วารสารอื่น การละเมิดลิขสิทธิ์ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ส่งบทความโดยตรง
2. ต้นฉบับที่ส่งตีพิมพ์ต้องเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น

3. ต้นฉบับต้องผ่านการกลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน/บทความ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

4. ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร

ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาบทความ

บทความที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องโดยจะมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้ส่งบทความทราบเมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความเรียบร้อยแล้วสมบูรณ์
2. กองบรรณาธิการจะตรวจสอบหัวข้อและเนื้อหาของบทความถึงขอบข่าย ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสาร รวมถึงประโยชน์ในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ
3. ในกรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นควรรับไว้พิจารณาตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อทำการกลั่นกรองต่อไปโดยจะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะลงตีพิมพ์หรือไม่ โดยในกระบวนการพิจารณากลั่นกรองนี้เป็นการประเมินบทความแบบสองทาง (Double-blind peer review) กล่าวคือ จะไม่เปิดเผยชื่อผู้ส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิทราบและจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้ส่งบทความทราบ และกองบรรณาธิการจะไม่เปิดเผยทั้งชื่อผู้ส่งบทความและชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้บุคคลอื่นทราบด้วยเช่นกัน
4. เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณากลั่นกรองบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่าบทความนั้น ๆ ควรนำลงตีพิมพ์ หรือควรเพิ่มผู้ทรงคุณวุฒิอีก 1 ท่าน ที่จะส่งเจ้าของบทความนำกลับไปแก้ไขก่อนส่งกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงตีพิมพ์

ข้อกำหนดของบทความต้นฉบับ

1. ความยาวของบทความไม่เกิน 25 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว (นับรวมรูปภาพ ตาราง และเอกสารอ้างอิง) พื้นที่ของกระดาษที่ใช้พิมพ์ ให้เว้นขอบบน 3.75 เซนติเมตร ขอบหน้า 3.75 เซนติเมตร ขอบหลัง 2.50 เซนติเมตร และขอบล่าง 2.50 เซนติเมตร
2. รูปแบบตัวอักษร ให้จัดพิมพ์ด้วยแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK เท่านั้น
3. ชื่อเรื่องบทความภาษาไทย ขนาดตัวอักษร 18 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ
4. ชื่อเรื่องบทความภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ
5. ชื่อผู้เขียนทุกคนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดขวา
6. ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พ้อยต์ (ตัวอักษรปกติ) จัดชิดขวา
7. Corresponding Author, E-mail: ขนาดตัวอักษร 12 พ้อยต์ (ตัวอักษรปกติ) จัดชิดขวา
8. เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ จัดชิดซ้ายขวา พิมพ์ 1 คอลัมน์
9. ชื่อคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย
10. เนื้อหาคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ ทั้งคำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กรณีมีหลายคำให้ใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ระหว่างคำ
11. ชื่อหัวเรื่อง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย ไม่ใส่เลขลำดับที่
12. การจัดลำดับและการจัดวางหัวข้อ ใช้หลักปฏิบัติต่อไปนี้
 - 12.1 การลำดับหัวข้อกรณีมีเลขข้อกำกับ ให้ใช้ระบบตัวเลข โดยใส่มหัพภาค (.) หลังตัวเลข และเว้น 2 ช่วงตัวอักษรก่อนเริ่มคำหรือข้อความต่อไป
 - 12.2 การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามระดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้

หัวข้อใหญ่ หัวข้อระดับนี้วางชิดขอบหน้า ถ้าไม่ได้อยู่ในบรรทัดแรกของหน้าให้เว้นจากข้อความข้างบน 1 บรรทัด ทั้งนี้ ไม่ต้องใส่ตัวเลขกำกับ คำอธิบายของหัวข้อใหญ่ให้ขึ้นบรรทัดใหม่ย่อหน้า 1.50 เซนติเมตร โดยเว้นบรรทัดปกติ

หัวข้อรอง หัวข้อระดับนี้ให้เริ่มอักษรตัวแรกของหัวข้อหรือเลขกำกับหัวข้อ โดยเว้นจากขอบหน้า 1.50 เซนติเมตร หรือย่อหน้าปกติ คำอธิบายของหัวข้อรองอาจอยู่ในบรรทัดเดียวกัน หรือขึ้นย่อหน้าใหม่ตามความเหมาะสมแก่บริบท

หัวข้อย่อย ในกรณีที่หัวข้อรองมีเลขกำกับหัวข้อ หัวข้อย่อยให้เริ่มหัวข้อหรือเลขกำกับหัวข้อที่อักษรตัวแรกของหัวข้อรอง ดังนี้ (เครื่องหมาย ✓ แทนการเว้น 1 ช่วงตัวอักษร)

1.....

1.1.....

1.1.1.....

ถ้ามีหัวข้อย่อย ๆ อีก ให้ใช้การย่อหน้าระบบเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่ควรมีหัวข้อย่อยมากเกินไปส่วนคำอธิบายในหัวข้อย่อย โดยทั่วไปควรอยู่ในบรรทัดเดียวกัน โดยเขียนหัวข้อ 1).....

12.3 กรณีหัวข้อรองไม่มีเลขกำกับหัวข้อ เริ่มหัวข้อย่อยหรือเลขกำกับหัวข้อย่อยโดยให้อักษรตัวแรกตรงกับหัวข้อรอง

12.4 คำอธิบายในแต่ละหัวข้อ ถ้าขึ้นย่อหน้าใหม่ให้ย่อหน้าตรงกับอักษรตัวแรกของหัวข้อนั้น ๆ ส่วนข้อความในบรรทัดต่อมาให้ชิดขอบหน้าตามปกติ

13. การใช้เครื่องหมายวรรคตอน มีข้อพึงระวัง ดังนี้

13.1 ข้อความที่ต้องใช้เครื่องหมายัญประกาศ (“ ”) ซ้อนกัน ให้ใช้ัญประกาศเดี่ยว (‘ ’) สำหรับข้อความหรือคำข้างใน ตัวอย่างเช่น กนิยปริณ ทองสามสี (2563) กล่าวว่า “จากการศึกษา ‘ระดับความรู้ของแรงงานต่างด้าว’ ตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนเงินทดแทนนั้นพบว่า แรงงานมีความรู้ด้านสิทธิกองทุนเงินทดแทนมากที่สุด”

13.2 การใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) ทวิภาค (:) และอัฒภาค (;) ให้พิมพ์ต่อเนื่องกับอักษรตัวหน้าและเว้น 1 ช่วงตัวอักษรก่อนข้อความต่อไป เช่น

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Royal Thai Government, 2017; Ministry of Foreign Affairs, 2017

14. เนื้อหาบทความ พิมพ์ 1 คอลัมน์ ในแต่ละคอลัมน์ให้ชิดขอบซ้ายขวา ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์

15. ชื่อตาราง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) ให้ระบุไว้บนตารางจัดชิดซ้าย ได้ตารางให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย ส่วนรายละเอียดตัวอักษรปกติ

16. ชื่อรูป ชื่อแผนภูมิ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) ให้ระบุไว้ใต้รูป แผนภูมิ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้รูปแผนภูมิให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย

17. หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านบนขวาตั้งแต่ต้นจนจบบทความ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์

18. ชื่อเอกสารอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้ายโดยเขียนชื่อหัวข้อเป็นภาษาอังกฤษว่า

References

19. เนื้อหาเอกสารอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ แปลเป็นภาษาอังกฤษ

ส่วนประกอบของบทความ

1. ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

2. ชื่อผู้เขียนทุกคนและหน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

3. บทคัดย่อ (Abstract) ความยาวไม่เกิน 300 คำ และคำสำคัญ (Keyword) 3-5 คำ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. เนื้อเรื่อง

4.1 บทความวิจัย ควรเป็นการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ข้อค้นพบ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการมาอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน โดยควรมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ (สามารถมีหัวข้อหรือองค์ประกอบที่แตกต่างได้)

4.1.1 บทนำ (Introduction) ที่ครอบคลุมความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

4.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย/ คำถามวิจัย (Research Objective/ Research Question)

4.1.3 การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ครอบคลุมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1.4 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ที่นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับแบบแผนการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมวิจัย เครื่องมือวิจัย การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.5 ผลการวิจัย (Research Finding)

4.1.6 การอภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

4.1.7 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย (Conclusion and Recommendations) สรุปข้อค้นพบที่โดดเด่นเพื่อเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และระบุข้อจำกัดในการวิจัยเพื่อเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

4.2 บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์ ควรมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน โดยมีการวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการนำเสนอตามหลักวิชาการโดยมีการสำรวจวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้ส่งบทความแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจน มีลำดับเนื้อหาและบทสรุปที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน

5. การเขียนเอกสารอ้างอิง ให้เขียนรายการอ้างอิงอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษทั้งสำหรับบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยบทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษโดยไม่ต้องเติมคำว่า [in Thai] ใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามระบบ APA แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การอ้างอิงนามปี (อ้างอิงภายในเนื้อหาบทความ) ให้เขียนเป็นภาษาอังกฤษ บทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ

ส่วนที่ 2 การอ้างอิงท้ายบทความ ให้รวบรวมเอกสารที่ใช้อ้างอิงไว้ท้ายบทความ เรียงตามลำดับตัวอักษร A-Z บทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องเติมคำว่า [in Thai] ด้านท้าย และรายการอ้างอิงท้ายบทความต้องตรงกับรายการอ้างอิงนามปีที่ปรากฏในเนื้อหาบทความ (ไม่มากกว่าหรือน้อยกว่า)

6. ถ้ามีรูปภาพ แผนภูมิ ตารางประกอบ หรืออื่น ๆ ต้องมีหมายเลขกำกับในบทความ อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ใช้รูปภาพขาว-ดำ ที่มีความคมชัด และส่งภาพถ่ายต้นฉบับหรือไฟล์รูปภาพแยกต่างหาก แนบมาพร้อมกับบทความด้วย

การอ้างอิงในเนื้อหา และการเขียนเอกสารอ้างอิง

สามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

<https://bit.ly/3FlscFd>

หรือแสกนคิวอาร์โค้ด

